

ОСТАП ВАХНЯНИН

ПЛАСТОВИМ
ШЛЯХОМ ЗА
КРАСОЮЖИТЯ

ОСТАП ВАХНЯНИН

ПЛАСТОВИМ
ШЛЯХОМ ЗА
КРАСОЮ ЖИТЯ

Накладом книгарні

С. ЛАВРОВА

Прага II., Карлова пл. 6

В ПРАЗЪ.

ДЕРЖАВНА ДРУКАРНЯ В ПРАЗЪ.

1924.

Передмова.

Тяжко говорити там, де двѣчи промовила своє тверде слово невмолила смерть. Тяжка земля прикрывала тѣла двох людей, котрѣ стояли на чолѣ пластового руху Подк. Руси. Сиротою стала наша молода орґанізація. Впав жертвою судьбы, сын великого руського народу, великій будитель молодѣ Подк. Руси, улюблений наш брат **ОСТАП ВАХНЯНИН**. Але и там не вдоволилася судьба, ще раз по́слала смерть в ряды провѣдникѣв нашого пласту: точно два мѣсяцѣ по смерти Вахнянина вмирає дѣйсный опѣкун пластуна Подк. Руси, першій мѣстоначальник Союзу пластунѣв Ч. С. Р. для Подк. Руси бр. **ЙОСИФ ПЕШЕК**. Оба они приготовили выдання сей книжки. Они сподѣвалися, що книга та стане біблією всеѣ молодѣ Подк. Руси, що она буде коротким катехизмом свѣтовоѣ пластовоѣ идеѣ.

Мы бажаємо, чтобы та книжка стала символом побѣды пластовоѣ думки; побѣда та має бути нагородою для молодѣ Подк. Руси за то, що вытерпѣла и ще терпѣти буде, що стратила двох найдорозших своих братѣв, двох героѣв духа и серця, бр. Вахнянина и Пешка. Слава и честь их трудам!

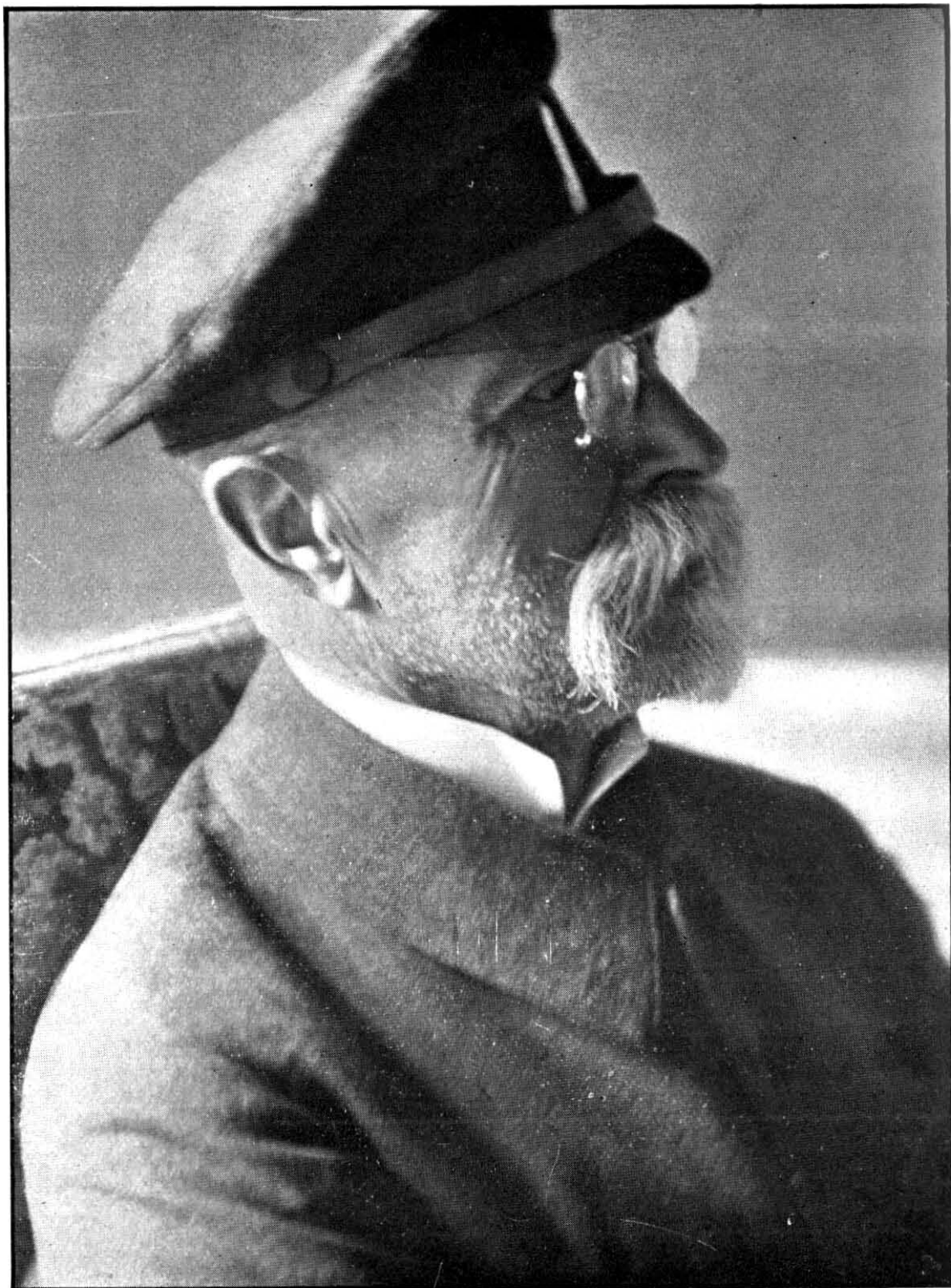
Иди мала книго, ты наш малый, дорогой скарбе и засѣй ту опущену ниву Подк. Руси.

**ПОДКАРПАТСКА ЖУПА
СОЮЗУ ПЛАСТУНѢВ Ч. С. Р.**

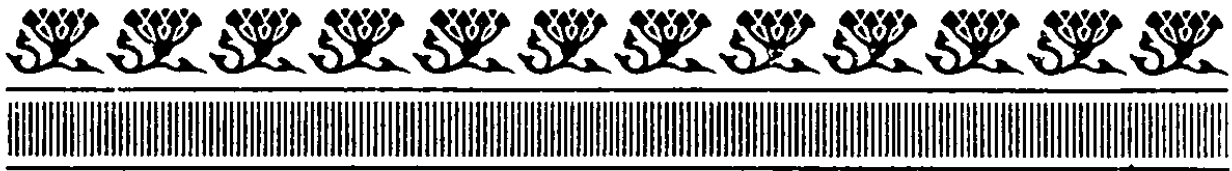
Úvodní slovo k příručce skautů P. Rusi.

Těžko mluvíti tam, kde promluvila neúprosná dvojitá smrt. Těžké, tvrdé hroudy země přikryly těla dvou, kdož stáli v popředí skautingu v P. Rusi a těžké nyní okovy visí nad mladým hnutím v P. Rusi. Zasažen osudem padá příslušník velkého rusínského národa, veliký nadšený buditel mládeže v P. Rusi náš drahý OSTAP WACHŇANIN. A aby dovršila se tragedie rozvíjejícího se skautství padá přesně dva měsíce po smrti Wachňanina skutečný ochránce a protektor skautingu v P. Rusi prvý místonáčelník Svazu skautů P. Rusi br. JOSEF PEŠEK. Oba společně připravili vydání této knížky. Představovali si, že to bude bible vši mládeže P. Rusi, stručný katechismus světového skautského názoru, výraz nezměrné lásky pro skautskou mládež P. Rusi. Prál bych si, by knížka stala se symbolem vítězství myšlenky skautské což zaslouží si již tím, že ono vítězství má býti náhradou pro mládež P. Rusi za to vše, co utrpěla a utrpí, jelikož ztratila své dva nejdražší bratry, dva své bohatýry ducha i srdce, svého br. Wachňanina a svého br. Peška. Čest jejich dílu. A nyní malá knížko, ty náš malý drahý poklade jdi a ovej tu opuštěnou líchu Podkarpatské Rusi.

PODKARPATSKÁ ŽUPA
SVAZU SKAUTŮ Č. S. R.

Т. Г. МАСАРИК.

ПОЧИНЫ ПЛАСТУ.

Потреба природного вихованя, зближеня до природи, зближеня школы до дѣйсного житя стала в теперѣшному часѣ що раз бѣльше актуальною. Цѣлый ряд проб був в тому напрямѣ переведеный в институціях в Америцѣ и Англіѣ.

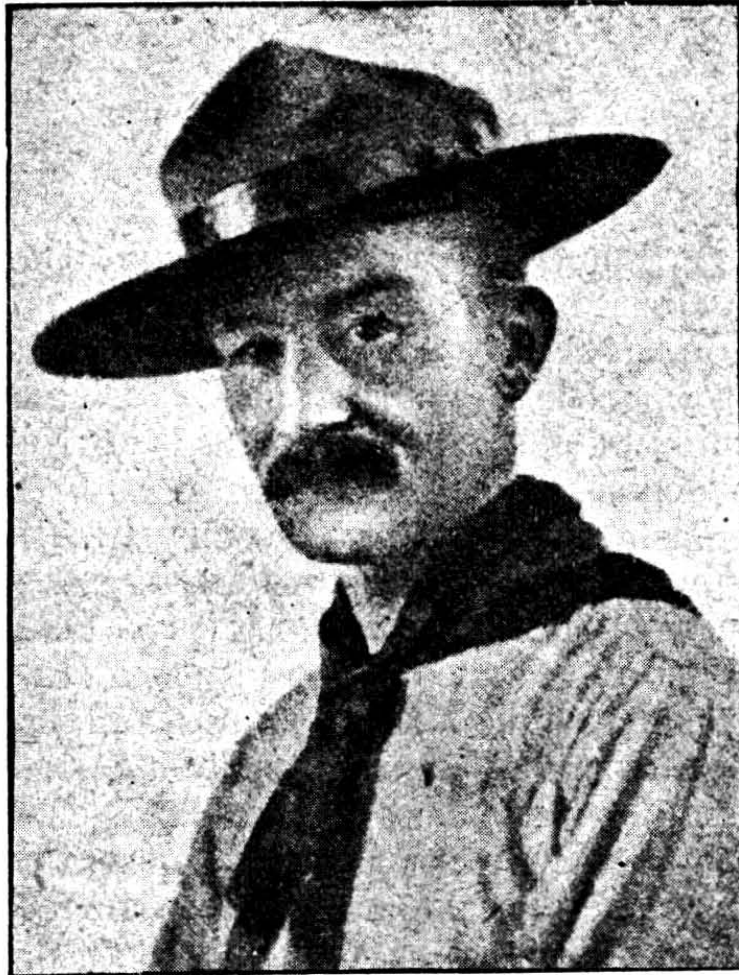
Найважнѣйшими представниками, якѣ на тѣм полѣ положили першѣ основы, є *Robert Baden Powell* (Беден Поуел) и *Ernest Thompson Seton* (Ернст Томпсон Ситн). Заслуга Ситона в тѣм, що романтичный елемент, поезія и любов, порядок и карнѣсть, дѣсталися до пласту; а те, що пласт поширився на цѣлому свѣтѣ, є дѣлом Беден Поуела.

Пласт розвинувся на теренѣ иншоѣ организаціи, далеко старшоѣ, котра однак не мала стѣлько членѣв, що має нынѣшний пласт и не переслѣдувала тых идей, котрѣ дають йому сьогондя велику громадянську вартѣсть и спричинюються до такого скорого поширеня. Були то т. зв. „*The Boys Brigade*“. Ся організація повстала ще 1882. р. в Глестѣвѣ; єѣ утворено було духовенством для впоєня в хлопцѣв моральных засад и религійного вихованя. Помѣчними засобами до переведеня сеѣ цѣли були забавы и прогулянки, як и вѣйскова муштра. До бригады могли належати хлопцѣ вѣд 12—17 рокѣв.

Вступаючи в члены бригады, мусѣли вѣдбути присягу в тѣм, що будуть коритися всѣм приписам бригады и своѣм поводженѣм будуть давати приклад иньшим. На прогулянки, якѣ уряджували бригады, вызичали од вѣйска шатра, розбивали табор, самѣ собѣ варили обѣд, вечерю. — Були також „бригады дѣвчат“, однак програма их працѣ була

обмежена. Через 25 років свого иснування мали бригади понад 100.000 членів.

Беден Поуел прожив 25 років як старшина англійської армії в колоніях в Африці і брав участь у війні з Бурами.

Б. ПОУЕЛ.

Під час цієї війни Англіїці переконалися, що система військового виховання в армії стоїть на фальшивій дорозі, і є не можна порівняти з тими вислїдами, як дає виховання молоді в полі і в лісах.

Англійській вояк не вмів дати собі ради в пустині, серед чужого терену, де його табор не міг забезпечитися відповідною кількістю поживи, а він сам не міг її знайти, коли довіз був цілком одтятий; а коли він віддалявся

вôд свого вôддѣлу, то звичайно губив дорогу и або попадав в руки ворогам, або вмирав з голоду. Бурскій-же партизант, добре вмѣючи читати слѣды на землѣ, пôдходив пôд самый табор ворогôв, обминав ворожу сторожу, докладно оглядав усе, що йому треба було знати и запам'ятавши все, неспостережено зникав.

До того всего, англійскій вояк бачив докладно на оддаленя пôв километра, а Бур на два з половиною и стрѣляючи, нѣколи не хибив цѣли. Буры були загартованѣ на всѣ труднощи и невыгоды, знали правила гигієны, яких треба додержувати.

Тодѣ то повстала у Беден Поула думка виховувати молодѣ в тôм напрямѣ, про що вôн и написав в своѣй книжцѣ „*Skouting for Boys*“ и, повернувши по вôйнѣ до Англіѣ, заложив оргѧнизѧцію пôд именем „хлопцѣв-скавтôв“. Пластуны єго не мали бути вôйсковыми звѣдунами; се були хлопцѣ, що мали ити все вперед, все знати, вышукувати новѣ дороги, ити ними першими и стати каменярами правдивоѣ цивилизѧції.

Беден Поуел звернув свою увагу також на „*Бушідо*“, сю високо моральну пôдвалину старого и модерного Япану, яка була вытвором японьского лицарства *самураѣв*. Основнѣ чесноты самураѣв були: справедливôсть, любов до ближнього, строгôсть до себе и другого, замилованя до науки и мистецтва, правдомовнôсть, чеснôсть и вѣрнôсть; сѧме вôд них и маємо обовязок зробити що дня хоч одно добре дѣло.

Але початком пластового руху можна назвати 1902. рôк, коли славный артист-маляр звѣрѣв, ловець вовкôв, приятель Индіян и знаменитый письменник Томпсн Ситн зôбрав в пôвнôчнôй Америцѣ хлопцѣв, жив з ними в лѣсѣ, дав сему товариству индіяньскій закон и назвав „*Товариством березовоѣ коры*“, „индіяньскими хлопцями“, або „*Америкѧньскими хлопцями-скавтами*“. Сетон прекрасно знав природу и душу дитини.

Погляды єго на вихованя дуже цѣннѣ. Таборы єго мали великій вплив на вихованя самостôйности и пôдприємливости у хлопцѣв. Вôдкинув вôн суше выучованя молодѣ, запровадив рôжнѣ обряды при прійманю хлопцѣв. Найваж-

нѣйшою цѣлею его було вихованя и розвиненя духовых, моральных и тѣлесных сил у молодѣ.

Сетоновѣ думки переводив давно ще перед ним земляк его *Henry David Thoreau* з Конкорд коло Бостону. Був се цѣлым своим житям правдивый пластун. Скѣнчивши университет, кидає вѣн мѣске житя и йде над озеро Вальден, де своими власными руками будує хижу, в котрѣй ставить лише постѣль, стѣл и три стѣльцѣ. На страву вѣн вытрачав тижнево лише 27 центѣв.

Хлѣб сам выпѣкав. Пив лише воду. Живився кукурудзою, рижом, бараболею, бобом, овочами, — мяса нѣколи не ѣв. В хижі не було замку — цѣлый день и цѣлу нѣч вона була вѣдчинена. В хату залѣтали птицѣ, а пѣд пѣдлолюю жив заяць. Так жив вѣн два роки и два мѣсяцѣ. Житя свое описав в книжцѣ „*Walden*“ (житя в лѣсѣ).

Наша організація називаєся *пластом*. Сю назву взяли мы вѣд кубаньских козакѣв-пластунѣв, якѣ в боротьбѣ проти кавказких племен, виробили в собѣ вѣдвагу, обережнѣсть, проворнѣсть.

Так Беден Поуел и Томпсн Ситон, каждый своим способом, нашли дорѣжку до сердца и души молодѣ, захопили єѣ и дали напрям вихованю, котре має єѣ вѣдродити. Житя в природѣ дасть новый сенс житя чоловѣкови. Пласт виховає нового чоловѣка, котрый буде щасливый, бо на учиться жити як слѣд, виховає чоловѣка лѣпшого, як є нынѣ.

Через свою систему перебуваня в таборѣ и вправ в полѣ пласт домагаєтся выробленя у юнакѣв быстроты духа и тѣла, послуху, карности, солидарности, вѣры у власнѣ силы, лицарскости, шляхетности, передовсѣм однак почутя обовязку и патриѣтичного духа. Вѣн хоче зробити з юнакѣв добрых горожан, здѣбных и охочих до працѣ, а на випадок потреб . готовых и житя свое вѣддати за вѣтчину.

ПОШИРЕНЯ ПЛАСТУ.

Беден Поуел зреорганизовав „бригады хлопцѣв“, додав до них новѣ идеѣ, и в короткому часѣ пласт став найпопулярнѣйшою институцією в Англіѣ.

З Англії поширився пласт в англійських колоніях, а тепер и в иньших державах.

Перша переняла се Нїмеччина; через три роки вона придбала понад 100.000 членів.

Організатором був *Dr. O. Lion*, штабовий лікар. Організація називається: *Pfadfinder*, або „*Späher*“. Однострій и програма подібні до англійських.

За ними пішли Бельгія и Франція, де про розвій дбають *André Chéradame*, *Paul Vuibert*. Водтак поширився пласт в Голяндії, Італії, Сербії, Швеції, Аргентині, Японії, Китаю, Іспанії, Швайцарії, Данії, не говорячи вже про Америку.

Українській пласт в Галичині має початок в 1912. р. Організатор його — *Др. О. Тисовскій*. Пласт вже перед війною був сильною організацією.

Рівночасно з хлопячим пластом розвивається дівочий пласт під назвою „*Girl Guides*“; на чолі його стоить Леді Беден Поуел; в Америці „*Camp Fire Girls*“ (дівчата таборового огню), у котрих головною ціллю є виховання будучих господинь и матерей.

В Ческословацькій Республіці першим, що заложив пласт, є *А. Б. Свойск*, теперішній головний начальник „Союзу пластунів Ч. С. Р.“. Познакомившись особисто з пластовою організацією в Англії и в иньших краях, закладає він таку саму організацію в Чехії. Але з початку було мало таких, що цікавилися сим новим напрямом у вихованню молоді. При помочи тоді професора *Т. Масарика*, др. *Дритны*, др. *Чады*, письмен. *Брасика*, учит. *Шторха*, проф. *Майкснера*, проф. *Сейферта*, *Матоушека*, вдалося врешті переконати, що пласт — се справді конче потрібна організація, що се один из способів виховання дужих и морально сильних людей, добрих горожан и будучих воївників за свободу свого народу.

Сю нову идею молоді витала з захватом. Скрізь по містах и навіть по селах почали творитися відділи и дружини пластунів. По законченню війни, в половині 1919 р., утворився у вільній Ч. С. Республіці „*Svaz junáků skautů republiky československé*“, в котрий вписалися майже всі

пластовъ организаціѣ Чехословаччини. Протектором Союзу пластунѡв є сам Пан Президент Ч. С. Р. Т. Масарик.

Його донька панѣ Алиса Масарикова, президентка ЧСЛ. Червоного Хреста є великого опѣкункою всего пластового

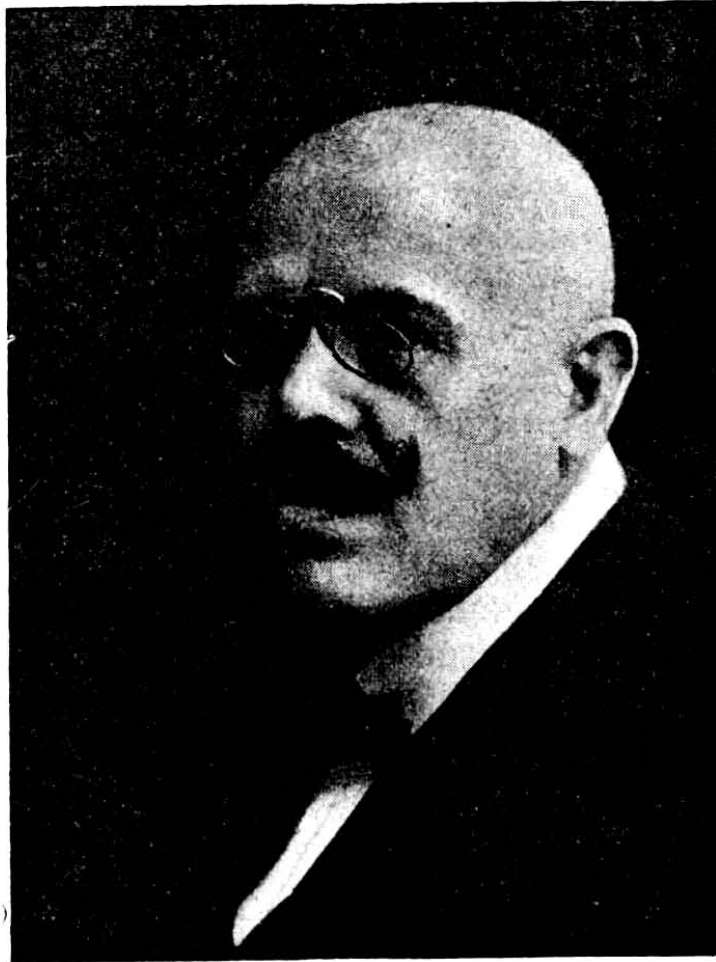
А. Б. СВОИСИК.

руху в ЧСЛ. Републицѣ. Таксамо теперѣшний Президент министрѡв пан Швегла односитья до пластунства з великими симпатіями.

На Пѡдкарпатскѡй Руси розвинувся пласт пласт доперва по переворотѣ. Найскорше були заснованѣ руськѣ пластовѣ вѡддѣли в Мукачевѣ и Береговѣ.

Заходами жупного звѣтодавця бл. п. министерского радника Йосифа Пешека поширився поступенно пласт на цѣлѡй Подк. Руси. Нынѣ є на Подк. Русу бѡльше як 40

вôддѣлôв з 1200 членами. Органом пластовоѣ пôдкарпатскоѣ жупѣ є часопись „Пластунъ — Junák — Cserkész“, яка виходить в руськôй, чеськôй и малярськôй мовѣ.

И О С И Ф П Е Ш Е К .

„Союз пластунôв Ч. С. Р.“ належить до мѣжнародного свѣтового Союзу, зложеного в Лондонѣ в лѣтѣ 1920 р. (Boy-Scouts International Bureau 25. Buckingham Palace Road, London D. W. 1.)

ЯК ЗАКЛАДАТИ ПЛАСТОВѢ ДРУЖИНЫ.

Уладчик, що хоче заложити пласт, повинен сам приготувитися до сего дѣла:

1. Повинен насамперед вѣрити, що пласт є найкращою методою вихованя молодѣ, практичною и идейною;

2. знати, що вѣн може спочити аж тодѣ, коли переконається, що пластуны его перенялися вже тою идеєю;

3. знати, що не повинен залишати справи, доки не переконає в доцѣльности идеѣ своих спѣвгорожан;

4. а найважнѣйше — що працювати вѣн буде з любови, а не з обовязку. При тѣм повинен памятати, що вѣн вѣдповѣдає за вихованя и моральнѣсть своѣѣ дружини.

Пѣдготованый так уладчик скликає на першѣ сходины 6—8 хлопцѣв, котрим треба пояснити значѣня пласту, исторію його, основный устав. Хто має охоту належати до пласту, повинен зголосити се письменно, додавши посвѣдку вѣд отця або опѣкуна, що дає згоду своему сынови вступити в пластуны.

Розумѣється, що з самого початку зголоситься дуже багато охотникѣв, котрѣ записуються лише тому, що се новина. Поволи однак число зачне зменшуватися, и хлопцѣ, коли побачать, що тут є солидна робота і треба працювати, зачнуть вѣдпадати. Не треба нѣкого задержувати, але правильно уряджувати сходины, на все звертати увагу та выяснювати цѣль пласту. Тѣ, котрим се не подобається, зразу вѣдпадуть; лише тѣ, що залишаться, будуть добрыми пластунами, а пѣзнійше и провѣдниками молодших своих братѣв.

Щоб сходины, вправы и забавы вѣдбувалися як найкраще, треба всѣх подѣлити на гуртки до десяти членѣв. Однак можна порадити й малѣ гуртки з 6—7 членѣв; се тому, що юнаки в них краще мѣж собою погодяться; маленька громада тримається разом, добровѣльно внутрѣшно сильно спюється. При бѣльшѣм гуртку треба не раз уживати дисципліны и инших вѣйсковых засобѣв и не можна осягнути всего, чого вымагає пластова організація.

Кождый гурток повинен мати свого провѣдника. Вѣд самого початку вѣдбуваються що тижня сходины, а кождѣ недѣлѣ и свята вправы и прогулянки поза мѣсто.

В сходах и прогулянках повиннѣ брати участь всѣ. Сходяться в точно означенѣй годинѣ. Нѣкому не вѣльно спѣзнатися; неоправдане спѣзнення вважається за вѣдсутнѣсть.

Наколи хто не може прийти на сходины чи на прогулянку, той повинен за день перед тым оправдати се. Через сю точнôсть гурток здобуде собѣ повагу всього окруженя и позбудеться тых, котрѣ до пласту не надаються.

Гурток живе своим житям свобôдно, мае повну самоуправу и нѣщо не смѣе стати на перешкодѣ його розвитку. Гурток бореться за оздоровленя, выхованя своих членôв и пробивае дорогу щасливому житю пластунов. З помѣж себе выбирае вôn старшину, котра повинна точно выконувати обовязки, якѣ на них накладае пластовый улад, пластуны-ж повиннѣ выконувати наказы, якѣ им выдае старшина.

Старшина гуртка складаеся из :

1. провôдника, 2. прокуратора, 3. писаря, 4. скарбника, 5. домôвкаря, 6. провѣрника. Декотрѣ уряды можна сполучити разом до купы.

Осею пластового жита е провôдник. Все истнованя, розвиток гуртка, чи цѣлого вôддѣлу залежить вôд того, якій провôдник: чи вôn здѣбный, быстрый в думках и в работѣ, пôдприємливый и свѣдомый своего завданя та обовязкôв. Пластуны скоро спостережуть нездѣбнôсть своего провôдника, и тодѣ утвориться пропасть мѣж ним и пластунами.

Провôдник проводить, кермуе гуртком. Вôn выдае приказы, и члены даного гуртка повиннѣ их точно выконати. Приказы сѣ выдае вôn в порозумѣню з членами гуртка або на власну руку. У кожного провôдника е „Записник провôдника гуртка (назва) вôддѣлу....“, в якôм провôдник повинен мати перегляд стану и дѣяльности своего гуртка.

Прокуратор повинен добре знати пластовѣ законы, пильновати, щобы пластуны выконували наказы старшины и гарно поводитися; обовязаный провѣряти посвѣдки, знати хто и скôлько заслужив хрестикôв. У прокуратора маеться „Прокураторска книга гуртка (назва) вôддѣлу....“

Писарь веде книжку „Протокольна книга гуртка.... вôддѣлу....“, в котрôй докладно записуе всѣ гуртковѣ сходины, прогулянки, выдае посвѣдки; вôn одповѣдае за печатку.

Скарбник веде касову книгу и заряджуе всѣм майном гуртка. Одержавши грошѣ до касы, выдае посвѣдки для

гурткового провѣрника. Не видає грошей без карточки вѣд провѣрника.

Провѣрник переховує всѣ посвѣдки вѣд скарбника и контролює „Касову книгу гуртка....“

Домѡвкар дбає про порядок в тих мѣсяцях, де вѣдбуваються сходины гуртка.

Як було згадано, можна декѡлька функцій получитьи разом. Всѣх згаданих дѣловодѡв выбирається на один рѡк. Перехѡд з одного гуртка в другій допустимый хиба з дуже важных причин.

Чотыри гуртки учасникѡв, по можности з того самого заведеня, творять вѡддѣл. Вѡддѣл так само як гурток, уладжує сходины, на яких обговорює спѡльнѣ справы, ухвалює новѣ приписы для вѡддѣлу.

ЮНАЦКЕ ВИХОВАНЯ.

Програма юнацкого вихованя дѣлиться на такѣ частины:

1. *Ориентація.* Є се в найширшому значѣню слова спостережливѡсть чоловѣка серед чужого середовища и готовѡсть на змѣну вѡдносин. Слѣдженя, вправа зору и нюху.

2. *Пѡзнаня природы и еѣ охорона.* На все юнак звертає увагу: на житя тварин и ростин, на красу минералѡв, житя кристалѡв, богатство зѡр. Природа — се загальне добро, яке повинно бути пѡд охороною.

Через те, що люде нищать еѣ, стає вона що раз гѡршою, що раз бѣднѣйшою. В природѣ навчитися юнак любити правду и красу.

3. *Табѡрованя.* Карнѡсть, братерскѡсть, физичне здоровля, житя з природою и пѡзнаня еѣ красы, радѡсть, котра наступає тодѣ, коли думка и тѣло в гармоніѣ — се все придбає юнак за короткій час свого перебуваня в таборѣ. Каждый буде вертати из табору до дому здоровый и сильный тѣлом, з ясною и щасливою думкою понесе досвѣд, що зближився в товариствѣ своѣх другѡв до природы. В таборѣ полученѣ мѣж собою праця и радѡсть, здоровля и краса, знаня и наука.

4. *В походѣ.* Ориентація при помочи мапы, компасу, сонця, зѡр и т. д. Сигнализациа. Рисованя шкицѡв и малюваня.

АЛИСА МАСАРИКОВА.

5. *Водный вѣдѣл.* Вязаня узлѣв. Будованя човнѣв и дараб. Веслованя. Плаваня и ратованя потапающих.

6. *Перша помѣч.* Кождый юнак повинен умѣти подати першу помѣч тым, кого зустрѣло якесь нещастя, пр. при зломаню ноги, вывихненю руки, укушеню гадины, и т. д.

7. *Знаня санитарных правил.* Юнак повинен бути охайным и свое окруженя очистити вѣд всего нездорового. Передовсѣм табор повинен бути зразком идеальной чистоты.

8. *Знаня ремесла и ручных работ.* Юнак повинен мати примитивнѣ вѣдомости из всѣх галузѣв ремесла: вѣн зготовить раму до вѣкна, зробить скринку, направить годинник, переплете книжку, полагодить черевики.

9. *Тѣлесне вихованя.* Руханковѣ вправы роблять юнака швидким, быстрым, певным у своих силах. Они очистятъ не лише тѣло, але й душу.

10. *Пѣснѣ й танцѣ* мають товариско-виховуюче значѣня и розвивають у молодѣ естетичнѣ почутя.

11. *Выплеканя сильного характеру* у юнака, почутя жертволюбности, одваги, ошадности, обовязку, выконаня щоденно „доброго дѣла“.

12. *Патріотизм.* Географія и исторія своего народу; познайомленя з житєписами великих мужѣв. Пѣзнаня обовязкѣв доброго горожанина.

Пласт, як видно, звертає увагу, не лише на тѣлесне вихованя, але пѣд проводом досвѣдченых проводникѣв на сходинах, прогулянках, в таборах виховує в юнака вѣру в самого себе и умѣня самому собѣ дати раду в свѣтѣ; испытаня веде их до знайомости з рѣжnymi галузями вѣдомостей та прищеплює моральнѣ основы, на котрых юнаки мають будовати житя в своей будучности. —

ВОВЧЕНЯТА.

1. Хлопцѣ вѣд 8—12 лѣт збираються в организаціѣ „вовченят“ [wolf cubs (волф кабс)]. 2. Цѣль сеѣ организаціѣ: а) вѣдповѣдными методами вже у малых дѣтей плепати интеллигенцію, б) розвивати у них зручнѣсть в рѣжнѣй роботѣ, в) учити их служити ближньому, г) дбати про тѣлесный розвиток маленьких юнакѣв.

Якабудь скóлькóсть хлопцѣв творить вóддѣл. Коли число переходить 36, то, крóm провóдника, повинен бути ще найменше один заступник. Вóддѣл дѣлиться на „шѣстки“. Коли провóдник переконається, що хлопець знає закон „вовченят“, поздоровлення и пояснити вóдзнаку, то вóдбирає таку обѣтницю: Обѣцюю на свою честь, зробити все можливе, щоб: 1. выконати свóй обовязок що до вóтчини и коритися законам вóддѣлу; 2. що дня зробити комусь приятельску прислугу.

Закон вóддѣлу звучить:

1. Вовченя пóдлягає завжди старому вовкови.
2. Вовченя не пóдлягає нѣколи самому собѣ

Однострóй вовченят такій:

шапка, темнозелена, обшита жовтым на швах и з вóдзнакою вовченят на передѣ.

хустка, вóддѣловоѣ барвы, вóльно завязана на шиѣ и на кóнцях;

джерзи (Jersey) плетена блюза на зразок светера, але з выкладаным ковнѣром барви синьоѣ, сѣроѣ, зеленоѣ;

штаны, короткѣ, выше колѣн, синѣ, або сѣрѣ;

панчохи (*камашѣ*), якоѣбудь барвы, выложистѣ пóд колѣнами;

черевики, чорнѣ, або жовтѣ;

вóдзнака гуртка „шѣстки“: рóвнораменный трикутник, з основою 4 см. и раменами 5 см. якоѣбудь барвы (шѣстки), пришитый на лѣвóм рукавѣ в горѣ, вершком в гору;

поясок, на котрóm выписанѣ мѣсцевóсть и число вóддѣлу, пришитый злѣва на грудях;

подорожня торбина, вóдповѣдноѣ великості;

верхня одѣж (пальто).

Нѣчого бóльше вовченя не смѣє носити.

Вóдзнака (голова вовка) вышита червоным на чорному полѣ; має бути пришита на грудях злѣва, выше пояска.

Вовченя з одною зóркою. Щобы одержати першу зóрку вовченя повинно:

1. знати выгляд національного прапору і як идуть одна за одною барвы;

2. вмѣти звязати чотыри рóжнѣ узлы;

3. зробити якийсь предмет, вмѣти перескочити через другого юнака, высшего вѣд себе, бѣгти за обручем, вѣдтанцювати національний танець (коломыйку, аркан), кидати мячем правою и лѣвою рукою так, щоб юнак, вѣддалений вѣд него на 10 м., мѣг зловити чотыри на шѣсть киненых а також, вхопити мяч, киненый до него з вѣддали 10 м. (чотыри на шѣсть.);

4. показати двѣ пластовѣ руханковѣ вправы и подати их значѣня.

5. пояснити, чому дыхаємо носом, а не ротом, чому маємо дбати, щоб руки були чистѣ, а нѣгтѣ обтятѣ;

6. бути що найменше 3 мѣсяцѣ вовчням.

Зѣрку подає провѣдник. Єѣ носитѣ вовчня па шапцѣ з переду — на право вѣд вовчоѣ вѣдзнаки. Однострѣй вовчняти.

Вовчня з двома зѣрками. Щоб дѣстати другу зѣрку, вовчня повинно доказати, що:

1. знає азбуку Морзе, або Семафор, та вмѣе прочитати и выслати три письма (на чотыри);

2. знає значѣня компасу и як ним користоватися;

3. вмѣе заспѣвати чеськый гимн и гимн Пѣдкарпатскоѣ Руси;

4. выготовити модель з дерева, глины, картону, або выплести, выткати, выкраяти, нарисовати олѣвцем вѣсѣм предметѣв, як напр.: прапор, звѣря и т. д.;

5. вычистити черевики, розпалити огонь, скласти гарно одѣж;

6. прочистити и завязати раненый палець и пояснити, на що мы так робимо и яка небезпека вѣд занечищення раны;

7. вмѣе пять пластовых руханковых вправ и знає подати их значѣня;

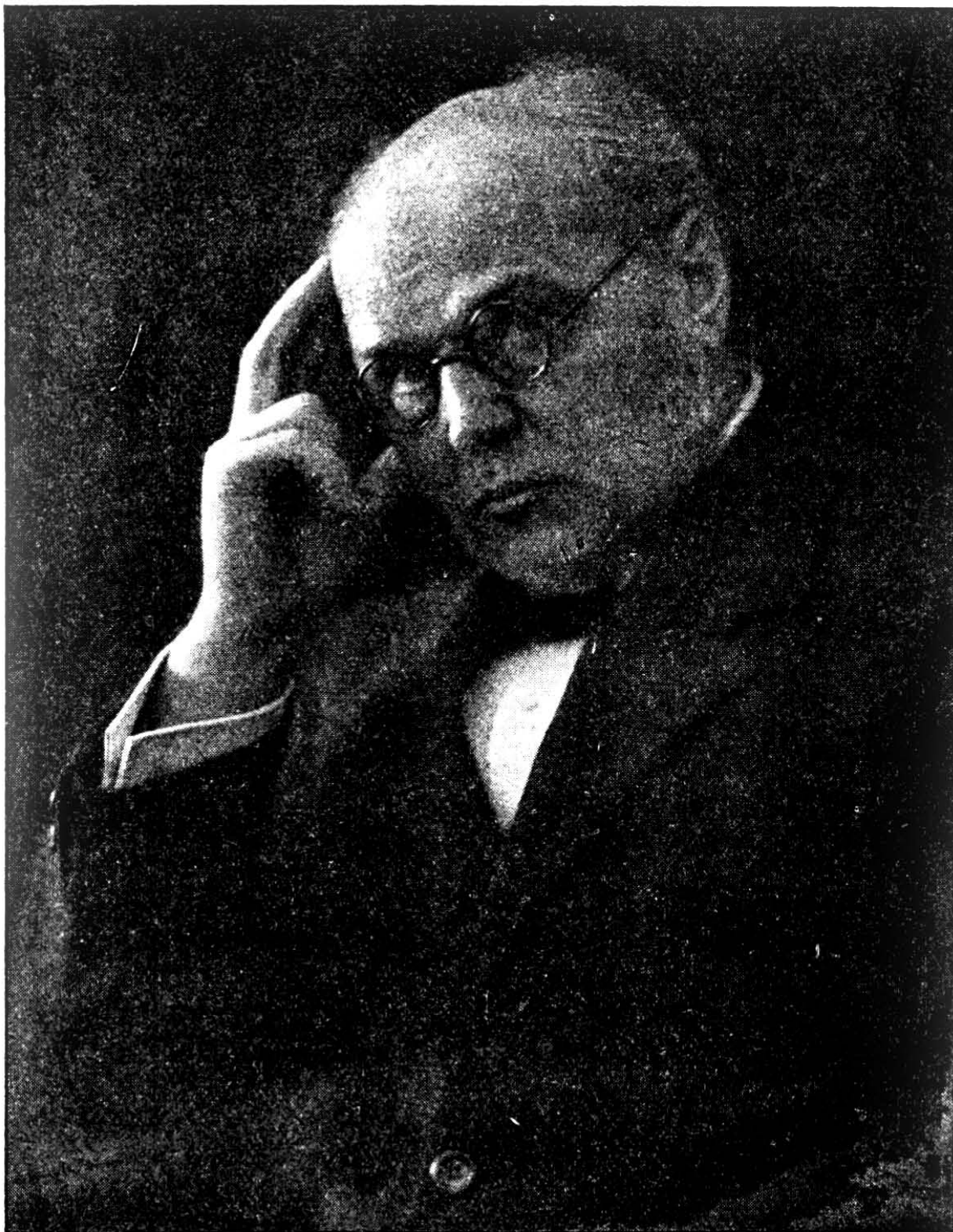
8. выкажеся, що ошадний;

9. що є 6 мѣсяцѣв у вѣддѣлѣ вовчнят.

Другу зѣрку дає окружный звѣтодавец на дорученя провѣдника.

Вовчня носитѣ обидвѣ зѣрки на шапцѣ з переду, по лѣвѣй сторонѣ вѣд вовчоѣ вѣдзнаки. Однострѣй вовчняти.

Заступник „шестника“. Однострѣй вовчняти; над лѣвым

ПРЕЗИДЕНТ МИНИСТРЪВ ШВЕГЛА.

лѳктем носить жовту стрѳчку, довгу на 4 см, а широку на 0·8 см.

Шестника именує провѳдник, щѳб верховодив „щѳсткою“ (дружиною). Се може бути або вовченя, або пластун. Носить двѳ жовтѳ стрѳчки — 4 см довгѳ и 0·8 см широкѳ — на лѳвѳм рукавѳ над лѳктем.

Провѳдник вовченят повинен мати кваліфікацію на провѳдника пластунѳв, до сего однак повинен бути ще обзнайомлений з організацію вовченят. Однострѳй пластового провѳдника, але без бѳлых стрѳчок на рамени и пластовых вѳдзнак. Замѳсць сего, носить червону вѳдзнаку вовченят, вишиту на лѳвѳм рукавѳ сорочки чи блюзы.

Заступник провѳдника вовченят повинен мати кваліфікацію провѳдника и найменше 18 рокѳв житя. На однострою жовта вѳдзнака вовченят, вишита на лѳвѳм рамени.

Вѳдзнаки за час службы для вовченят и для провѳдникѳв — липовый листок, по одному за кождый рѳк.

Регистрація вѳддѳлѳв и именованя провѳдникѳв вѳдбуваєся так, як и регистрація вѳддѳлѳв и пластовых урядникѳв.

Поздоровленя. Повне поздоровленя вѳддає вовченя правою рукою, а середущій й вказуючій палець зложенѳ в букву V (иньшѳ палець зложенѳ в долоню) так, що вказуючим дотикаєся шапки. Так вовченя здоровить провѳдника и пластовых урядникѳв.

Мале поздоровленя вѳдбуваєся так само, лише рука пѳдноситься до высоты рамена. Так вовченята здоровлять себе взаѳмно и пластунѳв.

Урядникѳв в організації вовченят придѳлюєся як и пластовых урядникѳв, але вони не мають виконуючоѳ власти над пластунами.

Членство и переход. Нѳхто не може бути членом двох вѳддѳлѳв; коли вовченя стає пластуном, то потребує лише переходный листок, але зголошувєся до иньшого вѳддѳлу, а не до того, до котрого належить вѳддѳл вовченят. Хто выступив з вѳддѳлу, не може бути принятый до иньшого ранійше, як за два мѳсяцѳ. Коли має переходный листок, може бути принятый зараз.

Публичнѣ выступы. Вовченята в одностроях не мають права брати участи в публичных выступлениях, хиба що самѣ их уряджують.

Вышкѣл вовченят може вѣдбуватися разом з пластунами, коли се практично и ужиточно. Пластун, шо працює як инструктор вовченят, має право носити вовчу вѣдзнаку на грудях, але за дозволом провѣдника вовченят.

ЧОРТЕНЯТА.

Организація чортенят (дѣвчата 18—12 лѣт) не рѣжняться нѣчим вѣд организаціѣ вовченят. Тут виписуємо лише рѣжницѣ в испытах.

Чортеня.

- а) знає присягу, поздоровленя и значѣня организаціѣ чортенят;
- б) привѣтне и усмѣхнене;
- в) гарно поводиться;
- г) вмѣє причесатися;
- д) чисто вымиє посуд.

ЧОРТЕНЯ З ОДНОЮ ЗѢРКОЮ.

Интелигенція.

- а) знає чехословеньскій и Подкарпатурський прапор и знає, як його носити;
- б) вмѣє вязати и знає до яких цѣлей служат такѣ вузли: два вѣдмѣнки подвѣйного вузла до звязаня двох шнуркѣв вѣсѣмковий и рыбацкій;
- в) вмѣє старанно завязати клунок.

Зручнѣсть:

- а) вмѣє одрубити платок;
- б) вмѣє латати и вышивати.

Услужнѣсть:

- а) застелить стѣл для двох осѣб;
- б) завяже скалѣченый палець и знає, як обѣйтись з розбитым колѣном.

ДБАЛО́СТЬ ПРО ЗДОРОВЛЯ.

- а) Выконае слѣдуючѣ вправы:
1. пѳднесеся на пальцах нѳг и пѳднесе руки в гору;
 2. пѳднесе руки в гору, присяде, вдарить руками по голенях, пѳднесеся на пальцах до горы, розверне руки и плесне.
 3. переступить зчѣпленѣ руки;
- б) скаче через шнур 50 разѳв без перервы;
- в) кидае мячем на вѳддаль 10 метрѳв правою и лѣвою рукою;
- г) кине мячем шѣсть разѳв але так, щоби дѣвчина могла зловити на шѣсть разѳв чотыри будучи вѳддаленою на шѣсть метрѳв;
- д) вмѣе держати в чистотѣ нѳгтѣ и зубы, а також знае, через що дыхаемо носом а не устами.

ЧОРТЕНЯ З ДВОМА ЗѳРКАМИ.

Интелиенця.

- а) знае азбуку Морзе, або Семафор и прочитае а також вѳдѳшле три депешѣ на чотыри;
- в) вмѣе Чсл. гимн. и Пѳдкарпатскоѣ Руси;
- г) знае 8 сторѳн компасу;

Зручнѳсть.

- а) чищеня ножѳв, вилок, ложек;
- б) выплетеня огрѣвачѣв на руки;
- г) запаленя в печѣ, звареня чаю и каши;
- д) чищеня чѳбѳт и одягу.

Услужнѳсть.

- а) переказати устно вѣстку з 12 слѳв по вѳдбутю дороги 5 минут;
- б) уживаня пластовѳ хустины до перевязѳв.

Дбалѳсть про здоровля.

Выконае кѳлька вѳльных руханковых вправ з присѣдами з розкладаням рук, заложеням рук за голову, з розставлю-

ваням нѳг и рѳвночасным глѳбоким зѳгненням цѳлого туловища; пѳдскоки на мѳсци з цѳлыми оборотами.

ПЛАСТУНЫ.

Основнѳ обовязки члена Пласту:

1. Кождый пластун завжды мае при собѳ порядный записник на приказы, олѳвецъ и ножик.
2. На сходинах мае, кромѳ записника ще бльочок з листками до выдираня.
3. Выконуе раз данный йому наказ.
4. Коли дѳстае наказ, то завжды стоить „позѳр“ и уважно его выслухае.
5. У всѳх дѳлах стараеся показатися пластуном.
6. На дозвѳллѳ завжды придумуе зробити щось добре для пласту.
7. Не обмовляе нѳкого, а особистѳ sprawy пластунѳв задержуе в тайнѳ перед непокликаными особами.
8. Не пѳ алькогольных напйткѳв и не курить тютюну.
9. Не завидуе нѳ в чому своим товаришам и не легковажить их.
10. Не уживае грубых слѳв и не лаеся.
11. Завжды дбае про чистоту свого тѳла и однострою.
12. Стараеся все и из всѳми говорити лише чисто народньою мовою.

Вышкѳл дружины.

При вышкѳлѳ дружины головным дѳлом є вышкѳл новикѳв и пластунѳв другоѳ степени. По англійским основам вышкѳл новикѳв не належить до програмы сходинок. Новика приготѳвить до першого испыту и присяги провѳдник гуртка або його заступник, або якійсь пластун поза сходинами, дома. Се навѳть є обовязком пластуна, котрый хоче стати пластуном першоѳ степени, а саме: *привести новика, приготѳвивши його до испыту новикѳв.*

Де що про пластовѣ испытѣ.

Кождый подумає собѣ зараз про записник и олѡвецъ, и нападе його страх перед испытѡм! В англійских пѡдручниках про се гарно сказано: *Переконає* провѡдника, що знає се и се. Як провѡдник про се переконаєся — се вже його рѣч. Вырѣшити се не испыт при зеленѡм столику, але в природѣ, над рѣчкою, коло лѣсу. Не жадаймо вѡд пластунѡв якоѣсь систематики, не выкликаймо переляку, а покажѣм, що можна дѡзнатись и иньшим способом про знаня, а не лише на пѡдвисшеню коло таблицѣ, або на лавцѣ над зшитком!

А коли *утѣшеный* пластунчик прибѣжить до тебе з блискучими очима и покаже, як гарно вмѣє вѡн вязати вузли, то не кажи йому: „Так, гарно; запамятай собѣ, як их вязати, щоб ты не забув сего при испытѣ“, але з разу собѣ се запиши, як доказ єго знаня. И таким чином переконауйся про його вмѣлости та нотуй на паперѣ.

А коли переконаєшся, що *кандидат* приготованый до испытѡу, заяви йому зразу, що вѡн принятый до дружины.

Розумѣється, що не буде испытувати хлопця той, що його приготовляв, але провѡдник з другого гуртка.

ИСПЫТЫ.

Новик.

Новик, що хоче складати першій испыт, повинен:

1. знати пластовый закон, пл. поздоровленя, пояснити його, пл. полевѣ значки и поклоны;

2. знати державный герб, пояснити його, прапор державный и Пѡдкарпатскоѣ Руси, державный гимн, гимн Пѡдк. Руси и пластовый гимн;

2. знати, як вязати шѣсть вузлѡв;

4. знати, як вживати пластову палицю.

Испыт II-оѣ степени

може складати новик, котрый вѡдбув присягу, найскорше за три мѣсяцѣ пѡсля зложеня испытѡу на новика. Має довести, що:

1. знає пл. організацію и вмѣє пояснити, чому є пластуном;
2. має основне знання першоѣ помочи (ослабленя, непритомно́сть, кровотеча з носа, соняшний удар, вѣдмороженя, попареня, попеченя тѣла, звихненя и зломаня ноги, укушеня гадюки, легке зраненя, звичайне знання, як вжити пл. хустку, дати штучне вѣддыханя, як приладити ношѣ и т. д.);
3. вмѣє орієнтуватися на мапѣ своєѣ околицѣ;
4. вмѣє найти сторони свѣта за допомогою мапы, компаса, годинника, полярноѣ звѣзды, дерев и т. д.;
5. розумѣєся на розкладѣ ѣзды, знає головнѣзелѣзничѣ шляхи свого краю, вміє выслати почтову посылку;
6. вмѣє выслати и прийняти депешу при помочи азбуки Морзе або Семафору;
7. здолає ити певно чиѣмсь слѣдом або описати одну из 4-ох склеповых выстав, з котрых кожду оглядав протягом одноѣ хвилины, або запамятати при грѣ Кима 16 из 24 дрѣбных предметѣв;
8. вмѣє выконати без помилки з памяти пл. щоденнѣ руханковѣ вправы;
9. перейти пл. кроком 1500 м. за 10 хвилин;
10. вмѣє поставити шатро;
11. розпалити огонь двома сѣрниками из матеріялу, знайденого в полѣ, та зварити обѣд (поливку, мясо и мучну страву);
12. вмѣє наострити нѣж, зашити панчошу, пришити гүзик або латку;
13. знає тварины и рослины своєѣ околицѣ;
14. веде як слѣд дневник, вѣд того дня, коли вѣдбув пл. присягу.
15. має не порожню книжечку щадничоѣ касы.

*

Сей испыт повинен пластун вѣдбути найпѣзнѣйше до року.

Пластун I. степени

Пластун повинен бути принайменше 6 мѣсяцѣв пластуном II. клясы и мати вѣдзнаку з почесного испыту з ратѣвництва.

Пластун повинен :

1. знати исторію рідного краю, исторію розвою пл. уладу в Чсл. Републицѣ, на Подкарпатскій Руси та в иньших краях;
2. знати пл. закон и пояснити його;
3. знати основи гігієны и будовы людского тѣла;
4. умѣти читати спеціальнѣ мапы и нарисовати плян даного мѣсця;
5. мѣрити на око, обчислити высоту и вѣддаленя недоступных мѣсць;
6. умѣти выслати и прийати депешу азбукою Морзе (16 букв на 1 минуту) и Семафором (20 букв на 1 мин.);
7. знати головнѣ констеляціѣ на небѣ, тварины, рослины та минералы своеѣ околицѣ;
8. умѣти а) поставити шатро або збудовати кухню;
- б) зварити для гуртка обѣд;
9. умѣти плавати;
10. зробити якийсь предмет щоденноѣ потреби;
11. выконати самостѣйно пѣшки або човном подорож 20 км. и подати з неѣ письменный звѣт;
12. приєднати для пласту новика и приготувити его до пл. испыту.

ПОЧЕСНѣ ИСПЫТЫ ПЛАСТУНѢВ.

Пластун складає почеснѣ испыты, яких предметом може бути все, що представляє практичну вартѣсть в житю. Пластове вихованя стремить до сего, щобы юнак зложив як наибѣльше почесных испытѣв и так показав свое всесторонне знаня.

Испытова комисія. Испыты выголошує и при них питає инструктор, именованый мѣсцевым союзом в присутности провѣдника, або звѣтодавця.

Вѣдзнака. Вѣдзнаку за выконаный испыт пришиваємо на правому рукавѣ. До вышиваня уживаємо барвы червоноѣ, жовтоѣ, або зеленоѣ.

Регистрація. Инструктор выдає кождому посвѣдку вѣдбутого испыту, яка уповажнює юнака носити ту вѣдзнаку, а також веде спис всѣх тых, котрым такѣ посвѣдки выдано.

Увага. Проводник або пл. урядник можуть також складати почесні іспити, але в'їдзнак не носять.

Археологія.

Рис. 1. Повинен знати про головні періоди розвитку людства і про культуру старинних народів.

Подрібно. знання передісторичної культури на Русі; археологічні викопалиска; пізнати до якої доби належать предложені предмети старовини як кераміка, зброя. Знати історію замків і старинних місць Подкарпатської Русі.

Летунство.

Рис. 2. Виконає гарний модель уживаної системи л'їтака, який кинений в повітря перелетить 25 метрів. Знає історію летунства, теорію будови і конструкцію л'їтаків, моторів і балонів.

Ботанік.

Рис. 3. Мусить виказатися збіркою рослин, листя з тридцять різних дерев.

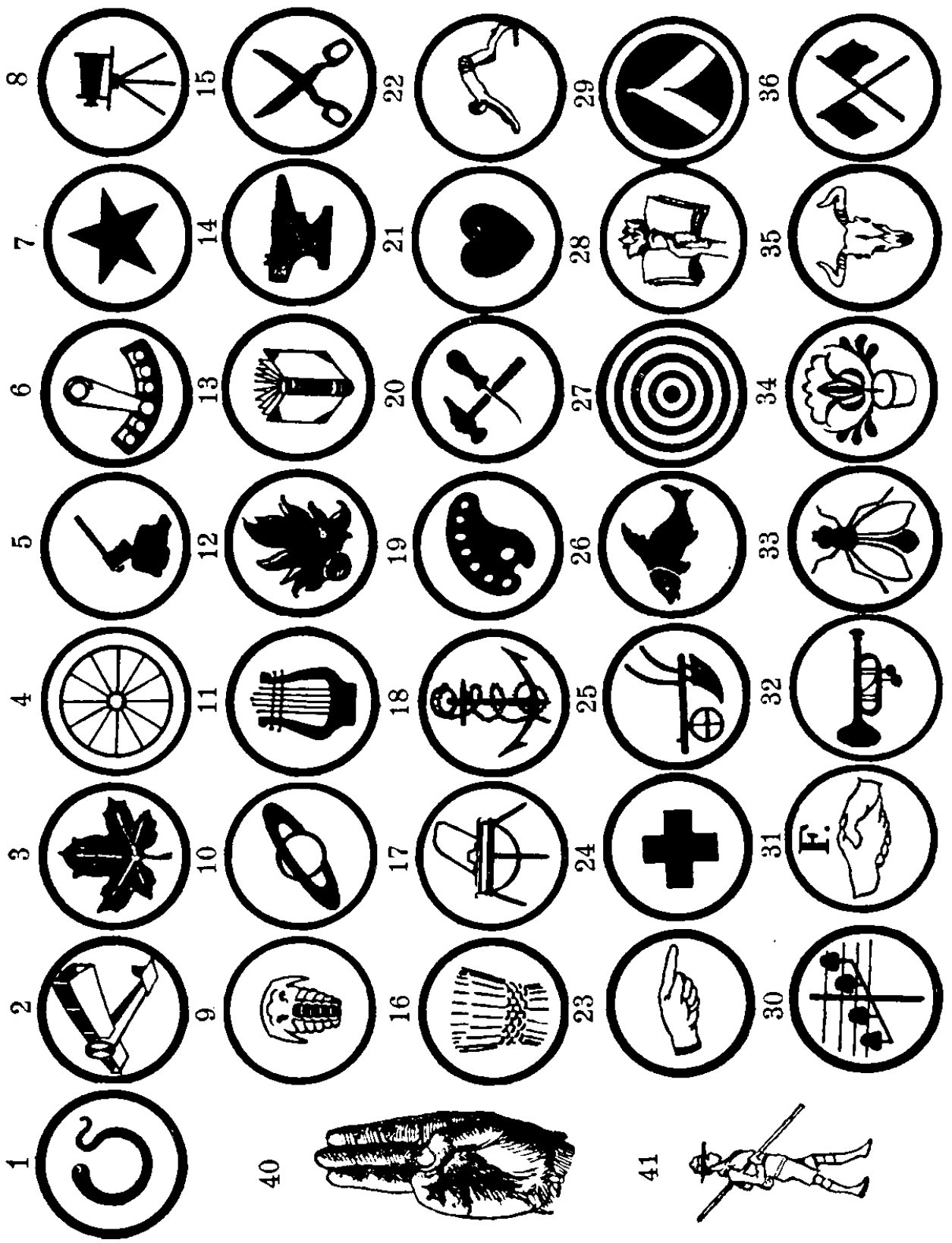
Знати сто різних рослин, пізнавати дерево після кори; знати яку користь приносять нам л'їчиць рослини, як в трійлив'ї.

Колесництво.

Рис. 4. Юнак мусить доказати пос'їданя власного колеса і зобов'язатися, що радо буде уживати свого колеса для ц'їлей пласту. Вм'їє ц'їлком добре, вправно і витривало їздити на колес'ї і направляти звичайні ушкодження, орієнтуватися на карт'ї, знати поліційні приписи. Коли перестане бути властителем колеса, вертає в'їдзнаку назад.

Дроворубство.

Рис. 5. Юнак мусить зручно зрубати дерево сокирою, або пилою зр'їзати великий пень. Знає різних роди дерев і до яких ц'їлей їх уживаємо і в якому вид'ї. Як сокирою обчистити дерево, розрубати колоду, наострити на камені сокиру і уживати клин. Мусить знати яких уживаємо назв в торговл'ї, обчислювати величину дерев і дощок.

Електротехник.

Рис. 6. Теоретичне знання електромагнетизму и електроиндукціѣ. Вмѣлѣсть направляти електричнѣ дзвѣнки, телефони, телеграфы, електричнѣ проводы, свѣтло. Перша помѣч при пораженоу електричноу течією.

Есперантист.

Рис. 7. Юнак мусить выказатися практичным знаням есперанта, в загальных чертах подати исторію и литературу есперанта, поширення його по свѣтѣ, звѣзды, головнѣ есперантскѣ организаціѣ, часописы.

Фотограф.

Рис. 8. Знає головнѣ роды фотографичных апаратѣв, их будову и складовѣ часты; рѣжнѣ вѣдмѣны пластинок, фильмѣв, паперѣв до вѣдбываня, хемикалій.

Вмѣе схопити образ, выкликати клишу и зрѣбити копію з 8 свѣтлин, з тих 2 портретовѣ, 2 краєвиднѣ, 2 внутрѣшнѣ, 2 моментки (спортовѣ, улица) з тих неменше пять має бути взятых в природѣ. При тѣм можна ужити найбѣльше 12 пластинок.

Геолог.

Рис. 9. Юнак повинен знати исторію розвитку землѣ и єѣ епох (геологія исторична). Вмѣлѣсть пѣзнати 20 рѣжных скал в природѣ и 20 рѣжных скаменѣлостей и з якоѣ вони добы походять.

Астроном.

Рис. 10. Знає про рухи звѣзд; назве шѣсть найважнѣйших констеляцій, знайде пѣвноч не при помочи бѣгуновоѣ звѣзды, котра деколи може бути прикрита хмарами, але пѣсля иньших звѣзд и вмѣти сказати в ночи на пѣдставѣ звѣзд и мѣсяця, котра є година.

Музикант.

Рис. 11. Мусить мати свѣой власный инструмент, який може забрати из собою до табора (скрипку, гитару, мандолину, флет) и на нѣм заграсти 10 народных пѣсень, 10 походных

и якійсь танець. Знає історію руської музики, житєпись и творы руських композиторѣв (як Лисенка, Людкевича, Стеценка, Сѣчиньского и иньших.).

Пожарник.

Рис. 12. Мусить зложити испыт з уживаня гумовых вужѣв и гидрантѣв, ратѣвничих линв, драбин, плахт до спусканя з вѣкон, плахт до ловленя; тягнути непритомных, подавати вѣдра и з ними лѣзти в гору, знати як алярмовати мешканцѣв и полицію, як входить до горіючого дому, як ратовати людей и худобу.

Переплетництво.

Рис. 13. Мати до диспозиціѣв всѣ инструменты, яких потрібно для переплетництва як: нитки, клей, иглы, вѣск, папѣр, полотно, ножѣ, картон. Мусить предложити 5 переплетеных книжок.

Коваль.

Рис. 14. Повинен зробити пѣдкову для коня, знати, як натягати обруч на колесо, як послуговатися ковальским молотом, як ковати конѣ на лѣто а на зиму и також гартовати сталь а зелѣзо.

Кравець.

Рис. 15. Мусить ушити для себе в руцѣ, або на машинѣ, пластову сорочку и короткѣ штанята, а також вмѣти пѣдлатати маленьку дѣрку.

Кошикарь.

Рис. 16. Юнак мусить знати, якого сирового матеріялу уживаєся до плетєня, де єго дѣстаємо и як приготовити. Предложити зроблений якійсь предмет з пругя, тростины, соломы, травы.

Кухар.

Рис. 17. Зварити на огнѣ цѣлый обѣд из чотирьох страв. О потрібный матеріял самому подбати. Мусить знати: 4 роды поливок; спекти мясо, зварити до него ярыну (капусту, горох, бараболю), бухты, паланички, пироги (з капустою, мясом, горохом); каву, какао, чай.

Веслярь.

Рис. 18. Мусить вмѣти керовати човном при помочи одного весла, двох весел, посувати човном при помочи дручкѣв; керовати човном, приставати до другого човна, або до берега; розрѣзняти рѣжнѣ типы човнѣв; вмѣти плавати и знати дати першу помѣч при утопленях.

Малярь.

Рис. 19. При испытѣ мусить нарисовати: а) предмет з памяти, подаючи при тѣм — коли и де сей предмет бачив; б) з природы, в) власну композицію. Всѣ картины мають бути готовѣ в двох годинах.

Швець.

Рис. 20. Зовсѣм добре власноручне пошитя пары звычайных черевикѣв. Розрѣзняє всякѣ роды шкѣры.

Доглядач хорых.

Рис. 21. Загальнѣ вѣдомости про догляд над хорыми; приготовлюваня лѣжка, перемѣнюваня простирала; провѣтрюваня; дезинфекція, небезпека пошестных недуг; перевязованя и знаня найважнѣйших лѣкарских инструментѣв.

Плаваня.

Рис. 22. Перепливе 100 м. за 2 минуты, 300 м. за 8 мин. або 500 м. за 15 мин. в стоячѣй водѣ, теплѣй 16—26° С; перепливе 100 м. одягнений в сорочку, штаны и панчохи. Без одягу переплисти 200 м. на грудях, 50 м. на спинѣ з заложеными руками. Скакати до воды. плисти пѣд водою, выймати дрѣбнѣ предметы из дна рѣки. Плисти из другим пластуном, якѣй вдає потопаяючого, 20 метрѣв.

Перша помѣч при утопленях, штучне вѣддыханя.

Провѣдництво.

Рис. 23. Юнак мусить знати докладно мѣсце, де живе, улицѣ, околицю, почту, телеграфичный уряд, полиційну дирекцію, пожарну сторожу, аптики, шпиталь, гостинницѣ, реставраціѣ, музеѣ, историчнѣ памятники и мѣсця.

Перша помбч.

Рис. 24. Юнак мусить знати, як тягнути непритомного при помочи шнура, як зробити ношѣ; куди перебѣгають головнѣ жилы; як застановити кровавленя внутрѣшне, внѣшне; дасть пораду при звихненю, зломаню; вытягнути чуже тѣло з ока; привести до памяти; ратувати при попаленю, пораженю електрикою. Загальнѣ правила гигиѣны тѣла, дому, табора.

Хлѣбороб.

Рис. 25. Юнак мусить практично розумѣтися на ораню бороненю, сїаню, меліораціѣ, вѣдводнюваню; як ходити коло господарских знарядѣв; як ходити коло худобы.

Рыбарь.

Рис. 26. Знає рыбы наших рѣк, потокѣв, ставѣв, озер; коли их можна ловити; має рыбарскѣ прилады; вмѣє ловити рыбы на вудку и в сѣть.

Стрѣлець.

Рис. 27. Теоретичне знаня важнѣйших системѣв крѣсѣв и стрѣльн. Вмѣє розѣбрати и зложити пушку а також вычистити єѣ. Стрѣлить до цѣли на 200, 300 и 600 крокѣв.

Успѣх в школѣ.

Рис. 28. Ту вѣдзнаку має право носити пластун, якій має свѣдоцтво з вѣдзначеням.

Таборник.

Рис. 29. Юнак мусить: 1. таборити 6 тижнѣв в постѣйному таборѣ, або у мандрѣвному; 2. знати, що є найконечнѣйше брати з собою в табор, скѣлько стравы сѣмом пластунам на один тиждень.

Знайти вѣдповѣдне мѣсце на табор, и розбити шатра на 30 осѣб, поставити кухню, выкопати ямы на вѣдпадки, кльозет и т. д. Вмѣти направити черевики, одяг, шатро. Приготовити снѣданя, обѣд, вечеру для кѣлькох осѣб.

Замѣтка: Ту вѣдзнаку може одержати пластун, якій 6

тижнѣв був в таборѣ и одержить посвѣдку вѣд провѣдника, що вѣн ту вѣдзнаку заслужив.

Телеграфист.

Рис. 30. Юнак знає на чѣм полягає телеграфованя; вміє выслати и прийняти депешѣ, знає, що се є искровый апарат.

Перекладництво.

Рис. 31. Юнак мусить насамперед знати добре свою рѣдну мову, написати лист або перекласти якійсь уступ з книжки або з часопису на есперанто, идо, або якійбудь чужій язык; можна розмовляти також при помочи азбуки для глухонѣмых.

Трубач.

Рис. 32. Затрубить пластовѣ знаки. Пѣдчас походу вѣдограє найменше шѣсть маршѣв.

Пчоларь.

Рис. 33. Юнак мусить знати, як ходити коло пчѣл; роєня; рѣжнѣ типы улѣв.

Огородник.

Рис. 34. Юнак мусить выкопати кѣлька грядок и засіяти 6 родѣв рѣстин чи ярины; знати 12 рѣжних огородовых рѣстин; як чистити дерева, як скѣпити.

Природник.

Рис. 35. Предложитъ збѣрку сто рѣжних рѣстин, або минералѣв або предложитъ 100 рисункѣв з рѣстин и звѣрят або пояснитъ 100 рѣжних минералѣв, рѣстин, або звѣрят в музею, або з непѣдписаных образкѣв.

Крѣм сего предложитъ спис 30 прочитаных природничих книжок.

Знакованя.

Рис. 36. Юнак мусить прѣймати або выслати телеграмы значками Морзе, Семафором, свѣтлом и дымом; значкѣв Морзе 24 а семафору 36 на минуту.

Вѣдзначеня.

1. „Свастика“, яку удѣляє пачальник Союза.
2. „За юнацкій чин“, якій можуть одержати всѣ урядники, пластуны на порученя мѣсцевого союза, затвердженого окружным звѣтодавцем. Вырѣшує Начальництво.

„Срѣбный вовк“. Може его одержати пластун I. клясы, якій є в пластѣ через два роки, здав 12 почесных испытѣв (мѣж ними обовязково: перша помѣч, ѣзда на колесѣ, знакованя, ратѣвництво, слѣдження) и довершитъ якійсь юнацкій чин: (выратовав од смерти). Срѣбного вовка носить на жовто-зеленой стрѣчцѣ на шиѣ.

Урядникам дають се вѣдзначеня за великѣ заслуги положенѣ коло розвитку пласту, пропаганды и поширюваня пластовоѣ идеѣ.

ПЛАСТОВЫЙ ЗАКОН.

Має 10 точок:

1. *Пластун словный.* Раз дане слово додержує.
2. *Пластун вѣрный сын своеѣ вѣтчины и гѣдный сын своего народу.* Стараєся пѣзнати исторію та географію своеѣ вѣтчины, права и обовязки горожанина, шанує законы та дбає, щобы и другѣ их шанували.
3. *Пластун радо всѣм помагає и стараєся що дня зрѣбити хоч один добрый вчинок.* Помагає ближним, завжды готовый нести помѣч нещасным а в разѣ wypadку спасати людске житя. За добрый вчинок не смѣе принять нагороды.
4. *Пластун є пріятелем для всѣх и братом для других пластунов.* Не гордує нѣким, до убогих ставиться прихильно, не ненавидить богатых. Хибы других стараєся направити сердечным поведеням и власным примѣром.
5. *Пластун поводитъся все чемно та по лицарски.* Спокойно и гѣдно боронить свою честь. Не пѣдлещуєся нѣколи. Поважає старых, боронить слабых, є скромный.
6. *Пластун є пріятелем тварин и рѣстин.* Сам не мучить и другому не дасть мучити звѣрину, любить природу и стараєся зрозумѣти єѣ мову.

7. *Пластун безоглядно карный.* Слухає родичѣв, провѣдникѣв и выконує всѣ наказы жваво та радо.

8. *Пластун все усмѣхненый, все веселый.* Весело зноситъ всѣ труды, невыгоды, та невдачѣ. Не кривиться, коли єго болить, але пѣдсмѣхаєся.

9. *Пластун ошадный.* Зберѣгає всякій грѣш у касѣ, щобы не стати тягаром родини, других, навпаки, щоб могти другим допомогати.

10. *Пластун чистый в думках, мовѣ, вчинках та на тѣлѣ.* Чистота є конечна для здоровля душѣ та тѣла. Здорова праця проганяє злѣ думки, Пластун не курить и не уживає алькогольных напйткѣв.

ПЛАСТУНКИ.

Испыт новички.

Складати єго може дѣвчина, котра є членом вѣддѣлу (яка по чотирьох сходиных и по чотирьох прогулянках на пропозицію гуртка була принята за члена, вѣддѣлом по одобреню провѣдницею).

1. Знає пластовый закон, пластове поздоровленя, пояснить єго, пл. знаки и поклоны;

2. знає державный герб, пояснить прапор державный и Пѣдкарпатскоѣ Руси, заспѣває державный гимн, Пѣдкарпатскоѣ Руси и пластовый (слова С. Черкасенка, муз. Я. Ярославенка);

3. вмѣє вязати 4 вузлы: вѣсѣмковый, рыбарскій, звычайну ключку, ключку для скороченя шнура або инышѣ;

4. вмѣє в найпростійшій спѣсѣб полагодити шатя, або бѣля.

Испыт 2. степени.

1. Є найменше 3 мѣсяцѣ пластункою;

2. знає: значки спеціальноѣ мапы, околицю свого перебуваня, при орієнтаціѣ послуговатися компасом, годинником, мапою, визнаєся на розкладѣ ѣзды, знає головнѣ зелѣзничѣ шляхи в краю, вмѣє выслати пакунок почтою;

3. подавати телеграму азбукою Морзе;

4. читати слѣды — а вправляєся в тѣм у грах и забавах;
5. щоденнѣ пластовѣ руханковѣ вправы;
6. поставити шатро з 2 полотен;
7. двома сѣрниками розпалити огонь и на ним варити;
8. вязати 6 пл. вузлѣв;
9. зварити обѣд (поливку и головну страву);
10. додержати порядок в хатѣ;
11. полагодити шатя и бѣля;
12. выпрати частину бѣля;
13. знає про найважнѣйшѣ рослины и тварины своѣ околицѣ;
14. Веде дневник вѣд дня зложеня присяги; докаже, що не поминає нагоды выконати добре дѣло.

Испыт I. степени.

1. 6 мѣсяцѣв службы в пластвѣ;
2. повинна: мати найменше два почеснѣ испыты з вареня, шитя, або плеканя хорых;
3. подати устно, або письменно исторію розвою дѣвочого пласту;
4. знати житя и слѣды тварин и найважнѣйшѣ рослины, передовсѣм лѣчничѣ, их плеканя, а також трѣйливѣ; найважнѣйшѣ вѣдомости про землю и звѣзды;
5. перша помѣч;
6. подає на око вымѣры рѣжных предметѣв.
7. нарисує плян домовки вѣддѣлу або своѣ хижы; докладно читає спеціальну мапу; знає, як орієнтуватися без компасу;
8. выробить плян 3-дневоѣ прогулянки з харчами для 6 осѣб;
9. вмѣє поставити скомбинований вѣдмѣнок шатра, постѣль и таборову кухню;
10. вмѣє зварити обѣд для цѣлоѣ дружины;
11. шити машиною и руками;
12. приєднає и приготовить до испыту новичку;
13. знає 6 родѣв домашньоѣ птицѣ; про те, як довго

квочка высиджує малых, и що им дати на першу пору їсти; якими простими лїтками можна лїкувати хору птицю.

ПОЧЕСНЇ ІСПИТЫ ПЛАСТУНОК.

Астрономія.

Пластунка повинна знати важнїйшї констеляції звїзд и одну на память нарисовати. Знайти сторони свїта по полярної та інших звїздах и вѳгадати нѳчну годину по звїздах и мїсяцю. Знати величину землї, сонця и мїсяця и их взаємнї вѳдносини; основнї вѳдомости про вѳдплив и приплив; причини затїмнїня сонця и мїсяця; комети и планети.

Хов домашньоѳ птицѳ.

Пластунка протягом цѳлого року повинна сама ходити коло домашньоѳ птицѳ. Знає начеркнути плян курника для якоѳсь скѳльки курчат.

Знає 6 вѳдмѳнкѳв домашньоѳ птицѳ, як довго квочка мусить высиджувати маленькѳ курчата, и що им дати їсти, коли вони вылупляться; знає простѳ лїтки проти звичайних хороб домашньоѳ птицѳ.

Домашне господарство.

Докаже, що розумѳся практично на домашньому господарствѳ; вмѳє закупити харчѳ для якогось числа осѳб; дбати про бѳля, одѳж, освѳтлювати и опалювати хижу, берегти одѳж вѳд знищеня.

Ботаника.

Знає ростиннї свѳт своѳ околицѳ; основнї вѳдомости з анатомїї ростин и дерев. Може подати своѳ спостерѳганя з житя природи, якѳ провадила кожного дня протягом цѳлого мїсяця. Вмѳє оцѳнити значѳня ростин для практичного житя.

Капелюшництво.

Вмѳє выплести капелюх з соломы, або зробити з иншого матерїалу, и прикрасити його.

Кошикарство.

Повинна зробити 2 кошки з прутя, лика и т. д.

Гаптованя и мережаня.

Повинна знати найважнійшѣ вѣдмѣнки кружева и мережки. Вмѣє зробити кусник кружева и вымережати взоры на полотнѣ.

Музыка.

Без помилки вѣдограє в темпѣ и ритмѣ пластовый марш, з памяти вѣдограє народный гимн, заимпровизує супровѣд до пѣснѣ. Добре читає ноты.

Сей испыт може вѣдбутися на фортепянѣ, фисгармоніѣ, органах, або на иньшѣм оркестровѣм инструментѣ.

Замѣсць сего пластука може заспѣвати в супровѣдѣ фортепяну якусь пѣсню (Лисенка, Сѣчиньского, Леонтовича, Людкевича и инш.); вмѣє добре зразу прочитати ноты; спѣвати в хорѣ другим голосом.

В обох випадках мусить знати исторію руськоѣ музыки и житеписи найважнійших композиторѣв.

Фотографованя.

Вмѣє схопити образ, выкликати клишу и зробити копію з 8 свѣтлин, з тых 2 портретовѣ, 2 краєвиднѣ, 2 внутрѣшнѣ, 2 моментки. Знає рѣжнѣ вѣдмѣнки пластинок, паперѣв до вѣдбываня, хемикалій.

Геологія.

Має загальнѣ вѣдомости про розвиток землѣ, про склад верств.

Пѣзнає 20 рѣжных скаменѣлостей и знає, до якоѣ добы они належать.

Має хоч невеличку збѣрку минералѣв.

Маллярство.

При испытѣ мусить нарисовати:

а) предмет з памяти, подаючи при тѣм --- коли и де сей предмет бачила;

б) з природи;

в) власну композицію;

або: нарисує зорець на тапету, ковер, вишивку, кераміку, дереворізьбу и т. д.;

або: нарисує олівцем, вуглем, крейдою картину з життя пластунів;

або: зробити модель з воску чи з глини, якій представляє юнацький чин, чоловіка чи звіря.

Молочарство.

Водзнака — ложка.

Знає, яке значіння в молочарстві має чистота посудини;

Вміє: а) ходити коло центрифуги, єї розбирати и чистити;

б) зробити масло, сир;

в) выдоїти корову.

Шевство.

Вміє полагодити черевики, дати до них подошви.

Плекання дітей.

Водзнака — золотий хрест на білому полі.

Знає, скільки степенів тепла повинно бути в хаті, як тепла має бути вода, в котрій купають дитину. Як дбати про очи, зуби, уши, волосся.

Знає, як вычистити и приготувати цуцлик; що давати їсти дитині аж до 2 років; головні правила провітрювання кімнати.

Догляд за хорими.

Водповідати на питання:

якій повинна мати вигляд кімната хорого, як єї провітрювати и огрівати;

як приготувати ліжку, переменить простирано и запобігти залежанню;

як мыти и одягати хорого; знати, що се пошесть недуги, як від них остерегтися;

яку їду можна давати хорому и яку выздоровцеві;

як робити перевязки;
коли и якъ давати оклади.

Плетеня.

Водзнака — клубок з дротом.

Вмѣ выплести панчошу, або шапку, светер.

Плавания.

Перепливе 200 м. грудьми вперед, боком и на спинѣ;
50 м. — одягнена и взута;
повинна показати, як робити штучне вѣддыханя и як
ратувати потапающого.

Перша помѣч.

Повинна знати, як называються поодинокѣ кости у чоловіка;

вмѣ дати пораду при зломаню чи звихненю, приготувити дошки и их выстелити;

знає бѣг кровы, положеня головных жил, бючок и за-тамовати кров;

знає, що робити, коли хто попариться, попечесе, задушиться; знає, що робити з рѣзаною раною, при укушеню гадиною;

вытягнути чуже тѣло з ока;

привести до памяти, зробити ношѣ;

знає, що робити, коли горить одѣж, поразить електрика;

вмѣ кинути охоронный пояс або шнур.

Знакованя.

Пластунка повинна приняти и выслати депешѣ из швидкостю 24 букв на минуту (Морзе) або 36 букв Семафором.

Знати всѣ иншѣ способы знакованя (свистком, свѣтлом, дымом).

Руханка.

Зручно скочити на 90 см. високо и 180 см. далеко;
пробѣгти 100 м. за 18 сек.; вылѣзти по шнурѣ 5 м. довгѣм;
кинути 5 кг. тяжкою кулею на 5 метрѣв.

Шиття.

Водзнака — як у кравця.

Вмѣ полатати панчохи; принесе на испыт самую вшитѣ штаны, блюзку, або дитяче убраня; при испытѣ повинна зробити дѣрочки на гузики.

Танцѣ.

Водзнака — танцююча дѣвчина.

Знає коломыйку, козачка, кривый танець; выхилиясы до простоѣ ритмичноѣ руханки; в ритмѣ кидати и хватати мячики.

Перекладництво.

Пластунка повинна выявити повне знаня чужоѣ мовы; мусить перекласти якусь рѣч з рѣдноѣ мовы на чужу, або есперанто.

Домашній порядок.

Водзнака — лопата и замѣтачка.

Повинна знати головнѣ правила замѣтаня, стираня пороху и мытя пѣдлоги; вмѣ прикрасити кѣмнату квѣтами и дбати про них; гарно застелить стѣл до обѣду.

Урядниця.

Водзнака — перо и папѣр.

Повинна мати гарне письмо; вмѣ писати на машинѣ або скорописю из скоростью 40 слѣв на хвилину; вмѣ написати без помилки и у вѣдповѣдной формѣ проханя про службу.

Куховарство.

Водзнака — як у кухаря.

Зварить кѣлька поливок и сосѣв, приготовить мясо на 5 способѣв, и зварить рѣжнѣ каши та мучну страву; зготовить повный обѣд; старанно застелить стѣл до обѣду, подасть обѣд и вѣдтак вымие посуд.

Пчолярство.

Повинна мати практичнѣ вѣдомости про годѡвлю пчѡл; розумѣтися на роях, улях, выйманю меду; знає медоноснѣ рослины и дерева, и як можна уживати мед.

Водный спорт.

Вѡдзнака — як у веселяря.

Вмѣе вязати вузлы, добре весловати и кермовати човном, прибити до берега и привязати його; перепливе 50 м.; вмѣе орієнтуватися за допомогою компасу, сонця и звѣзд.

Забавкарство.

Зробить з 5 кускѡв матеріѣ двох звѣрѣв, або одного звѣря и одну ляльку; з корка, кусника дерева або з иншого матеріялу — паровѡз або вѡзочок для дѣтей; пошиє суконку для ляльки; з коробки зробить кѡмнату для ляльки и заповнить єѣ меблями, зробленими з кусникѡв дерева, коркѡв и т. д.

Вышиваня.

Вышиє або выгаптує гуртковый прапор, або инший знак; знає головнѣ типы народньоѣ одежи.

Забавы.

Вѡдзнака — маска.

Вмѣе забавити цѣле товариство через 15 хвиль — танцем, спѣвом, грою на фортепянѣ, гитарѣ и т. д.

Огородництво.

Вмѣе копати, гноѣти и обробити кусок землѣ; знає важнѣйшѣ рослины и дерева, якѣ растутъ по садах, а також щепити дерева.

Плеканя звѣрят.

Вѡдзнака — пѡдкава.

Знає головну анатомію домашних звѣрят и вмѣе подати першу помѡч при зраненю, звихненю, зломаню, удушеню

и иньших хоробах. Доведе, що протягом 6 мѣсяцѣв ходила коло телятка чи лонатка.

Пионерка.

Вмѣе знайти добре мѣсце пѣд табор, поставити шатро, полеву кухню, нарубає дров для ватры; збудує пивницю, поставить мѣсток через потѣк, або выконає иньшу працю, получену з табором.

Природознавство.

Подасть своѣ щоденнѣ замѣтки из спостережень з життя тварин (можливо з рисунками); знає представникѣв всѣх кляс звѣрынного свѣта.

Зручнѣсть.

Вѣдзнака — як у всезнавця.

Повинна мати всѣ три испьты: з шитя, вареня, прасованя и перейти 10 испьтѣв з таких предметѣв: розѣбрати и вычистити машину до шитя, намастити єѣ оливою и приправити иглу; злѣпити порцелянову посудину; выгострити нѣж на камени; завязати пакунок; вычистити лампу; выбѣлити кѣмнату; вставити шибку у вѣкно; вычистити пѣдлогу; прикрасити кѣмнату; завести електричнѣй дзвѣнок.

Прасованя:

Вѣдзнака — зелѣзко.

Вмѣе выпрасовати одѣж, панчохи, шовкову блюзку, зварити крохмаль.

Р О В Е Р Ы .

(ROVER — SCOUTS.)

Головно по вѣйнѣ поширилася в Англїѣ нова галузь пластовѣ организациѣ т. зв. rover scouts. Той тип скавтѣв поширяєся помало по иньших державах, також „Союз пластунов Ч. С. Р.“ робить стараня твореня вѣддѣлов роверѣв.

В короткѡм часѣ по основаню пласту, призадумалися основателѣ его над тым, що хлопцѣ вѡд 8 до 11 лѣт мають иншу психику и вдачу, як хлопцѣ старшѣ, тому треба при пластовѡм выховуваню тых малых уживати иншоѣ методы, як при хлопцях старших. Так повсталa оргaнизaцiя вовченят.

Також основaнa оргaнизaцiя роверѡв має подѡбнѣ причини. Оргaнизaторы пласту видѣли, що инaкше треба выховувати хлопцѣв старших, як хлопцѣв вѡд 11 до 15 лѣт.

Цѣлею роверскоѣ оргaнизaцiя є задержати старших хлопцѣв в пл. оргaнизaцiя и надати их працѣ висшій рѡвень, дальше завести для них ряд почесных испытѡв из области знaнa, котре им буде потрѣбне при их пѡзнiйшѡм занятю.

Роверы оргaнiзуютьсa в гуртках и вѡддѣлах. Они мають все працювати разом з вѡддѣлом пластунѡв, з якогo выйшли. Они стають помѡчниками провѡдника вѡддѣлу. Роверы мають власнѣ сходины, по вѡддѣловых сходиных. Они называютьсa „meetingnight“.

Ровером може бути пластун, що скѡнчив 15 лѣт и має II. пл. испыт. Однак пластун, що хоче бути ровером, мусить бути достaточно тѣлесно и умово розвинений. О тѡм, чи дaний пластун може стати ровером, рѣшає провѡдник вѡддѣлу.

Роверы оргaнiзуютьсa в гуртках по 4—8 членѡв. На чолѣ гуртка стоѣть „mate“ (т. зн. товариш, друг.) Вѡн провѡдить при грах, змагaнях, на сходиных. Его выбирає гурток. Это выбѡр потверджує провѡдник вѡддѣлу. Его заступником и помѡчником є „second mate“. Коли гурток або вѡддѣл роверѡв є пѡдчинений якомусь вѡддѣлови пластунѡв, має найвисшу команду провѡдник вѡддѣлу пластунѡв або его заступник.

Кличем пл. дѣяльности роверѡв є: служба. Роверы повиннѣ все помагати при веденю власного вѡддѣлу. Так здобудуть собѣ много досвѣдѡв, котрѣ придадутсa им колись, коли стануть провѡдниками вѡддѣлѡв. Своему вождови помагають в оргaнизaцiйнѡй и администрaцiйнѡй працѣ.

Дѣяльність вѡддѣлу роверѡв дѣлимо на дѣяльність зовнѣшну: атлетика, мяч, тенис, киданя, водна пилка, колесництво, воднѣ спорты, ловы, таборованя и т. д., и внутрѣшну:

выклады, самоосвѣтнѣ кружки, спѣвъ, музыка, драматичнѣ кружки, танцѣ, товарискѣ вечери и т. д.

При выхованю роверѣвъ звертае провѣдник увагу на се, щоб всѣ роверы здали испыт степени.

Однак выхованя роверѣвъ не обмежуеся лиш на практичне знаня, але обѣймае також и теорію. Хлопцѣ студіюють литературу, исторію, географію, природничѣ науки. Дуже старанно переробляеся гигієну.

Однострѣй рѣжнеться вѣд звичайного пластового лиш тим, що на капелюсѣ мають значок SS (senior scout).

Дуже побажаним є, чтобы роверы мали свою власну домѣвку. Она называеся „den“, що значить по нашому нора чи печера.

Внутрѣшнѣ дѣла гуртка полагаджуе побѣч „mata“ також почесный суд (court of honour).

СТАРШѢ ПЛАСТУНЫ.

(Ольд-скавты.)

Старшим пластуном може стати кождый пластун, що скѣнчив 18 лѣт. Старшѣ пластуны организуются в клубах Ольд-скавтѣвъ. Клуб мусить мати найменше 20 членѣвъ. На чолѣ єго стоить выбираный загальными зборами голова,

котрый є представником и провѣдником клубу. Дальшими урядниками клубу є скарбник и писарь. Их контролює выбирана також загальными зборами клубу ревизійна комисія.

Програма Ольд-скавтѣв схожа з програмою пластунов. Они проходятъ испытывый пластовый матеріал, придерживуются пластовых законѣв, уладжуют прогульки и помагають пластовым провѣдникам в организаційной та администраційной праць. Однострѣй такій самый.

Старшѣ пластуны (Ольд-скавтки) мають таку програму и организацію як Ольд-скавты.

Гасло.

Скоб!

Се слово означає назву одноѣ породы орла (лат. *Haliaëtus albicilla*), якій своєю величиною и силою рѣвний скальному орлови. Скоба приняла пластуны, як своѣй видный символ.

Буквы сего гасла, се поодинокѣ початковѣ буквы пластового клича, в якѣм зѣбранный цѣлый змѣст пласту, себто: Сильно, Красно, Обережно, Быстро! Поздоровлений вѣдповѣдає тым самым гаслом, а при привитаню подають один другому лѣву руку.

Поздоровленя.

Поздоровляемо з двох причин: 1. щобы вѣддати честь, кому мы повиннѣ (національному прапорови, пластовым урядникам, вызначным и заслуженым для народа особам 2. щобы привитати другого пластуна).

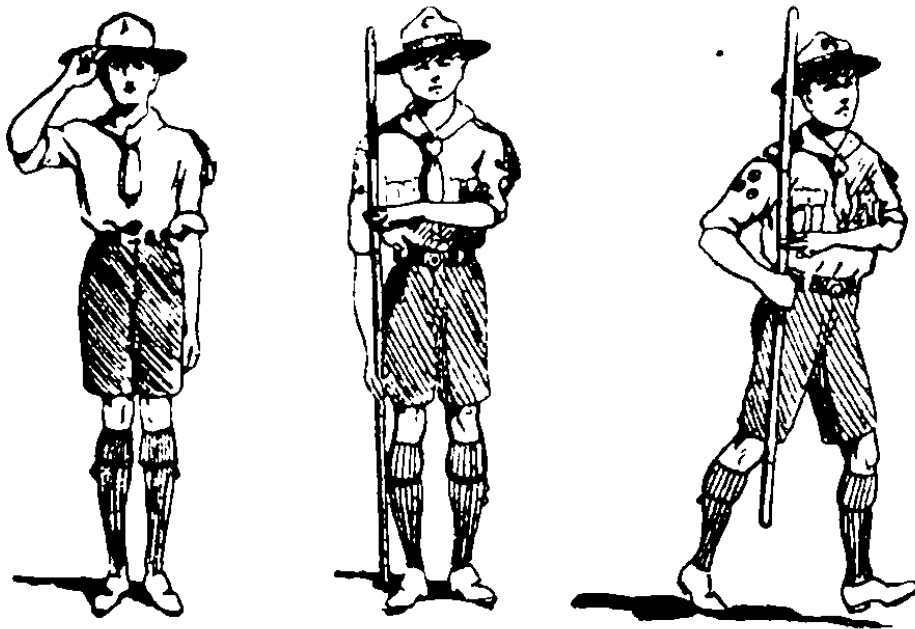
Пластуны и урядники, коли мають крисаню на головѣ, поздоровляють правою рукою, котроѣ три середнѣ пальцѣ выпростованѣ (палюх придерживує мизинный), що нагадує пластунам три обовязки: 1. бути вѣрным Богу, державѣ, рѣдному народови; 2. помагати другим; 3. коритися пластовым законам и властям. Долоня звернена вперед. рис. 40.

1. Пластуны поздоровляють один одного „малым по-

клоном“, и тодѣ права рука, зогнута в лѣкти сягає до вы-
соты рамени ;

2. Національному, державному прапорови, визначним особам, пластовым урядникам вѣддаємо честь „великим по-
клоном“, а тодѣ правою рукою и пальцями складеными, як при малѣм поклонѣ, досягаємо берега крисанѣ. рис. 39.

39

3. Коли пластун має в правѣй руцѣ палицю в походѣ чи стоячи, то лѣву руку з пальцями, складеными як при малѣм поклонѣ, зогнуту в лѣкцию прикладає поземо до грудей, а кѣнцем вказуючого пальця дотикає палицѣ у высотѣ половины грудей.

4. Коли пластун не має крисанѣ, то здоровить малым поклоном.

5. Коли обидвѣ руки занятѣ, то здоровить поверненням головы и очей в право, або в лѣво, як сего потрѣбно. Коли ѣде на колесѣ, здоровить так само, нѣколи однак не выпускаючи ручок.

6. При зустрѣчи вѣддѣлу з пластовым старшиною, провѣдник вѣддѣлу дає приказ: „позѣр — поздоров!“ —

сам здоровить, а пластуны звертають голову в сторону особы, яку здоровлять.

7. При великих торжествах здоровить пластун таким чином, що крисаню кладе на палицю и єѣ, на приказ: „Вѳдай честь!“ пѳдносить в гору.

8. Урядники и пластуны при зустрѣчи з державным и національным прапором здоровлять його.

9. При національному гимнѣ пластуны стоять „позѳр“ и здоровлять великим поклоном.

Герб.

Маємо три гербы: малый, середный, великий.

Малый герб: срѣбный лев з двома хвостами на червонѳм полѣ, на грудях його бачимо словенский герб. Сим способом зазначається сполученя Чехѳв и Словакѳв в одну державу.

Средный герб складається з чеського гербу, що мѣстити ся по серединѣ, словенского — в горѣ по правѳм боцѣ, Пѳдкарпатскоѣ Руси, в горѣ по лѣвоѣй сторонѣ, моравского в низу по правѳй сторонѣ слезского — в низу по лѣвоѣй сторонѣ. (На герб дивитися так, якбы мы стояли за щитом).

Великий герб має по серединѣ чеський герб, а опѳсля гербы з лѣвоѣй стороны з горы: Пѳдкарпатскоѣ Руси и Словенска — в горѣшному поясѣ, моравский и слезский — в середному, а тешинский, опавский и ратиборский — в долѣшному поясѣ. По обох боках гербу стоять львы, а пѳд щитом вѣється стрѣчка з написом: „Правда побѣдити“.

Прапор.

Державный: Верхне поле бѣле, спѳдне червоне. Межи них всунутый синий клин, який сягає вѳд жердки аж до середины прапора (кѳнець клина — в полю). При вивѣшованю бѣле поле є на горѣ, червоне — в низу.

Руський: Верхне поле сине, спѳдне жовте.

Гимни.

Народнѣ гимны знає кождый, а пластовый можна скоро вивчити. Треба однак подбати, щоб пластуны спѣвали их правильно и на кѣлька голосѣв. Чеській „Kde domov můj“ и „Подкарпатскѣ Русины“ мусять бути вѣдспѣванѣ жваво. („Подкарпатскѣ Русины“ згармонѣзував О. Кизима).

Пластовый гимн: „Гей юнаки, гей пластуны!“ — легкій, мелодійный. Слова до него написав поет С. Черкасенко, а музику композитор Я. Ярославенко.

Присяга.

Коли новик выявив своѣ знаня при першѣм испытѣ, и его принято до пластовоѣ дружины, то вѣн повинен вѣдбути присягу. Найскорше можна вѣдбути присягу до трѣох мѣсяцѣв, вѣдколи зголосився на новика, а найпѣзнійше — по шѣстьох. Протягом сього часу провѣдник може переконатися, чи новик готов придержуватись пластовых законѣв и виконувати всѣ приказы.

Присягу вѣдбуває пластун, тримаючи руку як до малого поздоровленя; говорить:

Присягаю на свою честь, що буду:

1. любити свою вѣтчину Ческословенську републику своѣ рѣдний край, и своѣ народ и у в кождому часѣ им служити;
2. виконувати своѣ обовязки и поступати пѣсля пластовых законѣв;
3. душею и тѣлом буду готов помагати ближньому.

А далѣ проказує присягу пластунѣв Пѣдкарпатскоѣ Руси (написав поет В. Начовський):

З вѣдродженем свѣта в великѣй добѣ
Складаю присягу, народе, Тобѣ:
Плекати-му силу ума свого й тѣла, —
Як гордѣсть народня позве нас до дѣла,
Абы я до чину для всѣх був готов.

Злелію Кр а с у непорочну душею —
Як зорѣ заблиснуть у нас над землею,
Абы я вчув правду, закон и любов.
Мину обережно зрадливі яруги,
Як зродиться воля з народної туги,
Абы я не впав, а стояв в рядах.

И быстро прогляну з вершин всѣ дороги,
Як стане мѡй люд на розпутю трѣвоги,
Абы я вказав йому соняшний шлях.
На славу народу и всѣх поколѣнь
Так допоможи менѣ, Боже, Аминь.

Уживаня пластової палиці.

Палиця, яку пластун носить, не лише належить до пластового однострою и через се треба єї брати, але вона є для пластуна добрим слугою и помѡчником. Вона потрібна пр. при будовѣ шатра; для вимѣрюваня вѡддалѣ; на трьох палицях можна завѣсити котел над ватрою; на палицѣ сидимо и вѡдпочиваємо; уживаємо єї також як збруѣ.

Коли темна нѡчпалиця помагає нам в дорозѣ; з палиць робимо ношѣ; уживаємо єї при перескакованю болота, потокѡв; до палицѣ прикрѣпляємо сигналовѣ и пластовѣ хоруговки; замѣсць списа при вправах можемо ужити палицѣ; при натовпѣ людей на торжествах при помочи палицѣ можемо вдержати кордон.

Здається, що досить подали ми прикладѡв, щоб довести, як потрібна для пластуна палиця.

Знакуваня.

Знакуваня означає скоре высиланя вѣсток за допомогою умовлених знакѡв. Чи пароход, який пѡдчас бурѣ зближаєся до скалистого берега, чи вѡйско замкнене в твердинѣ хоче порозумѣтися через голови неприятелѣв що до спѡльного нападу, чи поѣздови, який зближаєся до стаціѣ,

подати знак, що шлях свободный и т. д. Уже в давних и давних часах нашѣ козаки уживали пѣдчас воен з Татарами та Поляками рѣжных знаков. А саме: на широких степах скрѣзь розкиненѣ були высокѣ могилы, а на них бочки из смолою та дерево. Коли ворог зближався, запалювала сторожа тѣ огнѣ, и таким чином люде знали, що ворог вже недалеко.

И тепер, хоч маємо и телефоны и телеграфы (а навѣть искровѣ!), всеж таки давный способ знакуваня ще й нинѣ вѣдграє велику ролю. Не скрѣзь можна позаводити дроты чи порозумѣтися при помочи почтовых голубѣв. Старый способ дешевый, добрый, точный и певный!

Знакуваня прапорцем.

Чертку и точку робимо довшим або коротшим вымахом прапорця. Барва прапорця повинна добре вѣдрѣжняться вѣд цѣлого окруженя: пѣд лѣсом уживаємо бѣлого прапорця; коли ясне тло — голубого, серед туману — жовтого.

Прапорцѣ, зготовленѣ нами самими, мають бути великѣ 50—75 см, прикрѣпленѣ до дручка; краѣ його мають бути обшитѣ, щоб не нищився.

При знакуваню прапорцями будемо уживати при кождої стації по три хлопцѣ. Один подає букви хоруговкою, другій держить написану на карточцѣ депешу и диктує букву за буквою, третій дивиться на вѣдбираючу стацію и про поданий звѣдтѣль знак повѣдомляє сих двох.

При вѣдбираню депешы треба також двох до помочи. Один диктує прочитане, кажучи по вѣдчитаной буквѣ „буква“, по скѣнченом словѣ — „слово“, а по скѣнченой депешѣ — „конець“. Другій записує, а третій має прапорець, готовый каждоѣ хвилѣ дати якийсь знак.

Перед знакуваням не вѣльно нѣколи бавитися прапорцями, щоб другу стацію не впровадити в блуд.

Пишучому не вѣльно дивитися на даючу стацію, а пѣдчас вѣдбираня депешы не можна розмовляти.

Знакуваня зачинаєся вѣд выхѣдноѣ поставы: „Готов!“ Стоимо, розставивши ноги, чолом до приймаючоѣ стаціѣ. Хоруговку держимо за кѣнець дручка лѣвою рукою на рѣвнѣ з лицем так, щоб другій кѣнець його з хоруговкою був пѣд кутом 30⁰ похилений в сторону лѣвого рамени. Права рука в сѣй позиціѣ держить дручок над лѣвою. Хоруговкою можемо зачеркувати знаки з правоѣ стороны в лѣву и з лѣвоѣ на праву, вѣдповѣдно до вѣтру.

Постава „точка“. Права рука перехиляє хоруговку з выхѣдноѣ поставы аж до такого самого нахиленья в сторону правого рамени, вѣдтак вертає до першоѣ позиціѣ, зачеркуючи в повѣтрю при том руху вѣсѣмку, щоб полотно розвинулося.

Постава „чертка“. Хоруговка з выхѣдноѣ поставы перехиляєся в сторону правого рамени так далеко, що мало що не дотикає землѣ; вѣдтак по короткоѣ перервѣ вертає знову до поставы першоѣ (вѣсѣмка в повѣтрю як перше).

При кѣнці кожного слова подаючій депешу нагло перед себе спускає хоруговку до землѣ, на що вѣдбираюча стація вѣдповѣдає, що „зрозумѣла“, обчеркуючи хоруговкою велике колесо перед собою. Три великѣ колеса таким способом обчеркненѣ, значать: кѣнець депешы.

При тѣм треба памятати :

1. почавши сигналізованя яко́сь депеши, нѣколи його не перервемо, а доведемо до кѣнця ;
2. задержуємо все те саме темпо ;
3. не занадто спѣшимо, бо вѣдтак витрачуєся подвѣйна праця ;
4. пѣдчас депешованя повинно задержуватися спокѣй на обох стаціях ;
5. увага того, що читає, має бути звернена лише на хоруговку ;
6. доброго сигналізованя не научимося через годину ; лише витревалѣсть принесе бажаний успѣх.

Коли не маємо пѣд рукою хоруговки, сигналізуємо за допомогою руки, крисанѣ, палицѣ, хусточки, лопаты, весла и т. д.

Знакуваня двома прапорцями.

Сего способу уживаємо на дальшу вѣддаль, або коли є туман на дворѣ.

До сего треба двох прапорцѣв и двох показувачѣв. Усѣ правила такѣ самѣ ; треба однак, щоб рухи обох прапорцѣв були рѣвнѣ и точнѣ. Постава „готов“. Показувачѣ вѣддаленѣ вѣд себе на 4 метры з розставленими ногами держать прапорцѣ перед собою, кѣнець дручка коло грудей.

„Точка“. Обидвѣ хоруговки хиляться рѣвночасно одна до другоѣ, доходять до поземоѣ поставы и зараз вертають назад до поставы „готов“.

„Чертка“. Обидвѣ хоруговки хиляться рѣвночасно одна вѣд другоѣ, доходять до поземоѣ поставы и вертають зараз до поставы „готов“.

Сигналы.

Значки можемо давати за допомогою прапорця (ѣв) на менше вѣддаленя, в день також дымом з огню, соняшным свѣтлом, яке кидаємо за допомогою зеркала, руками, семафором, в ночи сильною ватрою, лямпою або ракетю.

Азбука Морзе.

а . —	п . — — .
б — . . .	р . — .
ц — . — .	с . . .
х	т —
д — . .	у . . —
е .	в . — —
ё . . — . .	и ы — . — —
ф . . — .	з — — . .
г, г — — .	ж . . . —
і, ъ . .	ч — — — — .
й . — — —	ш — — — —
к — . —	щ — — . — —
л . — . .	ь — . . —
м — —	ю . . — —
н — .	я . — . —
о о — — —	

Числа.

1	. — — — —
2	. . — — —
3	. . . — —
4 —
5
6	—
7	— — . . .
8	— — — . .
9	— — — — .
0	— — — — —

Знаки перепинаня.

Дробова чертка	— . . — .
точка
двѣ точки	— — — . . .
протинка	. — . — . —
знак питаня	. . — . .
+	. — . — .
—	— —

Змовленѣ знаки при депешованю.

зазыв	— . — . —
чекай!	. — . . .
готов	— . —
помилка
повтори!	— / — . — .
лѣпше дѣли!	— — . . —
шифроване	— — — — . . — .
повѣльнѣйше!	— . . . —
швидше!	. — . . .
чужа мова	. — . . .

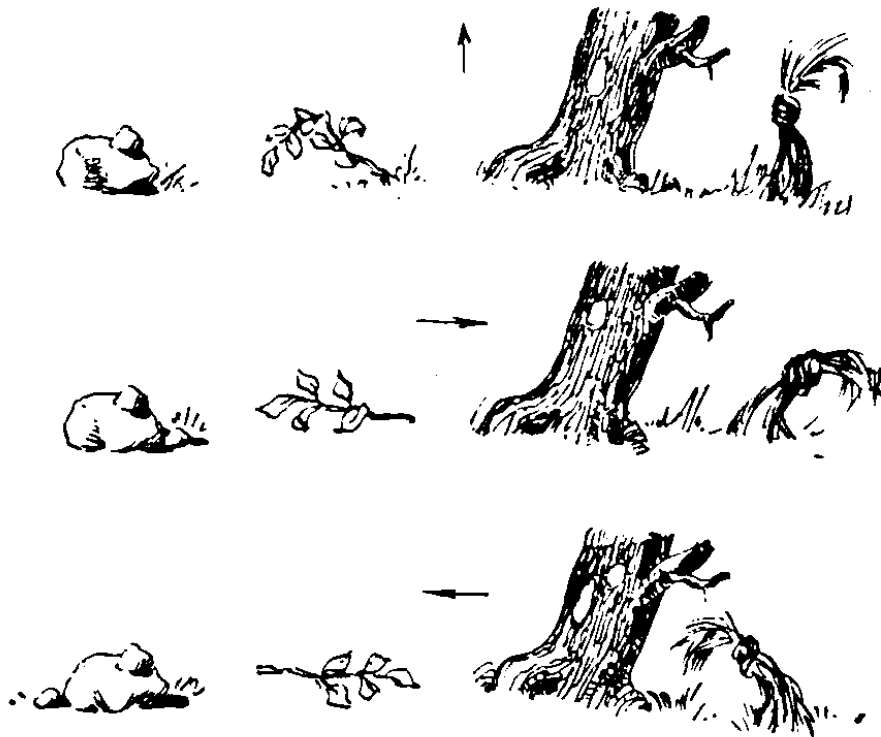
Пластовѣ знаки.

Пластовѣ знаки — се символы, вырытѣ або начеркненѣ на пѣску, або на болотѣ, вырѣзанѣ на корѣ дерева, написанѣ на кусочку паперу и схованѣ пластуном, якій знає, що за ним иде дружина, або приятель, котрым вѣн хоче передати якусь вѣстку.

Пластун знайшов дорогу, найкрасшій брѣд на рѣцѣ, найпридатнѣйше мѣсце для будовы мосту чи табору и под. Вѣн радый подѣлитися тым из своєю дружиною. Коли вѣн недалеко вѣд свого вѣддѣлу, може подати вѣстку сигналом (прапорцем, палицею, дымом, свѣтлом, звуком).

Але може дружина прийде доперва за три, чотыри години, або й на другій день. А пластун мусить ити далѣ —

не може чекати. Тодѣ повинен залишити якійсь, знак котрий они зрозуміють.

ПЛАСТОВѢ СИГНАЛЫ И ОРИЕНТАЦІЙНѢ ЗНАЧКИ.

	Ми одійшли.		Сюди идѣть!
	Сховане письмо.		Сюди не идѣть!
	Табор. Шатра.		Жерело.
	Печера, добрый сховок.		Позѡр! Небезпечно!
	Добрѣ люде.		Поганѣ псы! Злѣ люде!
	Село.		Крыниця.

Числа означають кѡлько крокѡв, стрѣлка, в котру сторону треба глядати.

Звертаємо увагу, що тѣ значки кладемо все по правій сторонѣ дороги, котрою идемо, чи на землѣ, чи на плотах, деревах. Тим мы улегшуємо слѣдження, бо дружина повинна дивитися лише в одну сторону.

Значки даємо звичайно що 100 м. на дорозѣ, з котроѣ не можна зблудати. Обовязок тых, котрѣ идуть за тими значками, — зараз их нищити; бо коли их залишимо, то можуть змити другого, хто буде йти сею дорогою.

Приказы свистком.

Кождый проводник дружины, а навѣть кождый юнак повинен мати свисток, причеплений на шнурку. Кождый пластун повинен знати слѣдуючѣ сигналы:

—————	Ставай в ряд!
————— —————	Розойтись!
. . .	Зойтись!
. — . — .	На своѣ мѣсця!
. . . —	Проводники до начальника!
.	Небезпека!

Кождый наказ має бути негайно виконаний, без огляду на те, чим пластун був зайнятий.

Тихѣ приказы. Нераз сторожа не може дати голоснѣ знаки, щоб себе не зрадити, — тодѣ уживає тихих знаків, пр. палицею:

1. Одноразове піднесення палиць до гори значить: „Стої!“
2. Кілька разів піднести палицю до гори и спустити єѣ в низ значить: „Бѣгом!“
3. Порушання палицею в одну лише сторону означає напрям, в котрѣм треба бѣгти або ити.
4. Повільне знижування піднесеноѣ в гору палиць в обидвѣ сторони понизше позему: „Розсипатися!“
5. Скорый бѣчний рух палиць, піднесеноѣ над головою: „Збѣрка!“

Коли нема палиць, можна тѣ самѣ знаки давати рукою.

Поодинокѣ пластуны, высланѣ на звѣды, сигнализують так по́днесеня руки в гору означає, що пластун зрозумѣв приказ;

поземе держаня палицѣ над головою значить, що видно слабый вѣддѣл ворога;

¶ коли мы кѣлька разѣв зробимо палицею спокѣйный рух над головою, значить, що видно ворога, але вѣн далеко вѣдѣйшов назад;

такѣй самый рух, але швидкѣй значить, що видно ворога и вѣн швидко наближаєся; прямѣсне по́днесеня палицѣ в гору означає, що ворога нема й слѣду.

Знакуваня огнем и дымом.

Пластуны уживають до сигнализованя в ночи ватры, а в день дыму.

Щоб ватра дала нам великѣй дым, кладено на огонь богато мокрого листа, свѣжоѣ травы, вогкого сѣна и т. д.

Стовп дыму перебиваємо тым, що накрываємо його звогченою плахтою. Перебиваня выконують два пластуны, якѣ стоятъ по обох боках огнища, на коротку хвилю або на довшу. Щоб одержати короткѣй стовп дыму, по́дносимо плахту на двѣ секунды, потому закрываємо огонь на вѣсѣм секунд; а щоб дати довшѣй стовп дыму, вѣдкрываємо на шѣсть секунд.

Так можемо посилати депешѣ на основѣ азбуки Морзе, або по умовленых знаках, пр.: три довшѣ стовпы дыму: „Вперед!“, кѣлька коротких: „Ходѣть сюди!“ довгѣй стовп дыму: „Стойте!“, довгѣй на перемѣну з коротким: „Небезпека!“

Замѣсць сигналѣв дымом, знакуємо в ночи огнем. Великѣй огонь одержимо, коли накидаємо сухого дерева и хворосту. Два пластуны тримають перед огнем плахту, заслоняючи вид огню тым, з котрыми хочемо порозумѣтися. Короткѣй значок зробимо, коли вѣдслонимо огонь на двѣ секунды, довшѣй на шѣсть секунд. По кождѣм знаку треба держати плахту перед огнем по чотыри секунды.

Замѣсць огню, можемо ужити в ночи свѣтла лампы, котру закрываємо и одслонюємо. На пароходах уживають

сильных рефлекторѣв. На нашѣ вправы и забавы выстарчить електрична лампочка.

С Е М А Ф О Р.

Коли треба швидко передати депешу, то уживаємо семафору. Вѣн основаный на рѣжнѣм уставленю двох рамен, або иньших предметѣв, держаных в руках. Однораменнѣ семафоры зустрѣчаємо на зелѣзничих шляхах. При семафорованю повиннѣ знайти тло, яке буде контрастом до нашоѣ одежи або хоруговок. На стаціях выстарчає по однѣй особѣ. Може однак бути три: одна сигналізує, друга дивиться через далековид, а третя записує. Той, що сигналізує, стоить в повнѣм свѣтлѣ, два другѣ — за ним.

 а-1	 б-2	 в-3	 д-4	 е-5	 ф-6	 г-7	 з-8	 и-9	 к-0
 л	 м	 н	 о	 п	 q-ж	 р-иритив	 с	 т	 у
 ц	 ошибка	 число	 џ	 v-b	 в	 ixc-ш	 з	 л-це	 и-ий
								 ч-цз	 е-је
								 ш-сз	 я-йа
								 ю-йу	

Буквы вѣд „А“ до „I“ означаютъ числа вѣд 1—9, „К“ нулю — коли перед тым дамо знак числовой, котрый буде означати, що пересилаємо числа. По числах знов повиннѣ дати букву „И“.

Вѣдбираюча стація повинна для контролѣ переслати числа назад. Коли выявиться помилка, надаюча стація дає знак помилки; вѣдбираюча той знак повторить, при чѣм надаюча посилає знов числа. Надавец повинен бути звернений лицем до вѣдбираючого. Як що вѣдбираючий не зрозумѣв якогось

слова, задержує зараз дальшу сигналізацію, пересилаючи букву „R“; надавець посвѣдчує одержаня сего знаку буквою „И“. Тепер вѣдбираючи подає добре вѣдчитане слово; пѣсля чого подає далѣ депешу, зачинаючи вѣд того слова.

Коли, замѣсць хоруговок, вѣзьмемо лямпки, так можемо и в ночи депешовати. Коли потрѣбно, уживаємо до сигналізованя висших мѣсць, дерев и т. д.

Руській пластун доповнить семафорну азбуку:

X = цг	Ю = йу
Ч = цз	Є = ѳе
Ш = сз	Я = ѳа

Поклик до уваги: Порушаємо обома хоруговками раз з высоты рамени до горы и назад.

Скѣнчена депеша: Правою хоруговкою робимо одно коло.

Точка: Правою хоруговкою три кола.

ПЛАСТОВЫЙ ОДНОСТРОЙ.

1. *Сорочка*, вовняна, сѣро-оливковоѣ барвы, широка з бѣчными кишнями до запинаня и нараменниками. Запнена з переду на гузики. Ковнѣр широкій до запинаня пѣд шиєю и до одкиданя.

2. *Хустина* на шию, барвы одноѣ для всего вѣддѣлу, у пластуна завязана звичайным вузлом, у провѣдника на спѣсѣб краватки. На кѣнци завязуєся вузол „дѣброго дѣла“.

Штаны короткѣ, вѣльнѣ, до колѣн (в зимѣ закриваючѣ колѣна). Двѣ кишенѣ з переду, двѣ з заду, кишенька на годинник и пасочки, пѣд котрыми можна провести пояс.

Пояс шкѣрянный, темно-буроѣ барвы, з пряжкой на передѣ, на котроѣ з переду выбито знак чеських пластунѣв и напис „Будь готов“. По боках два карабѣнки.

Камашѣ, в зимѣ обвивачѣ, барвы штанѣв, вовнянѣ оливково-зеленѣ.

Блюза з тоѣ самоѣ матеріѣ, що штаны. Спортовый кроѣ з выложистым ковнѣром, з пояском до запинаня Чотыри кишеньѣз верху, а двѣ в серединѣ, запненѣ на гузики. Пасочки до стягненя рукавѣв. Гузики оксидованѣ, з пластовым знаком.

Крисаня темно-буроѣ барвы, повстяна, з ремѣнцем пѣд шию, из чотырма дѣрочками для повѣтря. Замѣсць стрѣчки ремѣнець.

Непромакальна загортка, трохи бѣльша вѣд пластовоѣ блюзы.

Свисток на зеленѣм шнурку, схованый в лѣвѣй на-грудноѣ кишеньѣ.

Наплечник з непромакальноѣ матеріѣ, оливково-сѣроѣ краски. Широкоѣ ременѣ.

Палиця высоты пластуна.

Компас при пояску.

Ножик сильный при пояску.

Лопатка до копаня землѣ.

Полева фляшка (або бляшана посудина) на воду.

Бдунка (менажка).

Линва (ляссо) 15 м. довга, яку носимо звинену через плечѣ; вона служить до ратѣвництва, при пѣонирських роботах и т. д.

На торжества береся короткѣ штаны, темно-синьоѣ барвы, чорнѣ панчохи и чорнѣ черевики. Блюзы не треба брати.

Дѣвочій одностроѣй.

Блюза, зготовлена з тоѣ самоѣ матеріѣ, що сорочки пла-стунѣв, маѣ англійскій спортовый ковнѣрець, нараменники широкоѣ на 5 см. Кишенѣ нашитѣ бѣльше на боцѣ и низше.

Пояс — як у пластунѡв, проведений пѡд пасочками блюзы.

Хустина однакова для всего вѡддѣлу.

Спѡдниця темно-буроѣ барвы. З переду по однѡй сторонѣ кишеня, по другѡй спѡдниця запинаеся. На торжествах спѡдниця такого самого крою, але темносиня. Блюза и спѡдниця из звычайного льодену.

Крисаня — як у пластунѡв.

Черевики чорнѣ, панчохи чорнѣ.

ПЛАСТОВѢ ВѡДЗНАКИ.

Над лѣвою кишенею пластовоѣ сорочки носять пластуны (-нки) и провѡдники поясик, широкій на 2 см., на котрѡм выписана мѣсцевѡсть и число вѡддѣлу (араб. числ.), пр. „Ужгород 1“.

По серединѣ над пояском мѣститься вѡдзнака организовауных пластунѡв в Чсл. Републицѣ. Є се англійскій пластовый знак (Fleur de Lis), по серединѣ з Альшовым знаком „Псоглавцѣв“, чеських граничарѡв. Вѡдзнака бронзовоѣ барвы из срѣбным щитком и головою з чорноѣ емалѣ.

Выказки з фотографіями выдають пластунам провѡдники через мѣсцевый союз.

Пластун, котрый покидає пластову организацію, повинен повернути вѡдзнаку и выказку.

Новик, котрого остаточно принято до вѡддѣлу, має право носити пластовый однострѡй и вѡдзнаку, яку звичайно торжественно передають новикови.

ЛѢТА СЛУЖБЫ.

За кождый скѡнченый рѡк службы в пластѣ урядники, пластуны, пластунки можуть носити по однѡм листку липы. Нашиваеся их по обох боках пластовоѣ вѡдзнаки, над пасочком, по лѣвѡй сторонѣ кишенѣ. Листочки для провѡдникѡв и звѣтодавцѣв обшитѣ срѣблом.

1	Староста — головний начальник	Цѣлый пластовый знак (золота лелія з галузками).
2	Заступник старости	Цѣлый пластовый знак (золота лелія без галузок).
3	Жупный звѣтодавецъ	Золота лелія з галузками.
4	Окружный звѣтодавецъ (заст. жуп. звѣтод.)	Срѣбна лелія з галузками.
5	Збѣрний провѣдник (заст. окр. звѣтод.)	Синя лелія (заступник окр. звѣтодавця — з галузками).
6	Провѣдник вѣддѣлу	Червона лелія и бѣлѣ стрѣчки на правѣм рамени.
7	Провѣдник гуртка	Два (заст. один) пасок, нашитый на лѣвѣй кишенѣ (цеглясто-червонный) кромѣ вѣдзнак пластового степеня.
8	Пластун I. кл.	Двѣ стрѣчки на лѣвѣм рукавѣ — над лѣктем — поземо нашитѣ.
9	Пластун II. кл.	Один пасок на лѣвѣм рукавѣ над лѣктем — поземо нашитый.
10	Новик	По присязѣ пластова вѣдзнака „Союза“.

ГУРТКОВЪ БАРВЫ У ПЛАСТУНЪВ.

Приналежнѣсть до якогось гуртка зазначена двома до пяти стрѣчками, довгими на 16 цм.; пришитѣ вони на лѣвѣм рамени, звисаючи свобѣдно.

Кождый гурток (звѣрь) маѣ свою барву; декотрѣ з них тут подаємо:

Бажант: червоно-чорна.
Бобр: жовто-синя.
Бык: червона.
Вывѣрка: буро-червона.
Вовк: буро-жовта.
Выдра: буро-свѣтло голуба.
Гадина: бѣло-рожева.
Голуб: бѣло-сѣра.
Горностай: бѣло-багряна.
Дятель: фіялково-зелена.
Жубр: фіялково-червона.
Зазуля: бура.
Качка дика: фіялкова.
Кавка: темно синѣ-чорна.
Кѣтка: буро-сѣра.
Колѣбр: голубо-рожева.
Когут: ясно зелено-червона.
Кѣнь: бѣло-чорна.
Куропатва: сѣро-бѣла.
Куна: рожево-сѣра.
Ластѣвка: темно-синя.
Ласочка: темно синѣ-бѣла.
Лисиця: жовто-зелена. ↘
Лилик: ясно голубо-чорна.
Лев: бѣло-червона.
Медвѣдь: чорно-бура.
Орел: зелено-чорна.
Папуга: багряно-зелена.
Пчола: бѣло-жовта.
Пава: зелено-голуба.

Пес: оранжово-бура.
Рысь: жовто-багряна.
Сойка: буро-фіялкова.
Сова: голуба.
Серна: бура.
Тигр: жовто-червона.
Ящѣрка: зелено-сѣра.
Яструб: рожева.

ГУРТКОВЪ БАРВЫ У ПЛАСТУНОК.

Ластѡвка: синя и бѣла.
Воробець: темно бура и чорна.
Фіялка: фіялкова.
Ясмѣн: жовта и бѣла.
Лелія: бѣла, жовта и чорна.
Дзвѡночок: зелена и голуба.
Нарциз: зелена и жовта.
Рожа: бѣла и зелена.
Червона рожа: червона и зелена.
Снѣжинка: бѣла и зелена.
Верес: багряна и зелена.
Конвалія: сметаново жовта и зелена.
Соняшник: бура и жовта.
Мухомор: багряна и бѣла.

ГУРТКОВА ХОРУГОВКА.

Вона має бути зроблена з бѣлого полотна, подѡбна до готицкого трикутника, довга на 45 см., з основою в $25\frac{1}{2}$ см.

Хоруговку прив'язуєся до пластовоѣ палицѣ шнурочками, якѣ прив'язано на вершках основи трикутника.

На полотнѣ пришиваємо вирѣзану з чорного, або червоного сукна сільвету голови звѣря, котрого выбрано за знак гуртка. У дѣвчат символом звичайно буває квѣтка або птах. Рнс. 38.

ПЛАСТОВЫЙ ВПОРЯД.

Приказы выдаємо голосно и рѣшучо. Раз даный приказ не змѣняєся. Коли приказ не выконано добре, то слѣдує

приказ: „Вер-ни!“, на котрый всѣ вертають до попередньоѣ поставки:

Приказ: „По-з ô р!“ . Тѣло выпрямлене, голова просто, очи дивляться перед себе, груди вперед, черево втягнене, пяты разом, пѣдошвы розставленѣ так широко, що мѣж пальцями обох нѣг є вѣддаль на одну стопу, колѣна выпрямленѣ, руки звисають долонями до стегна. Не вѣльно смѣятися, говорити, поправляти щось на собѣ.

Пѣдчас сеѣ поставки держимо палицю в половинѣ правою рукою. Долѣшным кѣнцем палиця опираєся на землѣ при малѣм пальци стопы.

„На ра-м я!“ . Пѣдношу палицю на праве рамя; горѣшний кѣнець має выставати на $\frac{1}{2}$ м. понад рамя.

„До сто-пы!“ . Палиця, як при „позôр“.

„В право в бôк!“ , „в лѣво в бôк!“ — обертаємося в право, чи в лѣво на пальцях одноѣ ноги и пятѣ другоѣ ноги, аж до поставки „позôр“.

„Обер-нись!“ . Выконуємо так, як „в лѣво в бôк“, робимо оборот тѣла так довго, аж поки перед тѣла буде звернений в сторону протилежну тѣй, до якоѣ мы стояли з початку.

„Спо-чинь!“ . Лѣва нога стоить на мѣсци, праву высунути скосом вперед. Постава свобôдна, однак не вѣльно говорити, хиба за дозволом.

„Вер-ни!“ . На сей приказ вертаємо до поставки, яку мы щойно змѣнили.

„В право (лѣво) - глянь!“ . Всѣ звертають лише голову в приказану сторону не рухаючи плеча, а решта тѣла зôстає в поставѣ „позôр“.

Се приказ на привитаня старшого. Тодѣ лице звернене на него, а очи дивляться йому в лице.

„Поздо - ров!“ При поставѣ „позôр“ выконуємо малый поклѣн правою рукою, або, коли мы з палицею, дотыкаємо єѣ лѣвою рукою.

„Почесть - дай!“ Вѣддаємо великый поклѣн, а при великих торжествах на сей приказ кладемо на палицю крисаню и пѣдносимо єѣ в гору.

„Ходом - руш!“ выступаємо лѣвою ногою вперед. До ходу беремо на приказ „на рамя“ палицю на лѣве рамя

и держимо трьома пальцями, як при „позър“, але бôльше в долъшнôй половинѣ. Коли идемо разом з иньшими, треба уважати, щоб палицѣ були в однôй высотѣ.

„*Стôй!*“ При тôм приказѣ даемо ще одну ногу вперед, а другу притягаемо до неѣ и стаемо в поставѣ „позър“, чекаючи дальшого приказу.

„*Дрôбный крок!*“ Кроки стають на половину коротшѣ.

„*Повный крок!*“ Кроки звичайнѣ.

РАЗОМ З ІНЬШИМИ!

На приказ „позър“ кождый прибирає „основну поставу“ на тôм мѣсци, де почув приказ, лише звертаєся лицем до приказуючого.

„*Збôрка!*“ На сей приказ стають всѣ в оден круг довкола свого провôдника. Уставлятися треба все в тôм самым порядку т. зн. треба запам'ятати своє мѣсце.

„*В ряд!*“ „Середина“ (назначена провôдником) остає на мѣсци а иньшѣ уставляються в право и в лѣво при нѣм. Провôдник стоить плечима обернений до „середины“.

Выпростоваными раменами вказує напрям ряду. На приказ „*В ряд бѣгом!*“ ставте в ряд як найскорше.

„*Чутя!*“ Треба стояти один вôд другого, в такому вôддаленю щоб звѣшена рука, звернена отвертою долонею назад могла, недотикаючися руки сусѣда, колихатися.

„*В право (лѣво) рôв - най!*“ Правый чи лѣвый криловый стоить непорушно, всѣ иньшѣ звертають головы й погляд у приказану сторону и, выступаючи, або подаючися назад, вирôвнюють ряд.

„*Вôд правого роз - ставсь!*“ Пôдносиш праву руку и простуєш аж до поземого положеня и вôд свого сусѣда з правоѣ стороны вôддаляєшся так довго, аж поки лише пальцями сеѣ руки будеш дотикатися його рамени. Бôльшій розступ можна одержати пôднесеням обох рук.

„*До правого лу - чись!*“ Сей приказ выдаєся, коли за великій розступ. Тодѣ скачєся боком, присуваючи ногу до ноги, аж поки наближишся до правого сусѣда на вôддаленя чутя.

„*Вôдчи - сли!*“ Першій на правôм крилѣ звертає голову

до свого сусѣда, каже голосно: „Раз!“ и звертає голову до попередноѣ поставы, другій робить подѳбно кажучи: „Два!“ Так иде далѣ на перемѣну, аж поки всѣ назвуться першими и другими.

„Двѳйки в зад!“ Означенѣ числом „два“ заскакують правою ногою назад за своих правых сусѣдѳв, що мають число „один“.

„Рѳжний - крок!“ Кождый иде свободным кроком, один правою, другій лѣвою ногою.

„Рѳвный - крок!“ Всѣ ступають рѳвночасно в ногу. Кѳлька разѳв приказати „лѣва, права“, а тѣ, що не держать кроку, роблять „змѣни крок“.

„Повѳльный - крок!“ Скорѳсть ходу меншає.

„Скорый - крок!“ Повный крок, лише скорый.

„Кроком на мѣсци - руш!“ Похѳд на мѣсци.

„В право (лѣво) ста - вай!“ Пѳдчас ходу, або бѣгу, в уставцѣ „гусаком“, передный стає и звертаєся в право (лѣво) руч. Слѣдуючѣ доходятъ и роблять те саме так, що уставляються в ряд.

„Поз - ѳр!“ в ходѣ. Ступаємо сильно, тѣло выпростане, палицю простуємо в гору, прикладаючи руку, що держить палицю, до шву штанѳв.

„В право в бѳк, в лѣво в бѳк!“ (в походѣ). По приказѣ робимо ще один крок вперед так, щоб на чергу прийшла противна приказови нога. Коли мы вже нею зробили крок, тодѣ другою ногою не идемо вперед, лише ставимо єѣ вѳдразу на крок в бажанный бѳк, пѳдносячися рѳвночасно трѳхи на пальцах першоѣ ноги.

„Змѣни - крок!“ По словѣ „крок“ ступаєся ще один вперед, приставляєся швидко до ноги, яка выступила, задню ногу и ступаєся другій крок тою самою ногою, що зробила перший выступ по приказѣ. Потѳм идеся правильно. Сей приказ выдаєся, щоб „держати крок“.

„Бѣгом - руш!“ бѣжимо вперед, а коли є палиця, так держимо єѣ свободно у звѣшенѳй правѳй руцѣ в половинѣ.

„Пластовым - руш!“ 20—30 крокѳв идемо, 20—30 крокѳв бѣжимо — на перемѣну.

„Двѳйки вне - ред!“ На сей приказ твориться знова

один ряд. Всѣ, що були „два“ вертають на своѣ мѣсця.
 „В чвѣрки право (лѣво)-руч!“ Перед тым приказом дѣлать проводник вѣдѣл на чвѣрки од правого крила. На приказ в кождѣй чвѣрцѣ „правѣ“ обертаються на мѣсци праворуч, а „лѣвѣ“ заскакують на лѣву сторону своих „правых“.

Приказ „В чвѣрки лѣво руч!“ выконуеся вѣдворотно, себ-то „лѣвѣ“ звертаються на мѣсци в лѣво, а „правѣ“ заскакують.

„В лѣво (право) чо-лом!“ Такій приказ даеся, щобы з „чвѣрок“ одержати знову два ряды. В кождѣй чвѣрцѣ выконують обидвѣ пары сусѣдѣв, що про них в попередньому приказѣ була мова, захѣд у бажаный бѣк, так само, як було высше описано.

В походѣ чвѣрками выконуемо наказы: „Двѣйки назад!“, „Двѣйки вперед!“, „В чвѣрки вперед!“, „Палицѣ хватай!“

Гурток в походѣ.

Гурток, зложеный из 6 членѣв, иде в сей спосѣб, що наперед иде „око“, за ним в досить великѣм вѣддаленю чотыри пластуны, роздѣленѣ так, що серединою иде проводник (1) з одним пластуном (6) на право и на лѣво вѣд них два иншѣ (3 и 4), за ними в далекѣм вѣддаленю один (5).

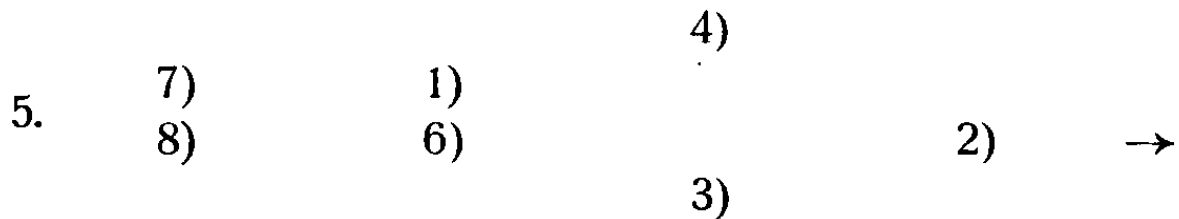
Гурток в отвертѣм поли:

		4)			
1.	5)	1)	2)	→.	
		6)			
		3)			

Гурток на дорозѣ:

		6)	3)	2)	
2.	5)	1)	4)		→

3. Осъмичленный гурток на дорозѣ и в полѣ:

Коли гурток хоче непомѣтно перейти поле, то йде „пластовым ходом“. Коли хоче значить дорогу в травѣ, чи серед корчѣв, то значить єѣ зломаными галузками, або стеблинками травы, що кѣлька крокѣв, однакѣ головками вперед, щоб зазначити, напрям, куды йшов.

РАТѠВНИЦТВО.

Обовязок каждого пластуна — нести помѣч тым, хто єѣ потрѣбує. Щоб выконати як слѣд се завданя, треба не лише хотѣти сповнити його, але також знати, як се зробити.

Часто лучаєся, що при катастрофах, якѣ загрожують житю многих людей, всѣ тратять головы и в страшному переполоху утѣкають, наносячи один другому взаимно смерть.

Коли хтось при тѣм потерпѣв, то першим обовязком є можливо як найскорше, покликати лѣкаря. Але до його приходу може пластун, умѣло взявшися до дѣла, помогти нещасному. Розумѣєся, що ратовати буде лише той, що має практику и знає, як саме допомогти.

Паника!

Незначна причина може мати деколи далекосяглѣ наслѣдки в тых мѣсцях, де зѣбралося багато людей. Выстарчає лише крик „Горить!“, щоб увесь натовп людей кинувся до одного выходу, тратуючи один другого взаимно. Страхом заражуются люде, котрѣ з несвѣдомости вмовляют в себе, що нема вже им ратунку. Зимна кров, присутнѣсть духа одного чоловѣка може вратувати житя соткам людей.

Коли в одному театрѣ крикнув хтось, що горить, и натовп кинувся в оден вузкій коридор, що провадив з театру, и там один другого взаимно душив, выскочив нагло оден

молодий чоловік и ставши при дверях, вытягнув револьвер, погрожуючи смертю кождому, хто-б хотѣв утѣкати. Натоп подався назад и роздѣлившись за радою молодого чоловіка на меншѣ группы, розойшовся иншими выходами спокійно домѣв.

Пожар.

Большою небезпекою вѣд паники є пожар. Пластун повинен знати, як охоронитися перед пожежою. Не читай в постелѣ при свѣчцѣ чи при лампѣ! Не суши одежи над огнем — хиба, що стережеш! Не сип попелу в деревляну посудину! В таборѣ вѣдсунь суху траву вѣд ватры! Стережись при огню ляти нафту, бензину, спирт!

В Англіѣ пластуны творять пожарнѣ дружины.

Коли выбух огонь: 1. повѣдоми мешканцѣв хаты; 2. побѣжи (до найблизшого телефону) и дай знати пожарнѣ стациѣ (дружинѣ); 3. до прибутя сторожѣ приготов драбины, пѣдстѣлки, соломьяники, щоб выловлювати тых, хто скаче з вѣкон; 4. подбай, щоб найперше вынести дѣтей; 5. выпровадити из стайнѣ худобу; 6. на випадок, коли треба вдертися до хижи, щоб ратовати людей, привяжи собѣ перед нѣс и уста хустинку, намочену водою, и з головою, схиленою найнизше до землѣ, овыненьий мокрою плахтою, в якѣй зробив дѣру лише для головы, — лѣзь вперед.

Непритомного ратуємо так: обвязуємо єго линвою в поясѣ, перетягаємо єѣ до нѣг и, заложивши петлю в кѣстках, щоб обидвѣ ноги були разом звязанѣ, перепускаємо линву межи них и тягнемо за собою, идучи на руках и ногах, щоб мати голову найблизше до землѣ. Лише пѣд голову нещасного треба щось пѣдложити, щоб не розбити.

Коли чоловік горить, треба єго кинути на землю и накрыти плащем, накривалом и таким чином придусити полѣмѣнь. Дперва тодѣ можна погасити останнѣ искры водою. Одѣж з найбольшою обережнѣстю треба гострым ножем порѣзати, не можна єѣ анѣ тягнути, анѣ рвати, бо так поздираємо пухурѣ, якѣ повстали вѣд попалення. Тодѣ намастимо оливою чисте бѣле полотно, або васелиною, боро-васелиною, несоленным маслом и обложимо ним всѣ попа-

ленѣ мѣсця. Щоб не допустити повѣтря, кладемо на рану багато ваты. Пухурѳв не вѳльно нѣ проколювати, анѣ выдушувати,

Удушєня газами.

Душливѣ газы не мають анѣ барвы, анѣ запаху, и у повѣтрѣ их зовсѣм не пѳзнати. Газы тѣ повстають, коли дерево в печи не зовсѣм згорить, и мы пѣч заслонимо, в зєлѣзках до прасуваня; знанѣ вони пѳд назвою чаду, окису вугля „СО“, двоокису вугля СО₂; вони по шахтах, в глубоких керницях и пивницях. Дуже небезпечный також свѣтляный газ, що виходить из нещѣльно замкнєных рур.

Коли хочємо вратувати кого з помешканя, наповненого газом, повиннѣ наперед його провѣтрити. Робимо се так: одчиняємо дверѣ и вѳкна, а коли се не можливе, выбиваємо шибу у вѳкнѣ. Вѳдтак повяжемо собѣ пѳд нѳс або через уста хустину, або губку, змочєну водою (вапняною) або оцтом. Коли сєго не зробимо, так самѣ можемо впасти жертвою газѳв.

В кѳмнату, заповнену газами, не входимо нѣколи з отвертым свѣтлом, лише з елєктричною лямпою; в противному разѣ може наступити великѣй выбух.

Коли хочємо вытягнути кого з шахти, або керницѣ, то треба обвязати себе довкола грудєй сильною линвою, а другу сигналову, яка йде до товаришѳв на гору, тримати в руках. Вѳдтак поволи треба спускатися в низ. Коли сигналова линва напружена, то се доказ для товаришѳв, що ратуєчѣй не втратив памяти (бо в противнѳм випадку пустить вѳн сю другу линву). Трєтя линва з гаком до зачѣпленя за одѣж ратованого служить до вытягненя його в гору. Ратованого треба зараз вынести на свѣже повѣтря и уладити штучне вѳддыханя.

Ратованя потапающих.

Що року дуже багато людей тратить житя при повєнях, купаню, або коли човєн перевернеться. Всѣ пластуны (-нки) повиннѣ вмѣти плавати, щоб при таких нещастях могли подати помѳч нещасным.

Коли хто ратує потапаючого, так мусить з великою обережністю зближатися до него, щоб потапаючий в смертельній трівозі не захопив ратуючого и не потягнув його из собою під воду. Ратуючий повинен бути завжди поза потапаючим и накликати, щоб він не боявся и слухав його наказів, коли хоче, щоб його вратовано. Тоді хапає его ззаду за волося або за ковчир блюзы и, попихаючи перед собою, пливе вперед.

Коли далеко до берега, можна лягти на спину, а потапаючого підсунути собі на груди. Як що потапаючий неспокійний и кидаєся так, що може захопитися за ратуючого, то ратуючий лєпше зробити, коли подожде, аж поки потапаючий трохи ослабне. Потім захопить його за рамена повише локтів и, пливучи на спині, держить його перед собою. Коли потапаючий захопив ратуючого за шию, то треба одною рукою притягнути потапаючого до себе, другою рукою захопити його під бороду так, щоб кінці пальців були під його носом. Водтак треба його відіпхнути з усеї сили. Тоді він одразу випусить шию ратуючого.

Потапаючий повинен тямити: голова назад, тїло випрямлене, руки під водою тїсно до тїла, глибоко вдихати, помалу видихати и не кричати.

Коли під рукою є линва, ратовати легше, бо можна єї з привязаним кусником дерева кинути з берега потапаючому и вытягнути его. Можна ратовати ще за допомогою дручка, весла, ратівничого перстеня, котрий потапаючий перекине собі через голову и так дістанєся в середину перстеня.

Коли хто проломиться на леді, то треба подати дручок або драбину.

Після вытягнення утопленого на беріг, усуваємо наперед багно з рота и гортанку прочищуємо пальцем, обвинутим в полотно. Водтак перекидаємо через колїно, щоб цїлий перед тїла був низше и щоб вода вылилася з легких. Дальше слїдує штучне віддыханя, котре трїває нераз дуже довго. Часто лучаєся, що утопленому доперва по двох годинах тяжких змагань вертаємо житя.

Сполоханъ конѣ.

Коли побачиш сполоханъ конѣ, нѣколи не ставай им на дорозѣ и не вымахуй даремно руками. Бѣжи побѣч воза и старайся вхопити одною рукою дышель, щоб не впасти, а другою узду, щоб голову коня звернути до себе. Зробити се може лише старшій и сильный пластун. Молодой зробиць краще, коли обмежиться лише до усуненя дѣтей и жѣнок з дороги, або поклопочеться про тых хто потерпѣв шкоду.

Скаженный пес.

Скаженного пса найлѣпше зразу вбити. Коли здыбаеш такого, настав йому палицю, кусок дерева, щоб вѣн на сей предмет кинувся. А тодѣ выкористай сю хвилю и сильным ударом по головѣ зроби його нешкѣдливим. Треба уважати на слину. Найменшу ранку треба зараз выпалити, вымити йодом, спиртом, и зараз звернутися до лѣкаря.

Замѣрзненя.

Замерзлого занести до холодноѣ хаты. Коли зачне правильно дыхати, клади його до купель при 16° С; воду огрѣвай постепенно до 30° С. Давай пити горячий чай, горяче вино.

Коли не дыхае, треба зробиць штучне вѣддыханя та уважати на замерзлѣ ребра, якѣ легко можна поламати, також на уха, нѣс.

Пораженя громовиною.

Раненый е звичайно непритомный. Обмываня, натираня тѣла, штучне вѣддыханя. Попалене мѣсце лѣкувати так, як попечене огнем.

Раненого електричною течією не дотикайся. Треба перервати електричну течію, або изольоваными ножицями перетяти дрѣт. Коли се неможливе то сухим деревом треба вѣдсунути дрѣт, або руками, обвинеными в сухѣ шматы, вѣдтягнути раненого.

Чужѣ тѣла.

В оцѣ. Коли тѣло попало в око пѣд долѣшню повѣку, то можна вытягнути його кѣнчиком чистоѣ хустинки (звочити!). Коли пѣд горѣшну, то треба його стягнути пѣд долѣшню, — тодѣ вже легко його усунути. Ока не терти; коли не вдається тѣла усунути з ока, приложити кусник ваты, обвяати и звернутися до лѣкаря.

В усѣ и в носѣ. Не дотикатися! Комаха сама выпливе, коли накапаемо олывы.

В гортанцѣ. Поскоботати, щоб кашльом выкинути се тѣло.

В горлѣ. Чисто вымитый палець з обрѣзанным нѣгтем всунути до горла и вытягнути чуже тѣло.

В животѣ. Ёж таку страву, щоб она в серединѣ обвинула предмет (кашу, кнедлѣ, бараболю). Нѣколи не давати на прочищення!

В шкѣрѣ. Коли сторчить, вытягнути и рану вычистити та перевязати. Коли вкусила муха, пчола, вымити амоняком. Скалочку вытягаемо иглою.

Зломаня.

Зломану кѣсть легко пѣзнати, коли вона порушається в мѣсци, в котрѣм будучи здоровою не порушалася и трѣщитъ в наслѣдок тертя поломанных костей. Зломану кѣсть уложити так, щоб вона не рухалася. До сего служить т. зв. шины. Се є дощинки, межи котрѣ вкладается зломану руку, чи ногу, выстеливши перед тым дощинки ватою, травою, мохом або сѣном. Шину привязується хустинками, шнурками. Нѣчого не направляти анѣ не вырѣвнювати! Уважати при тѣм, щоб зломана кѣсть не пробилла шкѣры. На сей случай треба рану допильнувати, вычистити єѣ, зупинити кров, обвязати.

Соняшный удар.

Коли сонце палить, а чоловѣк скоро йде, то часом дѣстає т. зв. соняшный удар. Наступає заворот головы, лице стає червоне, вѣддых короткый. Тодѣ треба:

1. занести його в холодок;
2. скинути з него одѣж;
3. голову, шию и груди поливати холодною водою;
4. коли не дыхає, зарядити штучне вѣддыханя;
5. натирати руки и ноги. Гофманськѣ краплѣ. Ніякий алькоголь!

Попеченя и попаленя.

До попаленого мѣсця не допускаємо повѣтря, посипуючи його содовым порошком, мукою, помазуючи васелиною, оливою, льняным олѣем, салом, несоленным маслом. В аптицѣ можна дѣстати на попареня готовый лѣк (льняный олѣй з вапняною водою). Одѣж розрѣзувати острым ножом. Нѣколи не треба дерти!

Внутрѣшня кровотеча.

Є се звичайно з грудей, або з живота. Коли з грудей, тодѣ кров є свѣтлочервона; єѣ выкашлюють. Коли з живота — темновата. Тодѣ недужого треба положити головою низше тѣла и дати йому ковтати куски леду; при тѣм давати зимнѣ оклады, а на ноги теплѣ. Нѣчого не давати їсти, анѣ пити.

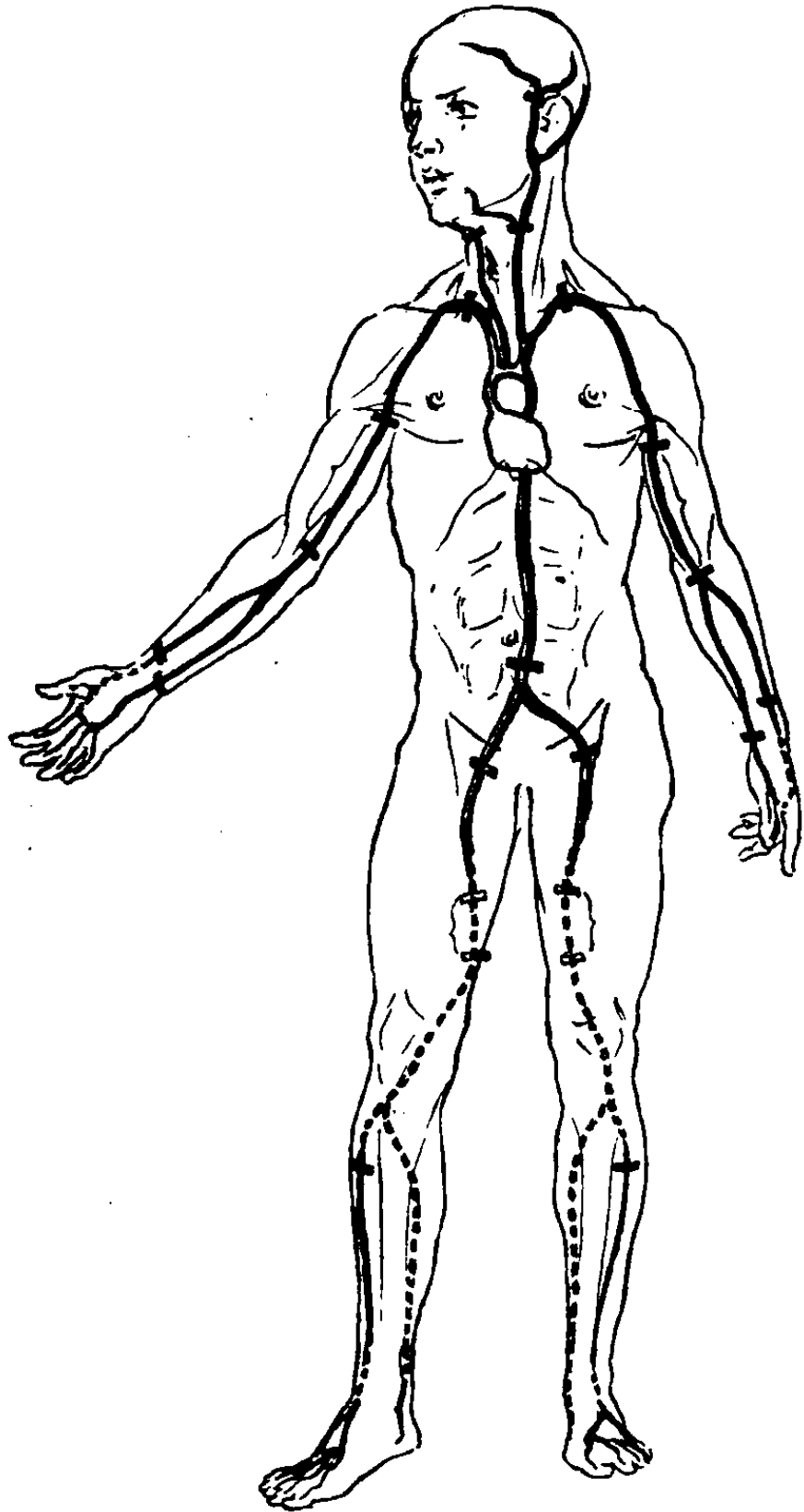
Кровотеча з раны.

З бючки бѣ ясночервона кров ритмично (разом з ударом серця). Чим скорійше треба усунути одѣж и стиснути сильно бючку *понад* раню, отже не допустити крови вѣд серця. При кровоточѣ з руки натискаємо на бючку пѣд пахою; при кровоточѣ з ноги в пахвинѣ. Натискати можна пальцем; коли однак се за довго трѣває, можна зробити опаску *понад* раню, однак, щоб она не стискала за довго, бо инакше кинеться гангрена. Покликати лѣкаря.

Кров из жил темна и слезить поволи. Завязати рану чистым платком, а не класти павутины!

Кровотеча носа.

Спокѣйно сидѣти, перегнути голову сильно на зад, а на голову и нѣс покласти зимнѣ оклады. Ноги вложити на

хвильку до зимноѣ воды. Глибоко дыхати. Втягати до носа трохи зимноѣ воды, змѣшаноѣ з оцтом або галуном. До носа вложити кусок леду, або валок ваты, намоченоѣ в оцтѣ.

Раны.

Коли рѣзанѣ, сѣканѣ, коленѣ раны зроблено чистым знарядя, то треба лише зупинити кровотечу и приложити чисту обвязку. Коли однак знарядя було брудне, тодѣ пѣддержуемо кровотечу, щоб вся нечистота выйшла; вѣдтак перемиваемо рану спиртом, бензиною, перевареною теплою водою, або намажемо йодовою тинктурою. Коли рана повсталала з *пострѣлу*, усуваемо кусники одѣжи, яка дѣсталася в рану, зупиняемо кровотечу и шукаемо кулѣ. Рану перевязуемо.

При ранѣ з *укушеня*, мусимо уважати, чи звѣрина не була скажена. Рану треба докладно вымити десинфекційними засобами, выпалити кислотами, чи розпеченым зелѣзом, йодовою тинктурою.

Заки дѣткнемо ся якоѣ раны, треба вымити руки в теплоѣй водѣ и обрѣзати нѣгтѣ.

Нервова потрясеня.

Особа, котра дѣсталала таке потрясеня, блѣда, тѣло холодне, слабо вѣддыхає. Треба положити єѣ на спину, головою низше; дати ѣй теплога чаю, чорноѣ кавы, або коняку. Тѣло обложити фляшками з теплою водою.

Затроеня.

Часто повстають затроеня оргѣнизму не через те, що отруя зайшла до кровы зовнѣ, але через впровадження єѣ до жолудка. Таке затроеня пѣзнаемо по болях живота, заворотах головы, блюваню и корчах. Затроеня:

Луг. Слизницѣ попаленѣ з бѣлявою поволокою; блювотина буроѣ барвы, бѣль в ротѣ, гортанцѣ, животѣ. Давати пити богато воды, содову воду з оцтом, цитриною; оливнѣ напитки.

Кислотами. Слизницѣ натирати олѣйом або несоленным маслом, в середину — молоко, кашу з магнезією в молоцѣ, бѣлок, соду, лѣд.

Минеральними отруями. Арсеном: молоко, магнезія, мыляна вода, з аптики протияд арсену. Фосфором: ложку терпентини — жадный жир, олѣй, молоко. Зпричинити блюваня. Сублиматом: богато воды, молока, ледовѣ пѣлюльки. Ціян-калем: штучне вѣддыханя, чорна кава. Синий камѣнь: бѣлок у водѣ, вода з магнезією. Оловом: вода з гѣркою солею, пѣзнѣйше молоко, вода з бѣлком.

Ростинними отруями. Морфієм: чорна кава, вино, штучне вѣддыханя и приведеня до притомности.

Грыбами: зѣпсоваными, як при затроєню мясом; трѣйливими: выкликаня блюваня, кава, алькоголь, етер, червоне вино, нѣякѣ кислоты.

Мясом: зѣпсованым мясом, ковбасою, консервами, устрицями, сыром: выликати блюваня и дати на прочищеня. Оцтом и спиртом натирати тѣло. Лѣкарь!

Алькоголем; глибока непритомнѣсть, блюваня: поливаня студеною водою, лѣд на голову, скинути одѣж, подати амоняк. Коли прѣйде до притомности и засне — часто будити; натирати тѣло, чорна кава.

Течами: хлѣором, амоняком и. т. д.: свѣже повѣтря, натираня тѣла оцтом, кава, чай, алькоголь, при непритомности штучне вѣддыханя.

Гадючим ядом: Коли гадюка вкусить впускає в рану отрую. Укушену частину перевязати над раною; рану высати (уважати, щобы в ротѣ не було ранки!!), змити амоняком, або йодом. Сильно пити алькоголь! Лѣкарь!

Попаленя: I. Степень: Почервонѣла скѣра. II. степень: Мѣхурѣ. III. степень: спалене тѣло.

При I. натерти попалене мѣсце васелиною, льняным олѣйом, оклады из студеноѣ воды.

При II. Вывареною иглою проколоти мѣхурѣ; оклады з олѣю, або вапняноѣ воды.

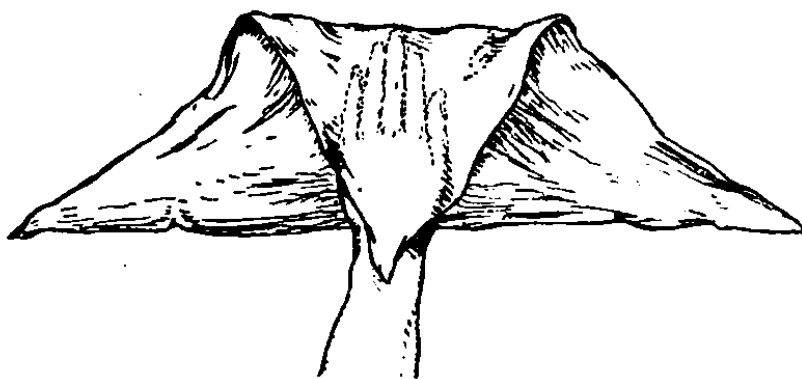
При III. Одѣж розрѣзати острым ножом и скинути. Нѣколи не треба дерти! Як попередно — олѣй — оклады. Коли чоловѣк горить, кинути його на землю и придушити накривалами, подушками, периною — аж огонь погасне.

Попареня.

Так само поступати, як при попареню. Брудними руками не дотикатися попареного тѣла.

Перевязки.

Найкращою перевязкою на ранѣ є засохла кров. Але дуже часто мусимо рану перевязати. До сего уживаємо абсолютно чистоѣ газы, котру купуємо в аптецѣ. Выймаємо єѣ лише пинцетою, вѣдрѣзуємо чистими ножицями, рѣшучо не дотикаємося єѣ руками; на неѣ кладемо чисту вату а вѣдтак перевязуємо бандажом, або хустиною. На отверту

рану нѣколи не даємо зразу ваты, бо коли присохне, тяжко єѣ вѣддерти.

Переносуваня хорых.

Коли хорый притомный, то найлѣпше нести його в двох таким чином, щоб вѣн сидѣв на наших руках, за котрѣ мы побралися.

Непритомного несемо так: кладемо його лицем на землю, вѣдтак ставимо його навколѣшки, самѣ клякнемо коло него, зѣгнемся пѣд него так, що живѣт його мѣститися на правѣм рамени. Правою рукою обѣймемо його праве стегно. Лѣвою рукою тягнемо єго праву руку вперед и хапаємо єго за кулак правою рукою. Вѣдтак пѣдводимося.

Ношѣ можна зладити из двох палиць, на якѣ натягаємо плащ або блюзу. Палицѣ вкладаємо в рукави, а гузики запинаємо.

Штучне вѳдыханя.

Проводиться його на свѳжому повѳтрѳ. Скинути все убраня. Треба бути терпеливым, бо выкликаня вѳдыху требає нераз кѳлька годин. А коли хорый вже зачне дыхати, то треба уважати, щоб не перестав, бо тодѳ треба буде на ново зачинати. Непритомного кладемо на спину, роззявляємо йому рот и пѳдв'язуємо язык, щоб вхѳд до дыхавицѳ був вѳльний и щоб язык не впадав до горла.

Пѳд крижѳ пѳдкладаємо плащ, убраня, або подушку, щоб грудна клѳтка выразно пѳднеслася. Вѳдтак стаємо, або клякаємо в головах хорого и кладемо пальцѳ обох рук з лѳвоѳ и правоѳ стороны пѳд долѳшний берѳг його грудноѳ клѳтки, щоб сей берѳг сильно вхопити. Потѳм числячи поволи 1., 2., 3., тягнути будемо сей берѳг сильно до себе и в гору, щоб вѳн пѳднѳсся, а на „4“ спускаємо назад, хвильку пѳдождемо и знов будемо се так довго повторяти, доки сам вѳн почне вѳдыхати. Коли берега клѳтки не можемо вхопити, то вытягаємо його руки зовсѳм просто, аж прійдуться рѳвно з обох сторѳн головы. Таким способом розширимо

грудну клітку и впровадимо до неї повітря устами и носом. В тій позиції продержуємо дві секунди, потом згинаємо рамена на груди и притискаємо их из зогнутими локтями сильно але обережно з обох сторін до його грудної клітки, котра таким робом стискається и вודהє повітря, якого переше набрала.

В тій позиції продержуємо дві секунди и повтаряємо знову попередній рух, щоб клітка набрала повітря. Так

впроваджуємо и впроваджуємо повітря з грудної клітки, аж поки зачне сам вודהє. Таких ритмичних рухів робити 15 на минуту. Нераз годину або більше триває праця над поверненням вודהє.

Способів рожних викликати вודהє є багато.

Познаки смерти.

Держи холодне зеркало перед устами, то познаєш зразу, чи людина дыхає. Иголю зроби дёрку в тёлъ; коли чоловік живий, — то дёрка замкнеться, коли помер — так и залишиться. Палець завязаний ниткою, не посиніє, не набрякне.

ПÔДРУЧНА АПТЕКА.

Прилади.

Лѣкарскѣ инструменты вычистимо докладно, коли будемо их варити в кипячій водѣ протягом 5 минут.

Пинцетта (щипчики) до вытяганя чужого тѣла из шкѣры, газы и т. д.

Лѣкарскѣ ножицѣ.

Охороннѣ булавочки.

Щѣтка и мило до митя рук.

Спиртова лямпка.

Лѣкарскій тепломѣр.

Перевязки, пояс, бандаж 6, 8 10 см. широкий, 5—10 м. довгій.

Вата 1/2 кг. Лѣпше кѣлька менших пакуночкѣв.

Газа (hydrophil) 100 гр. пакуночки. Мусить бути все чиста!

Воскове полотно на мокрѣ оклады.

Левкопляст 5 м. довгій.

Лѣки.

В чистых, добре замкнених посудинах.

Оцет чистый 1/2 л., зовнѣшно, при утратѣ притомности, при затроеню лугом, при валку з ваты, якій вкладаемо до носа, коли кров иде.

Спирт чистый 100 гр., як и етер до окладѣв.

Коняк для покрѣпленя.

Бензина чиста 100 гр. до чищеня ран.

Амоняк для промитя раны по укушеню овадом.

Миляный луг (Spir. sarokalinus) 200 гр. для дезинфекціѣ рук и знарядя.

Йодоформ або одорит, десинфекційный засѣб; до литра воды даемо одну ложечку.

Сода чиста (natrium bicarbonicum) при недугах живота.

Олѣй льняный при попаленях, або попаренях.

Иодова тинктура на вѣдкритѣ раны.

Рижова мука на засипы.

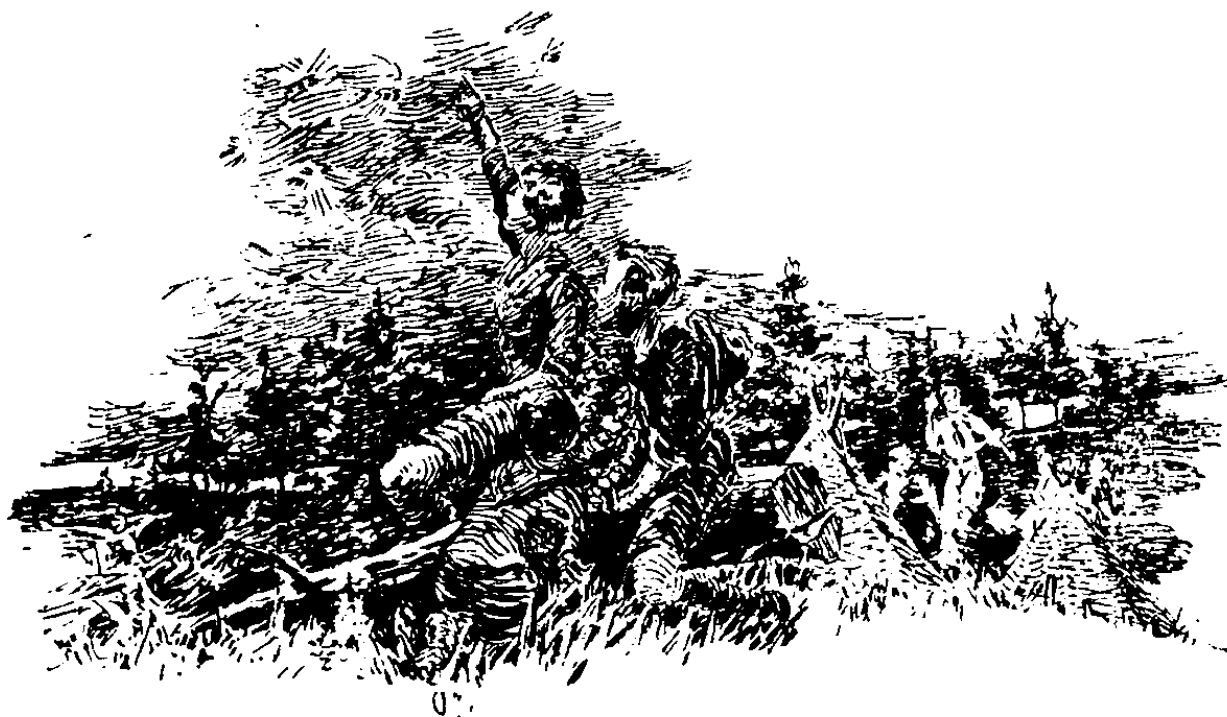
ТАБОР.

Перебуваня в таборѣ — се найкрасшѣ днѣ юнацького житя. Коли побачимо першу квѣтку и сонце яснѣйше за-свѣтитъ, каждый пластун говорить: „Тѣшуся, що житиму в таборѣ!“

В чѣм лежить вартѣсть табору? Найважнѣйше — се те, що табор дае нам жити так, як жив чоловік на початку

культуры, черпати красу з тої криниці, яку в гóродї вже засмїтили, закинули грязю и болотом. Тут хочемо вóддати свóй довг природї, супроти котрої мы в мїстї нагрїшили.

В пластовóм таборї є житя, а се житя дає нам бóльше як школа. Пластун тут учиться, учиться без книжки, бо перед ним лежить одкрита найбóльша книга — книга природи. Пластун тут всего учиться и навїть того не запримїчує. Коли ставлять табор, мусить бути инжиниром, теслею, мурником, геольо́гом — пóзнійше стрїльцем и кухарем.

Табор є жерелом всїх чеснот: карнóсть, братерство, точнóсть, порядок, физичне здоровля, свобода праць, поглиблення пластового знаня, пóзнаня рóдної землї, студіюваня житя звїрїв и ростин — се все характеризує житя в таборї.

Житя в таборї покрїпить нашу душу и тїло, вóдóрве нас вóд щоденних турбот, научить любити рóдну природу.

Дїти з табору вертають здоровї. Выстарчить пробути в таборї чóтырнайцять днїв, щоб дїти, якї прїйшли з мїста худї, блїдї, хоровитї, вернулися звóдси здоровї, червонї, з охотою до житя.

Матерѣ бояться посилати своих дѣтей до табору. И мають чого бояться, коли высилають их до поганого табору. Добрый проводник знає, як урядити табор, щоб дѣтям було и безопасно и добре.

Головна рѣч в таборѣ є, щоб вѣн займав пластунѣв. А заняты мусить бути таке, щоб впливало з потреб таборового житя. Однак не смѣе се бути лише саме вареня, або порядкованя.

Мѣсце пѣд табор.

Пѣд табор найлѣпше надається сухій ґрунт, на краю лѣсу, звѣдки можна за дозволом брати дерево на паливо и на будову шатер. Ззаду гора, яка охоронювала-б табор перед вѣтром, недалеко вода до питя и рѣчка до купаня, а над рѣчкою левада, чи пасовиско, де пластуны могли-б вправлятися, бѣгати и т. д. Камѣнный ґрунт не надається пѣд табор; тяжко забивати патики пѣд шатра. Не ставимо табору пѣд скалами, котрѣ можуть зѣрватися, нѣ пѣд высокими деревами, в котрѣ може грѣм вдарити. Находимо мѣсце подали вѣд людскоѣ оселѣ, щоб цѣкавѣ не перешкаждали нашому таборовому житю.

Дозвѣл на розбитя табору.

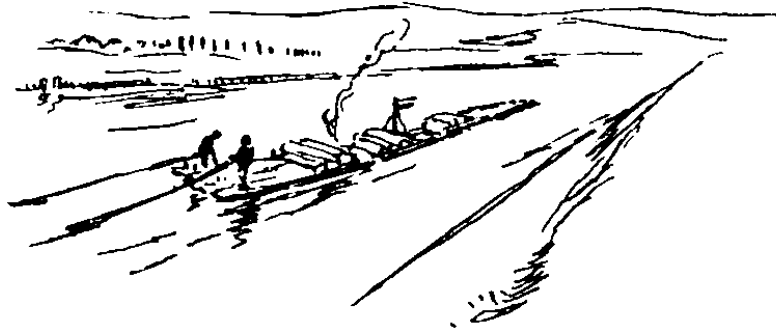
Заки станемо табором на якѣмсь мѣсци, мусимо насамперед дѣстати дозвѣл вѣд властителя землѣ, або урядникѣв, котрѣ нею завѣдують. Зразу й выяснимо, що хочемо брати з лѣса. Коли треба заплатити, заплатимо, або вѣддячимося помагаючи газдѣ в господарствѣ. Через се зеднуємо собѣ прихильнѣсть властителя и сусѣдѣв. Часоми треба списувати умову на папери.

Коли табор вже розбито, треба зголоситися у старосты села, по урядах, часами и в жандармеріѣ. Вѣддѣлы будуть старатися вѣйти в зносины з просвѣтными товариствами, читальнями, хорами, аматорскими гуртками.

Таборы постѣйнѣ и вандрѣвнѣ.

Для початкуючих найкрасшими таборами постѣйнѣ, на добре выбранных мѣсцях недалеко осель. Старый досвѣд-

чений пластун бѣльше кохається у вандрѣвних таборах, бо що нѣч, то на иньшому мѣсци спить, що день, то новий краєвид. Однак наперед повиннѣ знати терен, по котрѣм мають ити.

Воднѣ пластуны розбивають шатра на човнах, на березѣ рѣки. Варять також на човнах, треба однак мати глиняну пѣдставу, щоб дерево не загорѣлося.

Як пластун иде в табор?

Кождый пластун бере, крѣм однострою, якій має на собѣ:

1. старый плащ, або непромокальну кирею;
 2. двѣ флянелевѣ сорочки;
 3. пару пѣдштанкѣв;
 4. двѣ пары скарпиток, або панчѣх;
 5. 6 хустинок до носа;
 6. стару блюзу;
 7. светер;
 8. 2 ручники;
 9. 2 стирки;
- конечно потрѣбне:
10. 2 вовнянѣ накривала;
 11. наплечник;
 12. сѣнник;
 13. мѣшочки на цукор, чай, сѣль;

14. нѳж, ложку, вилки ;
15. сѳрники ;
16. свисток ;
17. ѳдунку ;
18. горнець ;
19. сокирку ;
20. до шитя : иглы, нитки, (чорнѳ и бѳлѳ) булавки ;
21. мило в коробцѳ, щѳтки для одѳжи, черевикѳв, зубѳв ;
22. пасту до зубѳв, до черевикѳв ;
23. записник з олѳвцем и гумою, бльок до рисованя ;
24. карту, лямпочку електричну, компас, полеву лопатку, годинник, аптичку.

На цѳлый табор : нацїональный прапор, шатра, пила, велика и менша, сокира, долото, гйблѳ, клѳицѳ, мотика, лопата, граблѳ, дрѳт, шнуры, цвяхи, хоруговки до знакуваня, папѳр, листѳвки, почт. марки, чорнило, фотографичный аппарат, аптека. —

Для таборовѳв кухня : чотыри великѳ горшки, щѳб рѳвночасно можна було варити (поливку, бараболю, молоко, а один на резерву), рожен, бляха (на печеню), велика ложка до набирания стравы, мѳшки и т. д.

Забавы : щиты, мячѳ, списы, кулю, диск, лук и т. д.

Табор :

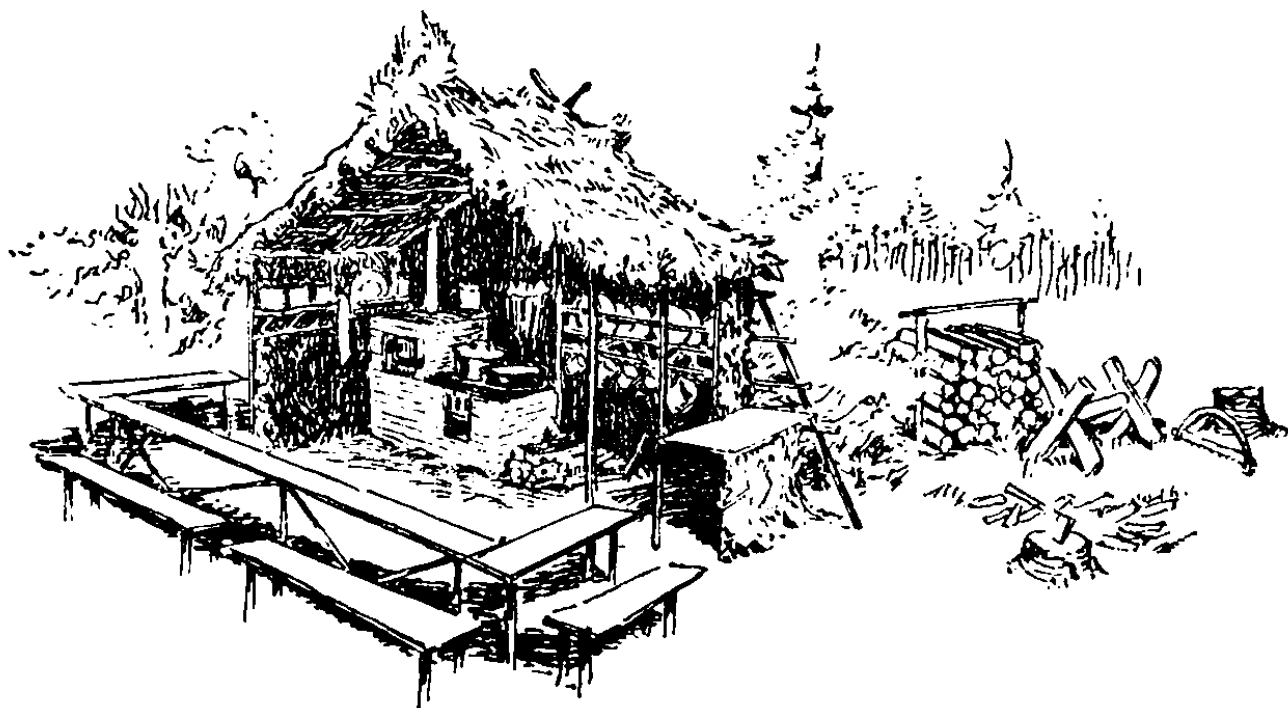
Шатра стоять в коло ; по серединѳ стоит шатро провѳдника а недалеко вѳд його „вѳчна ватра“, докола котроѳ що вечера обовязково всѳ сходяться ; тут ведуть балачки, на рѳжнѳ темы, тут розлягаѳся пѳсня. Недалеко вѳд шатер стоит *кухня* з дахом, щѳб и в дощ можна було варити. Коло неѳ *комора* (осѳбне шатро), а в землѳ выкопана и камѳням выложена *пивниця*. Осѳбно *аптека* з лѳками для першоѳ помочи. Про забезпеченя вѳд пожару дбають призначенѳ до сего пластуны, щѳб постѳйно була пѳд рукою вода на випадок пожежѳ. Всѳ вѳдпадки и нечистоту викидаѳся в назначеной до сеѳ цѳли *рѳв*, якїй засипуемо зем-

лею. В одповѣдним вѣддаленю выкопуеся *кльозет*. В таборѣ мусить бути *беззглядна чистота*.

Житя в таборѣ.

Житя в таборѣ можемо подѣлити так:

6 год. вставаня, чищеня, умиваня,
6³⁰ выдача харчѣв на снѣданя,

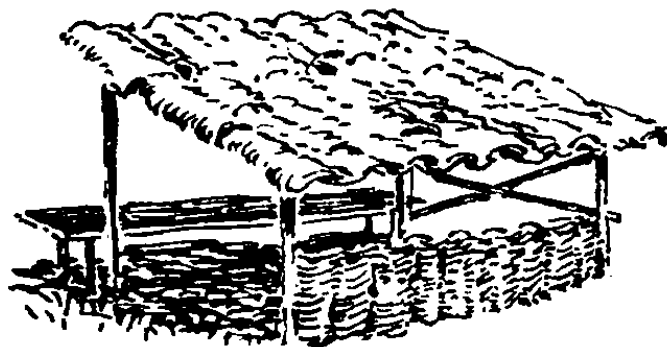
7⁰⁰ снѣданя,
7³⁰ збѣрка, поздоровленя прапора, перегляд,
8⁰⁰—10⁰⁰ пластовѣ вправы,
10⁰⁰—10³⁰ перерва,
10³⁰—13⁰⁰ пластовѣ вправы,
13⁰⁰—14¹⁵ обѣд, обовязковий вѣдпочинок, тиша,
14³⁰—17⁰⁰ пластовѣ гры и забавы поза табором,
17⁰⁰ пѣдвечѣрок,
17⁰⁰—19³⁰ вѣдпочинок, гры в таборѣ,
19³⁰ вечера,
20⁰⁰—21⁰⁰ при ватрѣ, або нѣчнѣ вправы,
21⁰⁰ до шатер,
21³⁰ погашеня свѣтла — „на добра-нѣч“.

Життям в таборѣ завѣдує провѣдник-начальник табору разом з провѣдниками вѣдѣлѣв, чи то дружин. Ся „рада“ сходиться рано або у вечерѣ, щоб виготовити програму слѣдуючого дня и назначити службу: хто по молоко, хто по дрова, хто на почту, хто на кухню.

Що-ранку вѣдбуваєся перегляд табору; начальник разом з помѣчником иде вѣд шатра до шатра и перевѣряє порядок.

Шатро.

Першою умовою вигѣдного житя в таборѣ є добре шатро, або колиба. Коли тепло, то можна збудувати захист з одноѣ

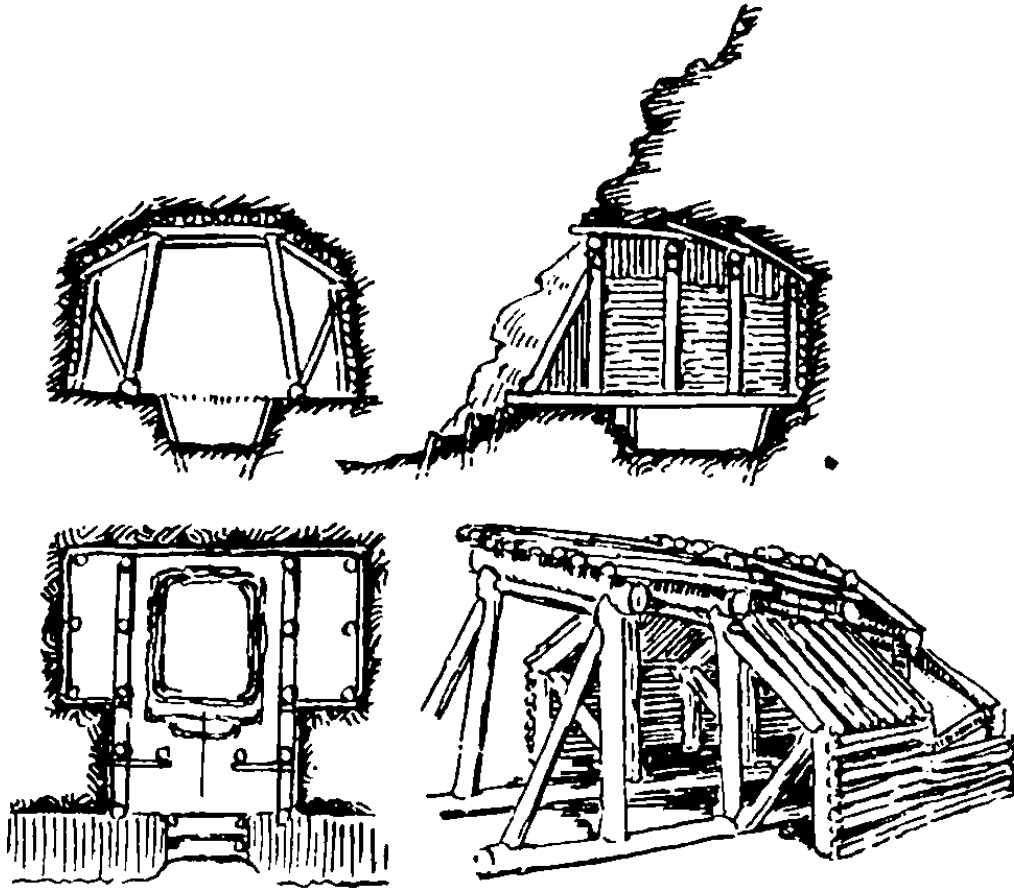
похиленоѣ стѣны, зверненоѣ в сторону вѣтру. А коли холодно, то будується захист з двоѣх стѣн; ставимо навѣть третю, яку накрываємо листям, чи травою. Перед захистом розкладаємо ватру.

Можемо поставити захист ще так, що стинаємо лиш одно дерево, опираємо його о друге и привязуємо. Вѣдтак треба зробиити дах з листя и галузя.

Не забувати, що довкруги захисту чи шатра завжди треба викопати маленький рѣвѣць, котрым пѣдчас дощу спливає вода. Индїянцѣ уживають шатер т. зв. „Тее-рее“ (тѣ-пѣ), зроблениѣх з кѣльков дручкѣх, звязаниѣх в пирамиду и покритыѣх плахтою.

Шатра рѣжнѣ. Звичайнѣ се складенѣ з двоѣх вѣйсковыѣх палаток. В сталѣм таборѣ робимо також пѣдставу. В се-рединѣ ставимо полочки на книжки, на записник, аптечку и иншѣ дробницѣ, напроти вѣшак, а при входѣ стѣл до

спусканя. З консервової бляшанки вир'язуємо лихтарню, котру ум'їстимо в узголю. Там буде також гвоздик на годинник. Шатро се д'ом пластуна, и господарь має дбати, щоб той д'ом був як найвыг'однїйшїй і бер'їг його перед

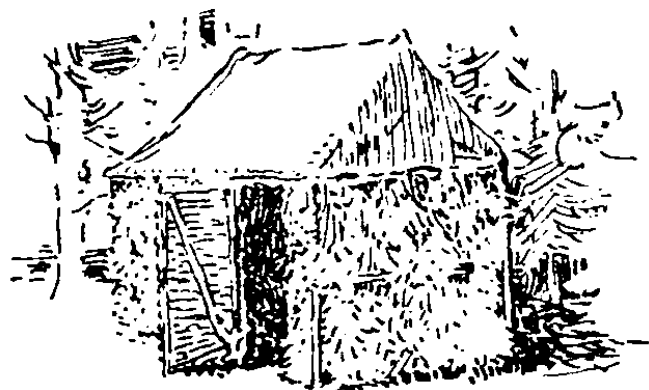
всякими неспод'їванками з боку природи. Англїйска приказка каже: „My house is my castle“. (М'ой д'ом се 'моя кр'їпость.).

Л'ожко.

Найг'орше звичайно бувають зроблен'ї по таборах л'ожка, хоч не тяжко зробити добр'ї, лише треба знати, як. Треба спати в сухому, теплому и мати голову висше; на гол'їй земл'ї н'їхто не спить.

Найзвичайнїйшїй спос'об такїй: два накривала и одна непромокальна простиня на др'бно з'оструганых др'бных галузках соснины, сухому листю, або с'їн'ї.

Выгôдне полеве лôжко робимо так: на землю кладемо простокутник из чотырôх грубых дручкôв, з котрых два довшѣ мають по 2 м. довжины, а коротнѣ, що лучать кôнцѣ дручкôв из собою, по 90 см. В кутах простокутника вбиваємо в землю грубѣ и мôцнѣ кôлки, котрыми прикрѣплюємо сей простокутник до землѣ так, що вôн не розсунеться пôд нашим тягарем.

На таке руштованя накладаємо опôсля галузя из сосны так, як крыєся дахи гонтами, себ-то прикрываючи завсѣгди долѣшну верству другою, щоб до половины они прикривалися. Коли на се покладемо ковдру, маємо чудове лôжко.

До спаня при ватрѣ кладемося в сей спосôб, що ноги звертаємо в бôк огню.

Коли холодно, то можна груди и плечѣ обвинути папером и на се одягнути блюзку. В зимѣ у великѣ морозы добре обвинути ноги папером и на се доперва натягнути скарпитки; папѣр є злым провôдником тепла.

Ватра.

При розпаленю ватры велику увагу треба звернути на те, щоб огонь не поширився и не запалив лѣс. Пожар лѣсу тяжко погасити. Отже треба бути дуже обережным у выборѣ мѣсця на огнище, а суху траву треба вырѣзати ножем; також треба уважати, куди вѣтер несе искры.

Огонь розкладаємо так: на кусник паперу, соломы, моху чи коры кладемо сухѣ дрôбнѣ трѣсочки, а над ними в видѣ стôжка трохи грубшѣ, але так, щоб они достаточно пере-

пускали воздух, и запалюємо папър, вѳд котрого постепенно зачинають горѳти и трѳски. Зрештою про роды и будову ватры буде мова низше.

Буває нераз, що за великим вѳтром не можемо запалити сѳрника. Тодѳ робимо трубку з паперу и через верѳшок єѳ вкладаємо сѳрник головкою до середины. В серединѳ трубки потremo сѳрником об коробку и од разу приложимо єѳ до землѳ. Коли зробимо се зручно, то папър займєся.

Нераз серед попелу выгаслоѳ ватры находимо маленькїй кусник грани. Сей кусник кладемо в жменю сухого листа, союмы або моху, беремо легко в руку и махаємо рукою аж почуємо, що сухїй матерїял горить. Тодѳ вже не тяжко запалити огонь. Сей способ дуже добрый передовсѳм тодѳ, коли паде великїй дощ, вѳє сильный вѳтер и т. п.

Коли хочемо, щоб грань держалася довго, присипуємо єѳ грубою верствою попелу. Покидаючи ватру, треба єѳ заляти водою або засипати землею.

Ватры дѳлимо по тѳй цѳли, з якою их розкладаєся. Так маємо огнѳ кухоннѳ, для сторожи и таборовѳ.

Кухоннѳ огнѳ. Их є много родѳв. Є одкритѳ ватры и ставленѳ печи, залежно вѳд того, чи є се кухня на прогульцѳ, чи в таборѳ, як много и що маємо варити . . . Коли маємо дещо пригрѳти, чи варити в котлику, укладаємо стѳс з трѳсок, сухих патичкѳв и галузок. Над огнем вѳшаємо котлик на жердцѳ.

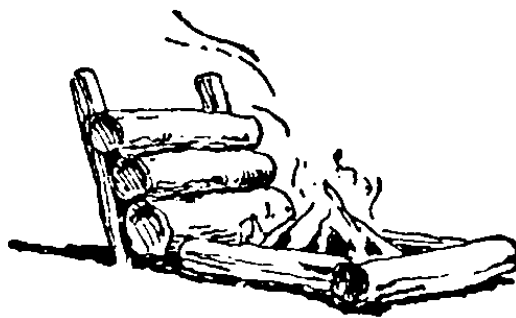
В сталых таборах будеся правильнѳ кухни з привезеных плит, дверцят, рур, з глины и з камѳня, яке находимо в околицѳ.

В кождѳм сталѳм таборѳ повинна бути ще пѳч до спалюваня вѳдпадкѳв. Их не можна палити нѳ в кухне, нѳ в таборовѳм огню, бо они занечищают огонь и воздух. Таку пѳч робимо з глины або дернины.

Таборовѳ и ватровѳ огнѳ. Таборовый огонь мѳститься звичайно по серединѳ табору. Кругом него кладе кождый житель табору свѳй камѳнь, на котрѳм сидить пѳдчас таборового огню. Перед тотемовым стовпом лежить великїй камѳнь для команданта табору.

До таборовых огнѳв треба вживати сухих дров, бо дым

з мокрого матеріалу має поганий запах. Коли кругом огню находиться много комарів, добре прикинути до огню трохи свіжого дубового листа. Дым має приємний запах, але комарі його не люблять.

Вода.

Воду з непевної криниці, або потоку треба переварити; через варення гинуть всі бактерії, шкідливі для здоров'я чоловіка. Вода повинна кипіти найменше 10 хвилин, бо у воді є бактерії, які можуть витримати високе тепло і зразу не гинуть. Вода из ставів и рік є найгіршою, и коли маємо її пити, то копаємо у віддалі 3 метрів від ставу яму, глибоку на 1 м. и вода, заки дійде туди, перефільтується в ґрунті и землі.

Не пиймо за багато води. Денно потребуємо $1\frac{1}{2}$ —2 л. води. Часто вистане змочити лише уста.

Хліб.

Важною речю в таборі є хліб. Тому, що нераз тяжко його дістати, а щоб хліб пекти, не маємо відповідної печі, печемо т. зв. індійський хліб: $\frac{1}{2}$ л. муки, 1 чайна ложка дріжджів, половину менше соли, 2 рази тільки жиру, або сала. Досить води, щоб зробилося тісто. Потім робимо з него паланички, кладемо на бляху, на плиту над огнем. Уважаємо, щоб вони гарно припеклися.

Торбинки на харч.

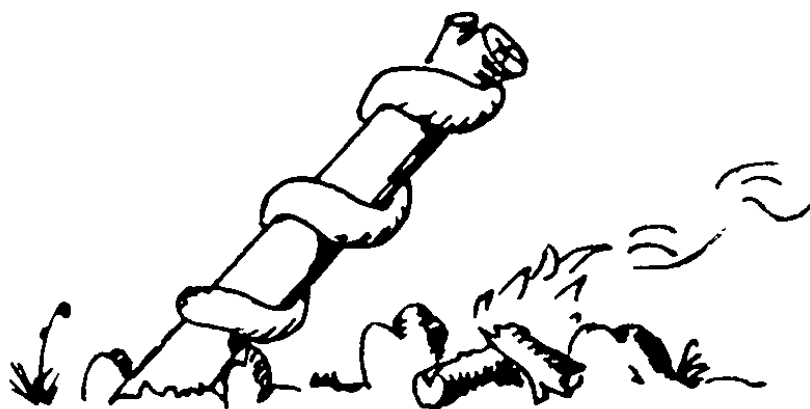
Кождий пластун пошеє собі из старого полотна маленькі торбинки на харч, до котрих буде ховати муку, сіль, какао, цукор.

Таборовый порядок.

1. Чистота в таборѣ е святым обовязком.
2. Мый чисто тѣло, на нѣч ноги, на сонци положи постѣль.
3. Каждый вѣдповѣдае за чистоту коло своего шатра до половины дороги до другого шатра. Дружина на половину вѣддаленя вѣд другоѣ дружины.
4. В таборѣ не смѣють валятися кусники паперу, скло, бляшки з консервѣв.
5. В шатрѣ через цѣлый день порядок. Одѣж завѣшена на дручку.
6. По ѣдѣ зараз вымыти посудину.
7. Знайденѣ рѣчи зараз зголосити господареви. Йому оповѣщаеся и про загубы.
8. В день не просиджувати в шатрѣ. Коли дощ — сходяться до головного шатра.
9. Нѣхто не мае права покинути табор, не повѣдомивши про се господаря.
10. Нѣхто з чужих без дозволу господаря не мае право увѣйти до табору.

Довкруги ватры.

В кождѣм таборѣ е выбране мѣсце — коло 10 м. в промѣрѣ. По серединѣ горить ватра, а довкируги кладемо ка-

мѣня, на котрых вечером засѣдаемо; коли их за мало кладемо другий ряд. На одному кѣнци е „престол“ для господаря табору, коло него столик и мѣсце для писаря.

Огонь здобуваємо як се є у Гуцулѡв, „живим огнем“, себ-то кремѣнем, або через тертя дерева. Є се огонь почесный и нѣколи не уживаємо його при вареню. Коли увечерѣ засядуть пластуны докола огню, розглягається пѣсня, идуть розмовы.

Чистый огонь очистити сердца пластунов вѡд брехнѣ и бруду.

Загальнѣ правила.

При ночѡвлѣ пѡд шатром треба придержуватися таких правил:

Не добре розкладати шатро непосредно пѡд деревом, бо по дощи ще довний час падуть краплѣ з листя.

При выборѣ мѣсяца шукай за природною стѣною проти вѣтру.

В маленьком вѡддаленю вѡд шатра выкопай рѡвецъ, яким стѣкати-ме вода.

За пѡдстѣлку бери грубу верству соломы и накрый єѣ непромокальною плахтою.

Пѡдстѣлка так само важна, як и накривало зверху.

За подушку бери наплечник выпханий одѣжею и бѣлизною.

Не спи в убраню, яке сильно прилягає до тѣла, рѣшучо скинь пѡдвязки, пояс, розстѣбни сорочку пѡд шиєю, скинь черевики.

В ночи, коли выходиш из шатра, одягай на ноги домашнѣ черевики, бо в ночи легко поранити ногу.

В день подбай про чистоту в шатрѣ.

Нѡчна сторожа.

Найтяжшим обовязком в таборѣ є нѡчна служба. Ще коли гарна погода, ясный мѣсяць сяє, то час минає скоро. Горше в темнѣ, холоднѣ ночи, або коли вѣтер, дощ. Тодѣ час пливе дуже й дуже помалу. Час вартуваня дѣлимо так:

I. до 24 год.

II. вѡд 24--2 год.

III. вѳд 2—4 год.

IV. „ 4 до пробудженя.

Новикѳв ставимо звичайно по двох, щоб було им „веселійше“.

Сторожа мусить бути докладно обзнайомлена з околицею табору.

На сторожѳ треба задержати холодну кров и рѳвновагу. Коли пластун спостереже щось пѳдозрѳлого, то насамперед збудить провѳдника. Озброеный провѳдник (зброѳ нѳколи не даѳ пластунови до рук), иде и довѳдуѳся, в чѳм справа. Вѳд кожного, що наближаѳся до табору, жадаѳться, щоб сказав имя. Загальна трѳвога цѳлком не потрѳбна, хиба у випадку близького пожару чи чогось подѳбного.

ОРИЄНТАЦІЯ.

Люде, полишенѳ серед свѳбѳдноѳ природи на власнѳ силы, вмѳють добре означити правдивый напрям дороги. То вѳдноситься особливо до ловцѳв, пастухѳв и кочовникѳв. В Индїѳ виховалася цѳла каста людей, котрѳ вмѳють по полишених слѳдах стѳп шукати загублених предметѳв и служити як провѳдники по небезпечних джунглях и в иньших далеких закутинах. Люде, що в незнанѳм собѳ краю вмѳють добре орієнтуватися, вѳдграють велику рѳлю пѳдчас вѳйны.

В мирный час меншѳ вѳддѳлы при полевых вправах збиваються з дороги, коли их доручено недосвѳдченому провѳдникови. На вѳйнѳ така помилка маѳ сумнѳ наслѳдки: полон й смерть многих людей.

Чоловѳк, мало обѳзнанный з околицею, пробираючися зарослями, анѳ не запримѳтити, що змѳнив напрям. Буваѳ се передовсѳм, коли обходить стрѳмкѳ узгѳря, яруги, пропасти, передираѳся через велику гуцу, аж довго кружляючи, повертаѳ на те саме мѳсце, звѳдки вѳйшов. Анѳ не запримѳтити, що стѳлько годин даремно стратив.

Коли чоловѳк заблудить, в такѳм випадку треба захвати холодну кров: вернути за власными слѳдами на те мѳсце, звѳдки мы вѳйшли, або розложити огонь; щоб звернути сим увагу наших прїятелѳв. Найважнїйше не тратити спо-

кôйноѣ думки та не крутятся без цѣли на мѣсци. Кто не значить собѣ дороги, ходить доврола. Лише дуже второпный чоловѣк иде рôвно. Знаки роби на корѣ, галузками з дерев, палицею дѣры в землѣ, а де дуже твердый грунт, кидай кусники паперу.

Коли пластун, чи дружина, выходить рано з дому, зразу звертає увагу на те, звôдки вѣтер вѣе. Опôсля провѣрить на компасѣ напрям, в котрôм идуць и запам'ятають собѣ, в котрôй сторонѣ до напрямую их дороги свѣтит сонце. Коли в хмарный день сонця не видно, а пôд рукою не маємо магнетичноѣ иглы, то найбезпечнѣйшим показчиком напрямую є вѣтер.

В дорозѣ треба запам'ятувати собѣ рôжнѣ предметы; лѣсы, крыницѣ, церкви, скалы, мосты, яруги, насипы, стежки, щоб повертаючи могли мы найти свою дорогу, або кому другому могли єѣ описати.

Вôд часу до часу треба оглянутися позад себе, щоб напевно вже запам'ятати околицю при поворотѣ.

Коли пластун приѣде до незнаного города, уважає на-самперед, куди выходиться из стаціѣ, де сонце стоить, запам'ятує собѣ важнѣйшѣ будинки по дорозѣ, назвы вулицѣ, выставки, фирмы и таке инше, щоб по сьому мôг пôзнѣйше найти дороду назад. Ориентація в городѣ дуже легка, коли вправляємо память нашу в тôм напрямѣ.

Кому вôддано провôд над дружиною, чи вôддѣлом, той иде звычайно на чолѣ и звертає всю свою увагу на дорогу перед собою и за собою, та пильно запам'ятує собѣ всѣ вызначнѣ точки краю и слѣды стôп. —

Коли вôн буде провадити розмову або думати про щось инше, легко може не доглянути выразных особливостей околицѣ. Старѣ провôдники з привычки говорят дуже мало, всю свою увагу звертають на дорогу, якою ведуть вôддѣл.

ОЗНАЧЕНЯ СТОРОН СВѢТА.

По сонцю.

При ориентаціѣ найважнѣйшою справою є, щоб глядач умѣв найти пôвнôчну сторону, а по нѣй и иншѣ стороны

свѣта. Хто вступає в нашѣ ряды, повинен знати сторони свѣта, а також подати напрям за допомогою компаса. Коли нема компаса, в день вкаже йому сторони свѣта сонце, а в ночі мѣсяць и звѣзды.

Треба пам'ятати, що сонце стоить о 6. год. рано тѣлько приблизно на сходѣ, о 9. год. рано на полудневѣм сходѣ, о 12. год. на полудні, о 6. год. веч. на заходѣ. Коли в полудне о 12. год. встроимо пл. палицю прямовѣсно в землю, то єѣ тѣнь вказувати буде точно пѣвнѣч.

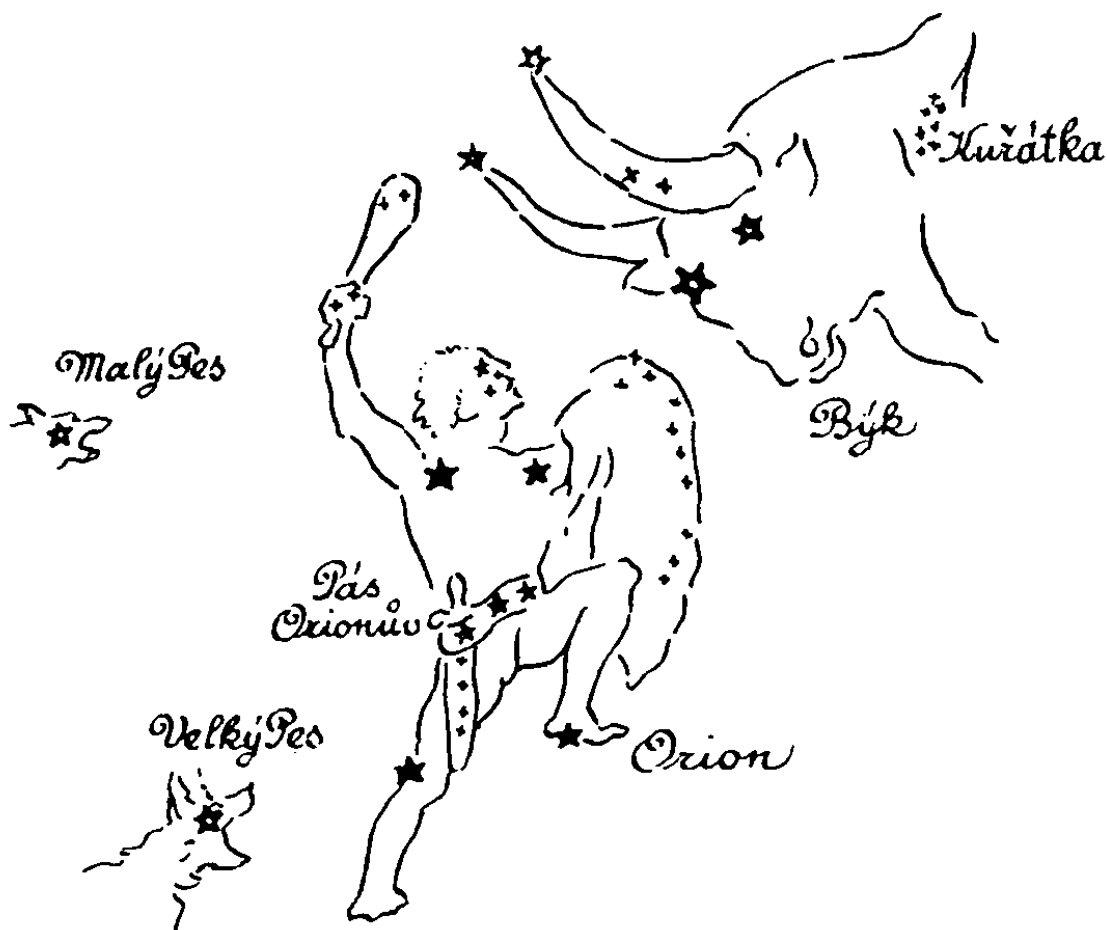
До 1. години сонце посувається на небѣ на право до заходу, а тѣнь знову на лѣво до сходу. Тѣнь палицѣ вѣддається вѣд пѣвнѣчного напрямѣ на лѣво на такій самій кут, на якій вѣддалося сонце вѣд полудня. О 1. год. сей кут буде выносити 24-у частину цѣлого обводу кола т. зн. $360^{\circ} : 24 = 15^{\circ}$, о 2. год. сей кут вынесе 2×15 , о 3. год. 3×15 , — розумѣється, все на лѣво. Так хочачи о 6. год. найти пѣвнѣч вѣдчисляємо вѣд одержаноѣ тѣни в право $6 \times 15 = 90^{\circ}$ и кладемо в тѣм напрямѣ другу палицю, Вона буде лежати на напрямѣ пѣвнѣч-полудне (до полудня звернене наше лице). В передполудневых годинах поступаємо так само, лише до тѣни дочисляємо вѣдповѣдний кут на лѣво вѣд тѣны.

Орієнтуватися можемо також за допомогою *годинника*. Пѣвнѣчну сторону находимо так: Кладемо годинник на долоню стрѣлками до горы та обертаємо його так, щоб мала стрѣлка прямувала просто до сонця. Кут межи малою стрѣлкою и числом XII. дѣлимо на двѣ рѣвнѣ половины покладеным через щиток годинника олѣвцем, або стеблом. Тодѣ олѣвець чи стебло прямувати будуть вѣд пѣвнѣчи на полудне. Дивлячися на пѣвнѣч, маємо по правѣй сторонѣ схѣд, а по лѣвѣй — захѣд, позаду полудне.

По звѣздах.

Нам здається, що звѣзды кружать разом з небозводом, а в дѣйсности земля обертається у вѣдворотному напрямѣ. Рухи рѣжних звѣзд є рѣжнѣ, Одна з них є саме Полярна звѣзда, що вказує нам пѣвнѣч, так свого положеня майже не змѣняє. Полярну звѣзду, що є в констеляціѣ Малого

Возу, або Малого Медведя, можемо легко вѣдшукати за допомогою Великого Возу, чи Медведя. Ся констеляція є найкрасшою и найвызначнійшою на пѣвнѣчнѣм небѣ. Чотыри звѣзды нагадують нам вѣз, а три дальшѣ його дышель. Коли получимо двѣ заднѣ звѣзды Великого Возу простою линією та продовжимо єѣ пять разѣв у гору, то найдемо Полярну звѣзду, котра заразом є останньою звѣздою дышля Малого Возу.

Другою важною констеляцією, що показує нам Полярну звѣзду, є *Оріон*, зложеный из 14 звѣзд. Три малѣ звѣзды творять голову Оріона, двѣ по боках головы, є яснійшѣ, представляють нам рамена, пѣд ними три звѣзды, скѣсно уставленѣ в ряд, означують пояс, иньшѣ три, що прямо йдуть в долину, се блискучій меч, вкѣнци двѣ сталѣ зѣрки, сильно сїяючѣ, зображає собѣ митольоїя як ноги велитня. Коли поведемо просту линію вѣд пояса через середину го-

ловы, то в продовженю є̆ найдемо Полярну звѣзду. Грецька фантазія уважає сю прекрасну констеляцію за дикого ловця-велитня, котрого убила богиня ловѳв за те, що робив є̆ пакости, ще й хвалився, що всю звѣрину выгубить.

Ся група размѣщена на обох сторонах небесного рѳвника и через се видно є̆ на обох пѳвкулях. У нас можна побачити Орїона осѣню щойно пѳзно в ночи, пѳд весну вечером, в зимѣ вѳн свѣтить цѣлу нѳч. Також можна орієнтоватися при помочи *мѣсяця*. Тому, що мѣсяць прїймає свѣтло своє вѳд сонця, можемо з освѣтлення площѣ мѣсяця пѳзнати, де в хвилѣ твого обсервованя мѣститъся сонце.

По мѣсяцю орієнтуємося з отсеѣ таблички :

Сторона свѣта в котрѳй находится мѣсяць:

	I. Четвертка	Повня	Остання четвертка
Вечер 6. година	полудне	схѳд	пѳвнѳч
Нѳч 12. година	захѳд	полудне	схѳд
Рано 6. година	пѳвнѳч	захѳд	полудне

або орієнтуємося за допомогою годинника, так як при сонцю, але мѣсяць мусить тодѣ бути в повнѣ. Кладєся годинник на долюню стрѣлками до горы и звертаєтьса малу стрѣлку до бѣлолицього мѣсяця. Потѳм дѣлится кут межи числом XII и малюю стрѣлкою на двѣ половины. Ся линія буде нам вказувати полудне.

Компас. Бусоля.

Найлѣпшим и найпевнїйшим приладом орієнтаціѣ и в день, и в ночи, в часѣ погоды и непогоды є *компас* або *бусоля*. Магнетична игла на компасѣ означає нам одним своим кѳнцем пѳвнѳч а другим полудне. Перед ужитям ком-

паса треба поставити його на долоню и обернути так, щоб сталевно-синій кінець игли попав на північ (N_{orden}) а білий кінець на полудне (S_{üden}). Щойно тоді букви компасу будуть нам вказувати географичні сторони світа. Щоб напрям, в котрѣ маємо ити, точно означити, можна ще простір між двома сусідніми сторонами поділити на менші часті. Отже пр. поміж N и O в половині лежить напрям NO, себ-то північно-східний.

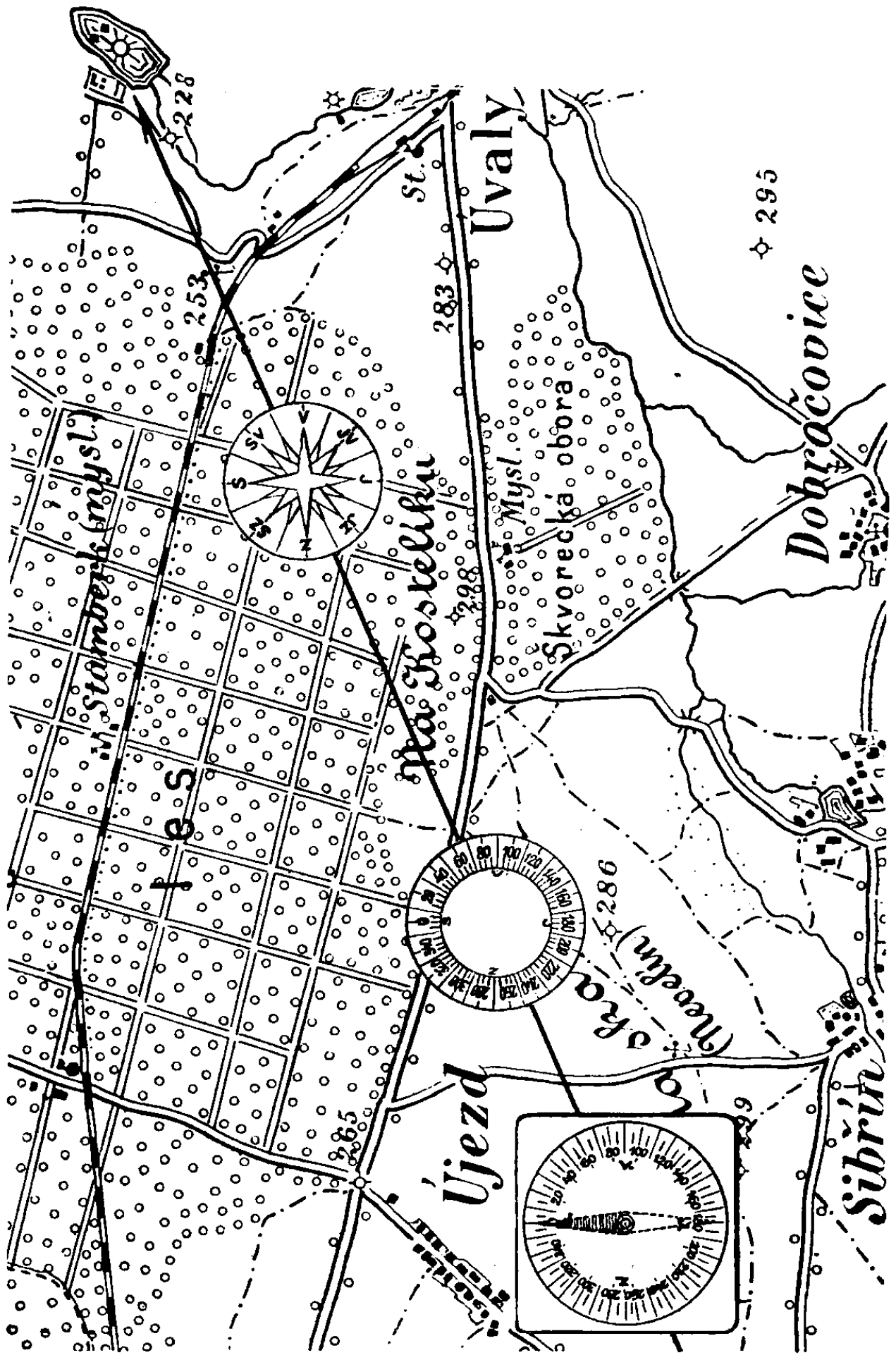
Коли маємо ще й мапою користуватися, треба єсть так положити, щоб північня єсть сторона (зн. горішня) була звернена на північ.

Однак магнетична игла компасу не вказує нам вповні точно північною точки овиду, але відхилюється від неї своїм північним кінцем о 8° (деклинація). Щоб обергти себе від помилки, треба північний кінець на мапі посунути о 8° на право, себ-то на схід від напрямку магнетичною игли. Робиться се так: кладеться край мапи на рівнобіжно з иглою, але посувається их о 8° на право від проміру N. S. на компасі. Отсе відхилення на кождім добрім інструменті зазначено буде малою стрілкою.

При помочи мапи можемо найкраще орієнтуватися. З неї також можемо описати дорогу, котрою чоловік сам не відбував, а за котрою лише на мапі слідував. Через те кождий юнак мусить навчитися докладно читати мапу.

З правила мапи так рисується, що на горі маємо північ, а на долині полудне. Коли знайдемо на мапі точку, на котрій в сей хвилі пробуємо, напр.: міст на ріці, то висукуємо тоді на право иншу точку и відповідний їй знак, напр. церковну вежу. Тепер треба покласти мапу так, щоб просто лінія, що сполучає церкву и міст на мапі, була рівнобіжна з відповідною їй лінією на землі, а церква була б по правій стороні, як и на мапі. Коли покладемо так мапу, ми вже зорієнтувалися, себ-то: маємо перед собою північ через те, що відповідає вона півночі означеної на мапі.

Може трафитися, що пластун заблудить в лісі, а через негоду не може розпізнати сторін світа, ані по сонцю, ані по звіздах, а компасу не має из собою. Тоді нічого

иншого не лишається, як вышукати в лѣсѣ декілька предметів, зазначених в мапѣ, напр.: верх, зруб, луг, або йти все в тѣм самѣм напрямѣ, аж найдемо лѣсну стежку, або вылѣзти на дерево и шукати край лѣса, горбків, стрѣх и т. д. Таких точок треба вышукати декілька и накинути плян их в грубых парисах, а опѣсля вынайти мѣсце на мапѣ, котре згоджувалося-б з щойно зробленим пляном.

Північну сторону можна пізнати ще й по тѣм, що мох та порости найгустіше ростуть на північній сторонѣ дерев чи скалы. На полудневій сторонѣ мають дерева буйніші вѣты и листя.

Також рослины можуть допомогти при орієнтаціѣ. Під впливом соняшного свѣтла рослины закривляються. Ся прикмета називається *геліотропизм*. Соняшник радо звертає свѣй цвѣт до сонця.

И по звѣрятах можна означити стороны свѣта. Мурашники на полудневій сторонѣ цѣлком голѣ, бо там выгрѣваються до сонця гусѣльницѣ, а они зѣдять кожду стебелинку.

Мапы.

Хто хоче жити свобѣдно серед природы, повинен скоро и певно читати з мапы та після неѣ справно орієнтуватися. На вѣйсковых мапах є старанно зазначенѣ всѣ подробицѣ краю: рѣки, дороги, верхи гѣр, дома, фабрики, церкви. Часто є також поданий рѣд та вартѣсть землѣ. На основѣ такого пластичного и точного образу може старшина зладити плян переходу вѣйска. Пластун за допомогою такого певного провѣдника, як є мапа, може собѣ обдумати цѣлу прогульку.

Колиб мы піднеслися ів гору лѣтаком и за порядком робили з околицѣ фотографичні знимки та зазначили на них грубыми рѣвнобѣжниками дороги, вуживатыми линіями рѣки, квадратиками дома, а колѣсцятками та поперечными чертками лѣсы и луги, то в сей спосѣб дѣсталиб мы мапу, вѣдповѣдно до того, як докладно зроблена булаб ся знимка.

Числова и линійна подѣлка.

Пляны та мапы завжди рисується в якѣйсь подѣлцѣ, значить всѣ розмѣры зменшенѣ в точно означенѣм вѣдно-

шеню. Коли маємо дорогу довгу на 100 м., котру на мапѣ рисуємо в довжинѣ 1 см., то мапа зроблена в подѣлцѣ 1 : 10.000. Знаючи подѣлку, можна собѣ обчислити дорогу, час потрібный, щоб єѣ вѣдбути и т. д.

Коли то вѣдношеня не велике, то кажемо, що мапа зроблена в малѣй подѣлцѣ (напр. 1 : 200.000). В такій спосѣб зроблену подѣлку называємо чисельною, бо вона подає нам вѣдношеня двох чисел. Буває ще, крѣм того, на мапах нарисована проста линія означеноѣ довжини, котра уявляє собою означену вѣддаль в природѣ. Ся подѣлка називається линѣйною.

Подѣлка зазначає нам напр., що кожда довжина в природѣ на мапѣ в 200.000 разѣв менша, себ-то, що 1 см. предмету, поданого на картѣ, рѣвнаєся 200.000 см. — в дѣй-ности 2.000 м. Кождый см. на мапѣ значить отже в дѣй-ности 2 км. Коли на мапѣ двѣ точки вѣддаленѣ одна вѣд другоѣ в прямѣй лѣнѣѣ на 12 см., то в дѣй-ности се є 24 км. Однак, коли воздушна линія є 24 км., то в дѣй-ности продовжується єѣ приблизно до 28 км. (о $\frac{1}{6}$ часть).

У нас на роздорожах з правила помѣщується не лише напрям до найблизшого села чи мѣста, але також точну вѣддаль в кильометрах. Ще докладнѣйше подробицѣ помѣщується в кѣнцевых мѣсцевостях, куди чѣсто туристы роблять своѣ прогульки.

Коли питаємо селян про рѣжнѣ вѣддали, то вони звичайно вѣдповѣдають, подаючи коротшу вѣддаль, як в дѣй-ности. „Мала годинка“ значить чѣсто пѣвтора години дороги або й бѣльше.

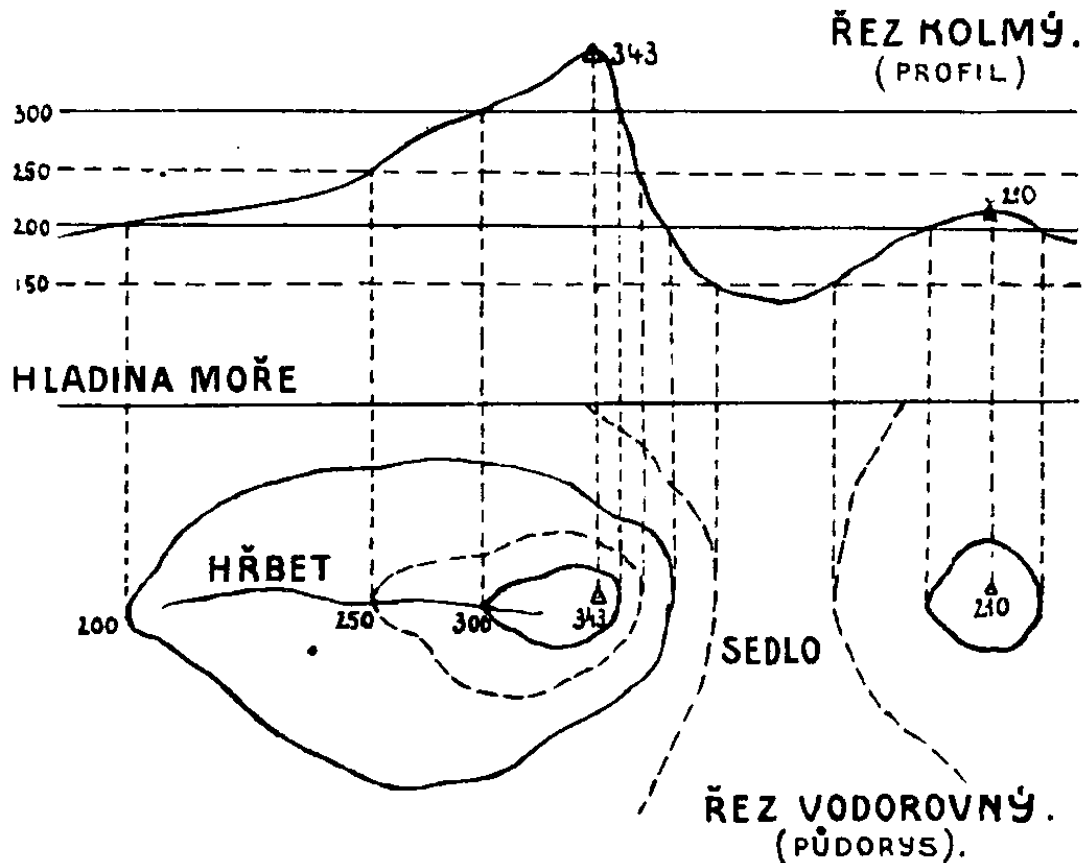
Австрѣйскѣ мапы вѣйсковѣ зробленѣ вѣд найбѣльших 1 : 6250, до найменших 1 : 750.000. Найважнѣйшѣ из них такѣ:

сгоquis (крокѣ) з подѣлкою 1 : 12.500,
подробнѣ мапы 1 : 25.000,
спеціальнѣ мапы 1 : 75.000,
й генеральнѣ мапы 1 : 200.000.

Рѣжнѣ цѣли вымагають того, щоб мапы робити не в од-

какових розмірах. Спеціальної мапи уживається при вивченні походів в чужій край тому, що вона мѣстить в собі всѣ особливости досить докладно. Генеральна мапа подає у вѣсьм разѣв бѣльшій простѣр, як спеціальна, але зате не може дорѣвнати їй в докладности.

Способы означеня прямовисної будовы терену, себ-то горбѣв, гѣр, долин, рѣвнин и т. д. в рѣжнѣ. Деякѣ мѣсця мають свою

высоту означену числами. Позатым значнійшѣ нерѣвности терену, означенѣ чергками — там, де бѣк горы стрѣмкѣй, то вони стоять ближше себе, а де лагѣднѣй схи́л горы, там вони рѣдше розставленѣ --- и т. зв. верстовыми линиями, рѣжно повигинаными — залежно вѣд того, чи спад бѣльшій — тодѣ они є густѣйшѣ --- чи схи́л горы лагѣднѣйшѣй, тодѣ они є рѣдшѣ. При тѣм кожда верстова линія означає прирѣст высоты 50 згл. 100 м. Розпѣзнати склѣн горы для походѣв є дуже важною рѣчею.

Топографичні знаки.

Топографичні знаки так підбираються, що можна звичайно додуматися, що вони уявляють. До сего додається до багатьох из них ще й початковѣ буквы тоѣ назвы предмету, яку сей знак заступає (напр. Pr = pramen), (Qu = нѣм. Quelle).

Написы на мапах зробленѣ рѣжно, залежно вѣд великосты и значѣня подаваного предмету. Назвы сѣл пишуться малими

буквами, мѣст бѣльшими, а столичных мѣст ще бѣльшими. Написы умѣщуеться все рѣвнобѣжно з долѣшиным берегом мапы, отже правильно вѣд заходу до сходу. Лише назвы рѣк, гѣрских хребтѣв, дорѣг, та провалѣв пишеться за их природным напрямом и спадом.

Числа означають або скѣлькѣсть якихсь предметѣв напр. домѣв в селѣ, або высоту безглядну (абсолютну) або зглядну (релятивну). Коли число помѣщене побѣч трикутника, колѣсця, або побѣч самѣтно стоячого дерева, церкви то воно означає безглядну высоту тоѣ точки над поверхнею моря.

Кромѣ сего, кождый предмет рисуемо спеціальным способом: рѣка вѣться в закрутах, дороги представленѣ є простыми линиями, каналы и поля линиями простыми и ломаными.

Пляны и мапы малюється звичайно фарбами, через що чимало улегчується орієнтація.

Воды означається синїми. лїсы и гущавини — темно-зелеными, луги — темно-жовтыми, винницї — жовто-червоными, скалы — червоными, або червоनावыми, снїг — бїлыми з синявым вїдтїнком, гостинницї — бїлыми по боках з чорными або червоными лїнїями.

Михайло Велигорскій:

ПОУЧЕННЯ О ЗБИРАНЮ ЛїЧНИЧИХ РОСТИН.

Кождый збирач лїчничих ростин, чи то для продажи чи для домашнього хоснованя, мусить знати три головнї рїчи а саме:

I. О збираню (якї ростини, котрї части з них, як и коли збирати?)

II. О сушеню (як сушити назбиранї)

III. и о переховуваню (як переховувати) сушенї лїчничї ростини.

I. О збираню лїчничих ростин.

1. Збирати можна тїлько такї ростини, про яких добре знаєся, що є лїчничї, бо инакше можна назбирати не лїчничї, але отрїйнї або для лїкїв непридатнї ростини.

2. Тому, що не всї лїчничї ростини в тїм самїм часї и у всїх своїх частях мають лїчничу силу, можна их збирати тїлько в приписанїм часї, то є так, як се подано в калїндарї для збираня лїчничих зел, бо тодї заключають найбїльше матерїялїв, якї условлюють их лїчничу силу.

3. Для многих ростин час збираня не даєся докладно означити, тому при збираню треба все придержуватися такого загального правила:

Лїстя и цїлтї зела можна збирати тїлько перед самым вже розцвїтом або в часї цвїту ростини,

цвѣты тодѣ, коли зачинають розцвитати, не вольно збирати тодѣ, коли вже перецвили (збвляли, повсихали), овочѣ, коли зовсѣм дозрѣють, насѣня перед повным дозрѣвом, пѣдземнѣ части (корѣнь, горѣшний корѣнь) в познѣй осени або вчасною весною, тодѣ коли ростина спочиває (не росте).

4. Мягкѣ части рости (листя, цвѣт, молодѣ галузки) зриваєся рукою, тверднѣ части зрѣзуєся одповѣдным ножом. До того надаєся добре звычайный садѣвничѣй нѣж з закривленным вѣстром. До выкопуваня пѣдземных частей ростины уживаєся повздожноѣ зѣлѣзноѣ лопатки.

5. Не вольно збирати лѣчничѣ ростины до дощи и вчасным ранком по сильнѣй росѣ, бо при сушеню почорнѣють, стратять запах и лѣчничу силу. Збирати лѣчничѣ ростины можна тѣлько в сухѣ и погѣднѣ дни, найлѣпше перед полуднем.

6. Назбиранѣ мягкѣ ростины и цвѣти не вольно столочувати (стискати), бо инакше запаряться и при сушеню почорнѣють. Найлѣпше є уживати при збираню одповѣдных ручных кошикѣв. Тверднѣ ростины и такѣ, що мають довгѣ била (гоны, дрѣвки) можна звязувати в малѣ снѣпки (вязанки, китицѣ).

7. Треба збирати тѣлько здоровѣ, чистѣ (незаболоченѣ) и добре розвиненѣ ростины.

8. На один раз добре є збирати тѣлько оден рѣд тоѣ самоѣ ростины або тѣлько немного рѣжних рѣдѣв, щоб при збираню не помѣшалися з собою.

9. При збираню отровливых рости (як найбѣльшу осторожнѣсть: невольнѣ при тѣм ѣсти, затирати руками очи або отровливѣ ростины брати до уст. По скѣнченѣй працѣ треба руки умити милом.

10. Отровливѣ ростины треба все збирати оддѣльно од лѣчничих рости.

II. О сушеню назбираного зѣля.

Назбиранѣ ростины можна сушити природным або штучным способом:

1. Корѣня, листья и цвѣти сушиться найлѣпше в чистѣм,

тѣнистѣм, сухѣм, продувнѣм, вольнѣм од всякого пороху мѣсци прим. в стодолах (плевнях), на подах, пѣд стрѣхами и ин. В мокрѣ и непогѣднѣ дни добре в сушити лѣчничѣ рослины в добре выметеных, теплых и сухих хижах, в чистых теплых печах, на кухоннѣй блясѣ (шпáргетах) и ин. Але при штучнѣм сушеню температура не смѣе бути высша як 35°-40° С, бо инакше рослины пересхнулибы и стратилибы запах и лѣчничу силу.

2. До сушеня розкладаеся (розтрясаеся, розселюеся) зѣля на чистѣй пѣдлозѣ, на папери чи на полотнѣ тонкими верствами, або розвѣшуеся поодинокѣ рослины (цвѣты), цѣлѣ снѣпки (вязанки) один коло другого на розтягненых шнурах або дротах.

3. Пѣдчас сушеня треба зѣля часто обертати, легко перетрясати, бо инакше може запаритися, сплѣснѣти и почорнѣти.

4. Корѣня перед сушеням треба добре очистити од глины (землѣ). Звычайно мыеся водою. У деяких рослин очищуеся сухою щѣткою (гл. календарь). До сушеня добре в насилювати корѣня на шнурки, подѣбно як сушитися грибы.

5. Цвѣты, котрѣ при сушеню дуже кучерявляться (корчаться) прим. глуха жалива (*Lamium album*), крокус (*Calendula officinalis*), коли добре зѣвянуть и трохи присхнутъ вже, треба приложити легкою дощечкою и так досушувати. Од того достануть гарный выгляд и будутъ мати бѣльшу цѣну при продажи.

6. Цвѣты з черениками (спиниками) треба так довго сушити аж и тѣ череники добре высохнуть.

7. Зѣля мае так высохнути, щѣб давалося легко ломити, кришити.

8. При сушеню треба уважати, щѣб рѣжнѣ роды рослини зѣ собою не помѣшалися; тому треба сушити кожду рослину окремо.

9. Не вѣльно сушити в однѣм и тѣм самѣм мѣсци (просторѣ) лѣчничѣ и отровливѣ рослины.

10. Высушенный цвѣт мае мати природну, або зближену до природноѣ краску, не смѣе бути почорнѣлый.

III. О перехованю сушеного зѣля.

1. По высушеню треба зѣля вычистити, перебрати и по-сортувати.

2. Высушене зѣля, залежно од роду и скѣлькости, складаеся до паперовых або полотняных мѣхѣвъ, кошикѣвъ, скринь, бочок, бляшаных або склянных посудин, завязуеся або добре накрываеся, щоб порох не присѣдав (припадав) и переховуеся в сухих и воздушных мѣсцях.

3. Пахучѣ (ароматичнѣ) цвѣты и зѣля треба переховувати в добре замкненых посудинах, щоб запах не утѣкав.

4. Коли сушене зѣля переховуеся через довнїй час в кошях або мѣшках, то добре є умѣстити их над паленым вапном. (Палене вапно вглитає вогкѣсть воздуха и запобѣгає мокрѣню и плѣснѣню.)

5. Не вѣльно переховувати разом лѣчничѣ и отровливѣ рослины.

6. До переховуваного сушеного зѣля треба час од часу наглядати, чи наслѣдком вогкости не плѣснѣе. Коли є вогке, (змокрѣле), треба сейчас vybrати и пересушити, бо инакше сплѣснѣе и почорнѣе.

СПИС

важнїйших лѣчничих и отровливых рослин з поданям латинських назв.

Арника — <i>Arnica montana</i>	Гѣрчиця — <i>Sinapis alba</i> (<i>S. nigra</i>)
Афина — <i>Vaccinium myrtillus</i>	Гогозник — <i>Vaccinium vitis idaea</i>
Бабка — <i>Plantago maior</i> (<i>P. anceolata</i>)	Гордовля лѣкарска — <i>Altaea officinalis</i>
Базник — <i>Sambucus ebulus</i>	Губка модринова — <i>Polyporus officinalis</i>
Барвинок — <i>Vinea minor</i>	Девятисил — <i>Carlina acaulis</i>
Береза — <i>Betula alba</i>	Дѣвина — <i>Verbascum thapsus</i>
Бзина — <i>Sambucus niger</i>	Дрясен — <i>Polygonum bistorta</i>
Братчики — <i>Viola tricolor</i>	Дуб — <i>Quercus pedunculata</i>
Васильок — <i>Ocimum basilicum</i>	†Дур-зѣля — <i>Datura stramonium</i>
†Вовче лико — <i>Daphne Mezereum</i>	Жабячѣ огирочки — <i>Menyanthes trifoliata</i>
Гавяз — <i>Symphytum officinale</i>	Жалива — <i>Urtica dioica</i>
Ганиж — <i>Pimpinella anisum</i>	
†Гладушник (зелемозень) — <i>Chelidonium majus</i>	

Завязник — *Potentilla tormentilla*
 Иванок — *Hypericum perforatum*
 Исоп — *Hyssopus officinalis*
 Калиточник — *Capsella bursa pastoris*
 Ключики — *Primula officinalis*
 Кмин — *Carum carvi*
 Котьяка-рохѳдница — *Glechoma hederacea*
 Кроп высокій — *Foeniculum officinale*
 Крoвавник — *Achillea millefolium*
 Крокис — *Calendula officinalis*
 Крушина — *Rhamnus frangula*
 Кульбаба (молоч) — *Taraxacum officinale*
 Левадь — *Lavandula vera de Candolle*
 Лелія бѳла — *Lilium candidum*
 Лелія водна — *Nymphaea alba*
 Лен — *Linum usitatissimum*
 Липа — *Tilia grandifolia* (T. parvifolia)
 Лопух — *Lappa officinalis*
 Майран огородный — *Origanum maioranum*
 Мак огородный — *Papaver somniferum*
 Малина — *Rubus idaeus*
 Маруна — *Chrysanthemum parthenium*
 Марянка пахуча — *Asperula odorata*
 Медунка бѳла — *Lamium album*
 Мелиса — *Melissa officinalis*
 Мята перцева — *Mentha piperita*
 †Нѳмиця чорна — *Hyoscyamus niger*
 †Наперстник красный — *Digitalis purpurea*
 Одолян лѳкарский — *Valeriana officinalis*
 Ожина — *Rubus fruticosus*
 Омела бѳла — *Viscum album*

Орѳх волоскій — *Juglans regia*
 Падиволос — *Equisetum arvense*
 Папороть — *Aspidium filix mas*
 Петрушка — *Petroselinum sativum*
 †Песя вышня — *Atropa belladonna*
 Пѳдбѳл — *Tussilago farfara*
 †Пѳзноцвѳт осѳнный — *Colchicum autumnale*
 Полин — *Artemisia absinthium*
 Порѳчка (яворница) — *Ribes rubrum*
 Придѳрожник — *Cichorium intybus*
 Просо — *Panicum miliaceum*
 Пядич — *Lycopodium clavatum*
 Редька огородна — *Raphanus sativus*
 Роза дика — *Rosa canina*
 Розмарин — *Rosmarinus officinalis*
 Росичка круглолиста — *Drosera rotundifolia*
 Румянок — *Matricaria chamomilla*
 Рута — *Ruta graveolens*
 Слиз городской — *Altaea rosea Cavanilles*
 Слиз лѳсовый — *Malva silvestris*
 Спориш — *Polygonum aviculare*
 Тагарске зѳля гл. шувар
 Тернина — *Prunus spinosa*
 Тимян — *Thymus vulgaris*
 Тополя чорна — *Populus nigra*
 Фіялка — *Viola odorata*
 Хмѳль — *Humulus lupulus*
 Хрѳн — *Armoracia rusticana*
 Центурія — *Erythraea centaureum*
 Чорнобилъ — *Artemisia vulgaris*
 Чорнушка — *Nigella arvensis*
 Шалвія — *Salvia officinalis*
 Шувар — *Acorus calamus*
 Щавій — *Rumex acetosa*

Щемелина — *Pulmonaria officinalis*

Ягода — *Fragaria vesca*
Яловець — *Juniperus communis*

КАЛЕНДАР

збираня лѣвичних рoстин зложеної на основѣ календаря лѣвичних рoстин, выданого Центральною Комисією для збираня лѣвичних зел при Министерствѣ публич. здоровя и тѣлесного выхованя в Празѣ 1921.

Поясненя: † означає, що рoстина є дуже отровлива. Число умѣщене коло назвы рoстины показує кѣлько кильограмѣв свѣжої (сирої рoстины) треба на 1 кг сухої. Руськѣ назвы частей рoстин означаєся в торговлѣ латинськими назвами:

цѣла рoстина	herba	ягоды	baccae
листя —	folia	пупинки (пички)	gemmae
цвѣти —	flores	кора —	cortex
овочѣ —	fructus	гор корѣня (одденки)	
наѣня —	semina	rhizomatatu	
	корняки —	tubera	

I.

I. ЯНУАРЬ (СѢЧЕНЬ).

Губка модринова (перед сушеням треба одкряти верхну брунатну часть).

омела бѣла (треба збирати молодѣ галузки з листками).

II.

ФЕБРУАР (ЛЮТЫЙ).

Омела бѣла (як в януарѣ)
губка модринова (як в януарѣ)
тополя чорна (пучки листовѣ коли ще липкѣ)

яловець (дерево зѣ старых пнѣв з молодыми галузками)

† вовче лико (кора з галузок заки рoстина зацвите. Высушену кору треба звивати в клубки).

III.

МАРТ.

а) Цѣла рoстина:

губка модринова (перед су-

шеням треба одкряти верхну брунатну часть)

фіялка

б) листя:

розмарин

в) кора:

† вовче лико (як в януарѣ)

дуб (з молодых галузок)

крушина (з молодых галузок и пнѣв по дощи; сушити треба па сонци)

г) пучки:

тополя чорна (гл. фебр.) (2'50).

д) корѣнь:

гордовля лѣкарска (корѣнь з дволѣтної рoстины; треба скоро сушити)

лопух

гавяз

татарске зѣля (горѣшний корѣнь, одденок)

арника (горѣшний корѣнь, одденок) (2'86)

завязник (горѣшний корѣнь, одденок) (1'67)

IV.

АПРИЛЬ (КВѢТЕНЬ).

а) Цѣла рoстина:

марянка пахуча
щемелина (3:34)
фіялка
велемозень

б) лiстя:

розмарин
береза
кульбаба (молочник) (4)

в) цвѣт:

тернина (треба сушити як зo-
вяне троха)
ключики
фіялка

г) кора:

дуб (гл. март)
крушина (гл. март)

д) корѣнь:

лопух
гордовля лѣкарска (гл. март)
придорожник (батожник) (3:34)
хрестѡвник гѡркій
гавяз
арника (горѣшний корѣнь)
татарске зѣля (горѣшний ко-
рѣнь)
завязник (горѣшний корѣнь)

V.

МАЙ.

а) цѣла рoстина:

ключики
зелемозень
арника
марянка пахуча
бабка
щемелина
рута
братчики (без корѣня, заки ще
добре розвите)

б) лiстя:

ожина (в половинѣ мѣсяця)
арника (3:34)
береза
пѡдбѣл (5)
ягода
шалвія (4)
бобник трилистник
котячка розхѡдниця

в) цвѣт:

акація (3:34)
розмарин
румянок
медунка бѣла (3:34)
тернина (гл. априль)
котячка розхѡдниця

г) корѣнь:

лопух

д) насѣня:

† пѡзноцвѣт оснѣнный (заки
ще дозрѣе)

VI.

ЮНІЙ (ЧЕРВЕНЬ).

а) Цѣла рoстина:

арника (3:34)
венедиктина (4)
центурія (4)
падиволос (розгалужена лѣтна
ростинка (6:67)
кровавник
бабка
зелемозен
росичка
рута (2:86)
тымян (4)
чабрик-материнка (4)
братчики
марянка пахуча

б) лiстя:

пѡдбѣл
† нѣмиця чорна (5)

орѣх волоскій (3:34)
слиз городской (5)
арника
† песья вышня (5)
береза
† наперстник красный (листя
без хвостикѡв, коли рост.
цвите)

слиз лѣсовый (5)
мелисса (4)
шалвія
† дур-зѣля (5)
бобник трилистник
котячка-розхѡдниця

в) *цвѣт* :

арника (3:34)
крававник (8:34)
бзина (5)
липа (3:34)
ожина
котячка розхѡдниця

г) *овочѣ* :

кмин

VII. ЮЛІЙ (ЛИПЕНЬ).

а) *Цѣла рoстина* :

васильок (по одцвѣтѣ)
арника
калиточник
полин
падиволос
майоран (6:67)
мятка перцева
крававник
бабка
спориш (гусяча трава)
росичка
чабрик-материнка
кропива (жалива)
зелемозень
братчики

б) *листя*

арника
исоп

† песья вышня
† нѣмица чорна
слиз лѣсовый
барвинок
мелисса
лопух
мятка перцева (5)
в) *цвѣт* :

крокис (6:67)
румянок (5)
иванок
блаваток (4)
медунка бѣла
слиз городской (5)
лѣсовый (5)

исоп
левядь (2:50)
крававник
бзина
липа
дѣвина (20)

г) *корѣнь* :

папороть (горѣшный)
д) *овочѣ* (ягоды) :

афина (сушиться)

е) *насѣня* :

лен
гѡрчиця
пядич (порошок)
† приспор багриголовок
(матка в колосѣ жита (1:43))

VIII.

АВГУСТ (СЕРПЕНЬ).

а) *Цѣла рoстина* :

васильок (по одцвѣтѣ)
полин (5)
чорнобиль (з цвѣтом)
калиточник
центурія
падиволос
майран
мятка перцева
крававник

бабка
спориш
росичка
чабрик-материнка
жалива
братчики

б) *листя*:

исоп
† песья вышня
слиз лѣсовый
мелисса
мятка перцева
афина
барвинок
иванок
лопух

в) *цвѣт*:

иванок
арника
исоп
крокис
румянок
медунка бѣла
слиз городской
„ лѣсовый
кровавник
дѣвина
левядь

г) *корѣнь*:

арника (горѣшный)
папороть „

д) *овочѣ*:

афина (ягоды)
орѣх вол. (зеленѣ лушпинки
з плодѣв)
хмѣль (шипки з самичих цвѣтѣв)

е) *насѣня*:

ганиж
лен
гѣрчиця
пядич (порошок)

IX.

СЕНТЕМБЕР (ВЕРЕСЕНЬ)

а) *цѣла рoстина*:

падиволос
кровавник
спориш
калиточник

б) *листя*:

левядь
афина

в) *цвѣт*:

крокис
кровавник
слиз лѣсовый

1) *корѣнь*:

чорнобилъ (не вѣльно мыти,
лише цѣткою очистити)
завязник (гор. корѣнь)
кульбаба (молоч)
одолян
† песья вышня (горѣшный ко-
рѣнь)
девятисил
придорожник (батожник)
папороть (гор. корѣнь) (2 50)

д) *овочѣ*:

бзина
базник (ягоды)
яловець
орѣх вол. (зеленѣ лушпинки з
плодѣв)
свербиуз, дербанка (з черво-
ных доспѣлых овочѣв выбрати
насѣня и сушити або смажити
з цукром самѣ скѣрки)
хмѣль (шипки з самичих цвѣтѣв)

е) *насѣня*:

ганиж
гѣрчиця
свербиуз (сушитъся на сухѣм
не горяч. воздусѣ)

Х.

ОКТОБЕР (ЖОВТЕНЬ)

а) *корѣнь* :

гордовля лѣкарска
арника (горѣш. корѣнь)
татарске вѣля (горѣш. корѣнь)
папороть (горѣшн. корѣнь)
одолян " " (2'86)
девятисил
придорожник (батожн.)
гавяз
кульбаба (2'86)

б) *овочѣ* :

яловець
базник (ягоды)
бзина " "
хмѣль (шишки з самичих цвѣтов)
свербиуз (як в септ.)
орѣх (лушпинки)
дуб (жолуди)

в) *наѣня* :

свербиуз (як в септ.)

г) *дерево* :

яловець (як в фебруарѣ)

ХІ.

НОВЕМБЕР (ЛИСТОПАД)

а) *корѣнь* :

базник
гордовля лѣкарска
татарске вѣля (горѣшний ко-
рѣнь)

б) *овочѣ* :

дуб (жолуди)

в) *галузки* :

омела бѣла (як в януарѣ)

ДЕЦЕМБЕР (ГРУДЕНЬ)

омела бѣла (як в януарѣ)

ПЛАСТОВѢ ГРЫ И ЗАБАВЫ.

Хто найскорше одягнесья?

Грачѣ, роздѣленѣ на двѣ части, складають на означене мѣсце на одну купу своѣ плащѣ, або черевики — навѣть и всю одѣж.

На даный знак бѣжуть до купы, кождый выбирае свое, чуже вѣдкидае, одягнесья, обуеся цѣлком и бѣжить на означене мѣсце, де стане в ряд.

Котрый ряд скорше одягнувсья — сей побѣдив.

Пѣзнаваня осѣб через дотик.

Чотыри, або пять осѣб стане в ряд бѣля себе, а один з них иде и подасть кождому з них руку и запамятае дотик руки, який мав у поодиноких грачѣв. Напр. вогка рука, суха, зимна, тепла, тверда, мягка, мала, велика и т. д. Опѣсля дасть собѣ завязати очѣ а оден з грачѣв пѣдасть йому руку. Пѣсля дотику мае вѣн вѣдгадати, хто то е. Мѣсто подати руку, можна

дотикатися лица, волося, перейти рукою по одягу и так вѳдгадувати.

Пѳзнаваня осѳб слухом.

Гра подѳбна до попередноѳ. Один з грачѳв иде вѳд одного до другого, а кождый скаже свое имя природным голосом. Вѳдтак завязуеся йому очи, а один з грачѳв скаже чуже имя або якесь иньше слово. Пѳсля звуку пѳзнае, хто то був.

Або:

Попри грача перейде кѳлькох иньших своим природным кроком. Вѳдтак завязують йому очи, а один з учасникѳв перейде коло него. Пѳсля звуку вѳдгадуе, хто то був.

Взяти предмет з руки.

Граесться в двох. А поставити отворену руку и положить на неѳ малый предмет (орѳх, дрѳбный грѳш, камѳнчик). Б стане перед ним на вѳддаль руки, дивитися прямо на А и наглым хватом возьме йому предмет з руки. А стараеся швидко замкнути долоню и предмет не дати. Коли Б не вхопити предмет програвае, а коли вхопити скорше як А замкнув руку, тодѳ програе А. Кому не повелося бѳльше вхопити, чи замкнути руку сей програе. Рука мусить бути просто вытягнена, предмет свобѳдно на долонѳ лежати.

Спостерѳганя в природѳ.

Выйдемо в природу и кождый запишуе, що бачити и порѳвнуемо выслѳды. Прислухуемося звукам и догадуемося про их причины и мѳсце. Пѳсля лету розрѳжняемо птицѳ (ластѳвку, воробця, соловея и т. д.), пѳсля спѳву (сойку, дрозда, жовку).

Два таборы.

Мѳж двѳ дружины, якѳ стоять напроти себе назначуеся линія. Пластуны стоять по обох сторонах еѳ и стараються вхопити своего противника за ногу, чи за руку, голову и перетягнути через линию. Кого перетягнули, сей выходити з игры. Побѳдник шукае иньшоѳ жертвы. Гра кѳнчиться, коли по одной сторонѳ не стане противникѳв.

Змаганя в'здц'в.

Грає найменше чотырьох, два проти двох, з них один сидить другому на плечах и старається противника скинути або стягнути з „коня“.

Злий сус'д.

Грач' в числ' 10-20 стають в круг в'ддален' в'д себе на 2 кроки. Один входить в середину. Грач' подають соб' малый мячик, яким ц'ляють в середнього. Сей выгинається. Можна кидати мячем лише взятим з руки, н'коли п'днесеним из земл'. Хто б' в середнього а не трафить, иде на його м'сце. Гра стає быстройшою, коли кидают' двома мячиками р'вночасно. В середин' може бути також двох чи тр'ох, грач'в а тод' грається аж тр'ома мячиками.

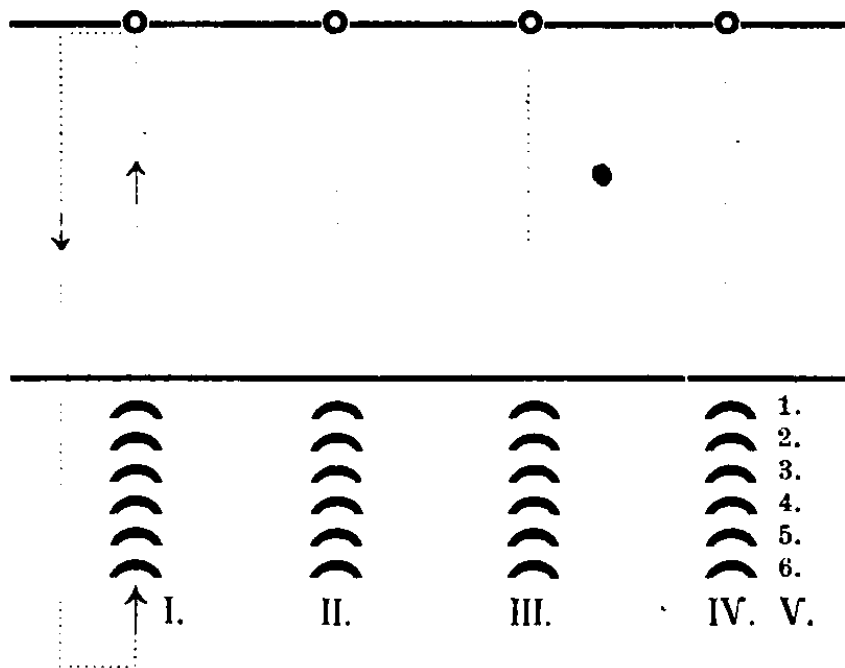
Выкиненя з кругу.

20—30 грач'в стане в круг на крок в'д себе. Один иде в середину и має великий мяч. Грач' на обвод' розведуть ноги и легко наклоняться до середины. Ноги сус'д'в до себе прилягають, щобы не було м'ж ними переходу. Середній грач старається всякими способами по земл' перегнати мяч пом'ж ногами котрогось з грач'в. Сей скоро з'гнеся, вхопить мяч руками и заверне до середины. Хто пропустить мяч — иде в середину.

Клепана.

Дружини 6—10 член'в стануть в ряд' (один грач за другим) поб'ч себе у в'ддаленю в'д себе 2 метр'в. Кожда дружина має перед собою у р'вн'м в'ддаленю 20—50 крок'в якусь ц'ль, предмет, кам'нь, дерево, до котро' каждый грач мусить доб'гти и три разы по с'м предмет' ударити.

Змаганя: На данный знак выб'жуть вс' перш', каждый з палицею в руц', б'жуть до ц'ли, каждый з них заступає до не' три разы, б'жить назад, подає палицю другому и стане за останним. Другий, як лиш д'став в руки палицю, б'жить з нею так як и першій и т. д. аж доки першій стане на сам'м перед' и п'днесеням палиц' дасть знак, що б'г ск'нчився а тым самым дружина выграла.

Клепана з перешкодами.

Гра вѳдбуваея як передше, лиш замѳсть гладкого бѳгу кождый мусить побороти по дорозѳ для всѳх однаку перешкоду (нпр. обѳгти дерево, перескочити рѳв).

Скакана клепана.

Як лише грач три разы вдарив предмет и прибѳг назад, при помочи слѳдуючого змагуна несе скоро палицю 30—40 цм. над землею з переду в зад и всѳ мусять еѳ перескочити. Сей, що вѳдклепав, стоить ззаду а помагач з палицею бѳжить тепер що силы до цѳли клепати.

Клепана з пролаженям.

Цѳла дружина стоѳть з розведеными ногами так, що ноги творять тунель. Змаганя зачинае останний, котрый на данный знак перелѳзе по пѳд ноги и побѳжить до цѳли. А вернея, вѳддасть палицю останньому а сам стане на перед.

Посол.

Посол (один або бѳльше) є высланный на означене мѳсце з депешою. Чета противникѳв у вѳддаленю 200 м. вѳд цѳли

стараєся його приловити. Посол може ужити всяких способѳв, щобы лиш перехитрити противника.

В мѣстѣ звичайно цѣлею є пошта, де радо вытиснуть на паперѣ печатку на доказ, що там був. В природѣ у цѣли є судія, або довѣрена особа. З поворотом є тяжша рѣч. Посол може втѣкати, не смѣє однак зловлений выриватися.

Позор на слѣды.

Гра полягає на тѳм, що сей, хто першій побачить якись означенѣ рѣчи, дѳстає хрестики. И так: 1 ворона, 1 хрестик, 1 кѳнь 2 хр., 1 вѳвця 3 хр., 1 коза 4 хр., 1 кѳтка 5 хр., 1 сокѳл 6 хр. 1 сова 7 хр. Побѣдником є сей, що першій одержить 25 чи 50 хр., як було умовлено.

Грою сею забавляються пластуни пѳдчас походу, коли хочемо выкликати заинтересованя до слѣдження.

Також забавляємося нею у поѣздѣ, щобы нам веселійше час пройшов. Одна частина хлопцѣв сидить при вѳкнах з правоѣ стороны, друга по лѣвоѣ.

Заяць и собака.

Один хлопец є заяцем и выбѣгає з гущавины. Коли бѣжить залишає за собою слѣды (кладе камѣнчики, кидає папѣрцѣ и т. д.). По 10 хвилях выбѣгає за ним другій пластун — пес. Иде по слѣдах. Заяць сховався, пес його выслѣдив и зачинає ловити. Коли зловить — выграє — а втѣк заяць в табор — програє.

Нюх пластуна.

Провѳдник приготовляє кѳльканайцять рурок из паперу и вкладає в них рѳжнѣ предметы, що выдають запах, як цвѣты, каву, скѣрку из помаранчѣ, кмин, чѳсник, цибулю и т. д. Опѳсля дає по черзѣ нюхати всѣм пластунам, котрѣ записують собѣ на паперѣ, якѣ предметы пѳзнали, або говорятъ провѳдникови з памяти.

Ворог в таборѣ.

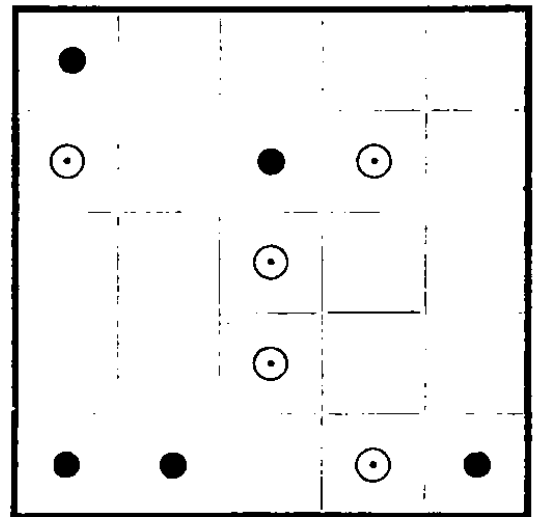
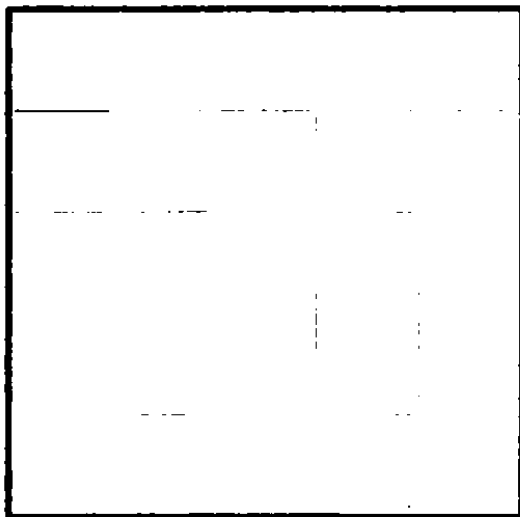
З рана повѣсять в таборѣ червону хустку на деревѣ а коли пластуны є при роботѣ, або забавѣ иде провѳдник

и кождому шепче: „В таборѣ є ворог“, але одному каже: „В таборѣ є ворог и ты є ним“. При тѣм скаже йому, куда має занести хустку — найдалше чверть години сходу вѣд табору. Назначеный грач має протягом трьох годин неспосторожено вкрасти хустку и втекти з нею на означене мѣсце. Нѣхто з останних не знає, хто є ворогом и куда утѣк. Хто першый спостерѣг, що нема хустки, дає трѣвогу. Всѣ покидають свою працю чи забаву и кидаються в погоню за ворогом. Хто з пластунов здобуде бодай кусок хустки — выиграє. Коли нѣхто не зловив — выиграє ворог.

Сетонова гра.

Основатель американського пласту Е. Т. Сетон зложив гру, котра для вправы памяти є дуже важною.

В грѣ бере участь двох пластунов, оба мають квадратный папѣр або картон о величинѣ 30 см., роздѣлений на 25 квадратиков. Кождый пластун має 5 камѣнцѣв и 5 орѣхов.

Один з грачѣв розкладає их на своих квадратках в якѣм — будь порядку. Другий грач приглянеся сему через пять секунд, пѣсля чого першый грач закрывє свѣй картон а другий мусить уложити своѣ предмети в такѣм самѣм порядку. Вѣдтак таблицѣ порѣвнюють. За кождый добре умѣщенный камѣнь чи орѣх зискує грач +, за кождый зле положеный —. До gry можна ужити бѣльше предметоѣв.

Вправи пам'яті.

1. Пластун вигляне через вікно на 1 минуту і скаже, що бачив. Другий пластун глядить через друге вікно так само довго і скаже також, що бачив. Хто більше запам'ятав, сей виграв.

2. Пластуни увійдуть до кімнати на 1 мин. розглянуться. Опісля нарисують плян кімнати і додадуть спис предметів, як бачили.

Кимова гра.

Роскладаємо на столі 24 малих предметів: гузик, олівець, орех, крейду, скло, ніж, гребінь, годинник і т. д. і се все накриваємо папером, чи якоюсь матерією. Зробимо спис предметів і пластунів, котрі беруть участь в забаві.

Предмети	Вітер	Дуб	Горішок	Колосок
Гузик				
Олівець				
Орех				
Скло				
Годинник				

Відкриваємо ті предмети на одну минуту, а потім знову их закриваємо. Кождий шепотом голосить провідникови, як предмети запам'ятав, а сей зазначає в списку. Побідником є сей, що запам'ятав найбільше предметів. Можна і в сей спосіб зробити, що кождий записує запам'ятані предмети на картоцці і их потім передає.

Гра та дістала назву від Кіплінґового героя Кима, котрий вихований в сей спосіб мого пізніше дуже быстро орієнтуватися.

ВУЗЛЫ.

Пластуны учаться вязати вузлы в таборах и домѡвках. Потрѣбують се знати, бо часто житя зависить вѡд добре завязаного вузла.

Добрый вузол не розвяжеться анѣ при натягненю шнура, анѣ при звѡльненю, але мусимо вѡдповѣдно до потребы його звязати.

У нас житя не вымагае знаня вязаня вузлѡв, як у народѡв котрѣ живутъ над морем и занимаютьгя мореплаванством. На вѣтрильных суднах е богато линв и шнурѡв, при помочи котрых прикрѣплюемо вѣтрило и надаемо напрям дороги. А до сего уживається рѡжных, прерѡжных узлѡв, котрѣ мають рѡжнѣ назвы.

Вузлы споюють сильно двѣ линвы, або обвязують сильно предмет.

Ключки е звязанѣ свобѡднѣйше и за малым розтягненям вѡльного кѡнца розвязуються.

При своѣй працѣ у вѡльнѡй природѣ, на прогульцѣ, в таборѣ пластун пѡзнае их ужиток и не мусить бояться, що вѣтер о пѡвночи стягне йому шатро, бо знае, що всѣ вузлы сильно и добре звязав. Докаже також и в ночи звязати тѣ вузлы, з котрими е обзнакомлений.

Нѣхто ще не зѡбрав цѣле число всѣх возможных вузлѡв, котрых уживаеся — але е их певно понад сто.

Три свѡйства мусить мати добрый вузол: 1. треба його правильно звязати, 2. певно держиться вѡн на своим мѣсци, 3. треба його легко розвязати.

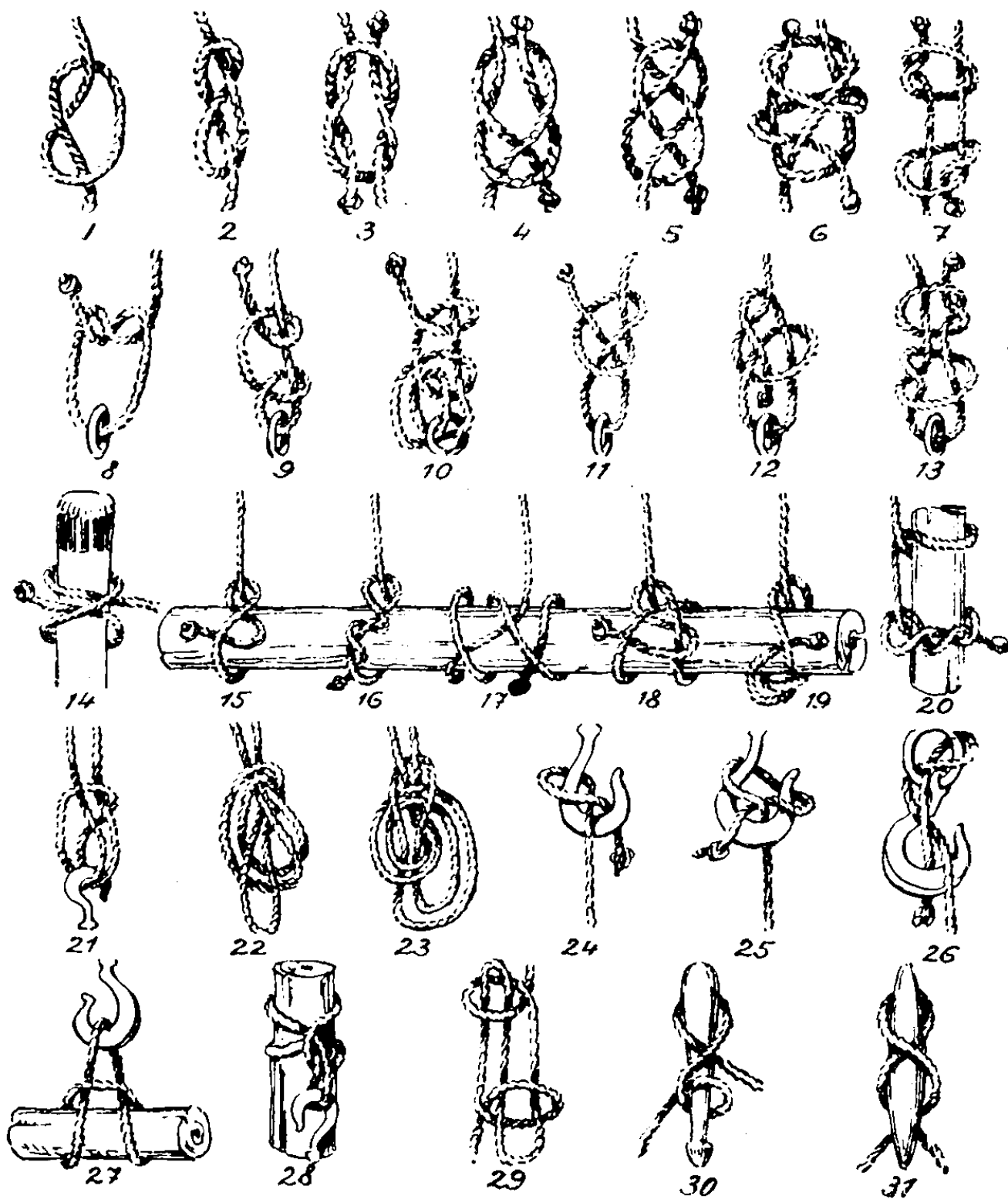
При линвѣ або шнурѣ розрѡжняемо:

а) якусь часть, котру завсѣди тримаемо в лѣвѡй руцѣ, коли вяжемо вузол,

б) вѡльный кѡнецъ, котрым вяжемо вузол. З правила бувае вѡн обвиненый,

в) ключка, котра повстала в наслѣдок обвиненя вѡльным кѡнцем якоѣсь часть линвы.

г) око, яке повстало в наслѣдок перехрестя вѡльного кѡнца з якоюсь частею. На таблицѣ е зазначенѣ рѡжнѣ способы, як ужити шнурка або линвы:

1. звичайний вузол.
2. в'осьмковий вузол.
3. ключковий вузол до звязуваня двох линв (найб'ольше уживається його при першій помочи).

4. вѣтрильный вузол (часто уживаний).
5. перехрестный вузол до звязуваня довгих линв.
6. подвѣйный вѣтрильный вузол — сильнѣйшій як звычайный.
7. рыбацкий вузол, також англійскій, уживаний рыбаками при злученю двох шнурѣв рѣжноѣ силы.
8. вузловый завѣс.
9. подвѣйна половинна ключка.
10. рыбацка ключка.
11. ключка до привязуваня переважно худобы.
12. напиначка, дуже уживана моряками.
13. ключка з двома вузлами, якѣ не высмикаються.
14. корабельна ключка з двох половинных ключок (на стовпѣ, або линвѣ не зѣсунесе).
15. половинна ключка.
16. 17, 18, 19 рѣжнѣ комбинованѣ ключки.
20. ключка до тяганя тягарѣв.
21. ключка, око.
22. подвѣйный звычайный вузол з двох линв.
23. напиначка з обвиненям — надаесе до спусканя тягарѣв з великоѣ высоты.
24. бекуельска ключка цѣлком звычайна — сказавбы ты, що нѣчого не унесе — але помиляешся.
25. морска ключка, якоѣ уживається, коли линвы є ховзкѣ.
26. бекуельска подвѣйна ключка — сильнѣйша як обѣ попереднѣ.
27. ключка.
28. занавѣс на ключцѣ.
29. скорот, якій скорочуе линву.
30. ключка, якоѣ уживаесе до припинаня човнѣв.

Годѣ описувати, як рѣжнѣ ключки вяжесе. — Пластун, якій приглянесе образкам, зразу потрафить ключку звязати, — опѣсля навѣть при замкнених очах.

Вѣд новика вымагаемо при испытѣ знаня вязаня вузлѣв 1., 3., 4., 7., 12., 14., 29.

ОСТАП ВАХНЯНИН.

Страшна, невмолима смерть вырвала из наших рядов одного з найкрасших пластунів, організатора и редактора „Пластуна“, заступника окружного звѣтодавця в Ужгородѣ Остапа Вахнянина.

Покійний уродився 25. марта 1890 р. в Стрию в Галичинѣ як син професора гимназіѣ. Вже як ученик гимназіѣ в Стрию, брав живу участь в руськомъ студентскомъ кружку. По зложеню матуры вступив на филозофичный факультет университету у Львовѣ. Скѣнчивши университетскѣ студія одержав в 1914 р. мѣсце гимназіяльного учителя у Львовѣ. Коли выбухла свѣтова вѣйна, вѣн яко свѣдомый син своего народу вступив в ряды Украинскихъ Сѣчовихъ Стрѣльцѣв, щобы боротися за волю своего бѣдного народу. Яко пѣдхорунжий У. С. С. вѣн не лиш воювовав, але и працював для культурного пѣднесеня нашего темного народу на Волинѣ, яко учитель в ново-заложенныхъ украинскихъ школахъ. По розпадѣ Австріѣ в 1918 р. боровся проти Польщѣ а потѣм учителював в Винницѣ на Украинѣ. Коли организованно славно — звѣсний у свѣтѣ хор — „Украинську Капелю“, вѣн став єѣ членом и в характерѣ администратора обѣхав з капелею середню и захѣдну Европу. В лѣтѣ 1920 р. приѣхав разом з частиною капелѣ до Ужгороду. Сей гурток спѣвакѣв зѣздив майже цѣлу Подкарпат. Русь розбуджуючи руською пѣснею національну свѣдомѣсть тутешнихъ Русинѣв.

Коли в януарѣ 1921 р. zorganizовано „Руській Театр“ тов. Просвѣты, вступив бл. п. Остап в єго члены и до юнія 1922 р. був єго администратором. В септембрѣ 1922 р. одержав мѣсце професора при реальнѣй гимназіѣ в Ужгородѣ. Скоро зеднав собѣ любов ученикѣв, тому не диво, що коли в фебруарѣ 1923 р. приступив до организаціѣ пластового вѣддѣлу, записалася в пластуны дуже велика скѣлькѣсть ученикѣв и учениць гимназіѣ. Перенявшия пластовыми идеями присвячує вѣн весь свѣй вѣльний час организаціѣ пласту и поширеню пластового руху. При пластѣ zorganizував хор, з котрымъ выступав на концертахъ и представленяхъ. Коли пластовый союз почав выдавати свою часопись, вѣн обняв редакцію руськоѣ части. Працював все серед дуже тяжкихъ обставин. Платню мав дуже малу, так що мусѣв давати приватнѣ лекціѣ; помимо того не переставав працювати для пласту, нераз до пѣзноѣ ночи сидѣв з пластунами працюючи над зложенямъ числа „Пластуна“, коректурою, то що. Видѣв, що недостатокъ фаховоѣ литера-

туры припинює розвôй пл. організаціѣ; тому написав брошурку „Пласт“, переклав кôлька оповѣдань Сетона и приготувив до друку сей великій пластовый пôдручник. Але появы его не дôждався. Покôйный був пластуном-идеалистом. Вôн мріяв про се, що молоде поколѣня виховане в пластѣ пôднесе з культурного и економичного занепаду наш темный подкарпатско-руській народ.

Аж ось нещасный случай вырвав его з помежи нас. 30. VIII. вечером ѣхав ровером по стрôмкôй улицѣ и упав так нещасно, що розбив собѣ череп. 31. VIII. вечером розôйшлася по Ужгородѣ страшна, але на жаль правдива вѣстка: Остапа Вахянина не стало мѣж нами. Нѣхто не хотѣв вѣрити: „Се неможливе, я его вчера бачив, говорив з ним“. Але се була правда! Заплакали пластуны... Але в душѣ кожного вôдозвався голос: „Умер Ты, наш улюблений Остапе, але дух Твôй останеся на вѣки мѣж нами. Спи спокôйно! Не пропаде марно Твоя праця. Тобою ширенѣ идеѣ на все остануть в наших сердцах. Най буде Тобѣ рôдна земля пером!

В. Комаринський.

